

Worldwide Travel, Inc.

Call for special fares

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬੇ

734-525-7304 ਜਾਂ 800-504-3044

ਵਾਜ਼ਬ ਰੇਟ, ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ

APPROVED MORTGAGE
THE LENDER YOU CAN TRUST

C.S. Ahluwalia
Mortgage Consultant

916.747.5801 cell
317.423.7000 fax
317.634.4391 office
cgate007@yahoo.com

1740 Lafayette Rd Indianapolis, IN 46222
Headquarters: 107 N. State Rd 135 Ste. 301 Greenwood, IN 46142
www.approvedonline.com

Ad Space Available
Call:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Eleventh Year in Publication

ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ

Price 50¢

Email:punjabtimes1@sbcglobal.net

www.punjabtimesusa.com

ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 11, Issue 30, July 24, 2010

20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074

Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਨਕਸਲੀ ਹਿੰਸਾ-ਚਾਰ ਰਾਜ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕਥਿਤ ਖਤਰਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਨਕਸਲੀਆਂ ਦੇ ਸਫਾਏ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੀੜਤ ਚਾਰ ਰਾਜ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਉੜੀਸਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚਾਲੇ ਬਿਹਤਰ ਤਾਲਮੇਲ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਕਸਲੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਲੜਾਈ 'ਚ ਕੇਂਦਰ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਾਜ਼ੋ ਸਾਮਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏਗਾ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਨਕਸਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਨਕਸਲੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਮਤਭੇਦ ਵੀ ਉਭਰੇ। ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਜਿੱਥੇ ਨਰਮੀ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਦਿਸੇ ਉਥੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਮਨ ਸਿੰਘ ਸਖਤੀ ਦੇ ਰੋਅ ਵਿਚ ਸਨ।

ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਉੜੀਸਾ, ਝਾਰਖੰਡ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉਪਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਕਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ, ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 10 'ਤੇ)

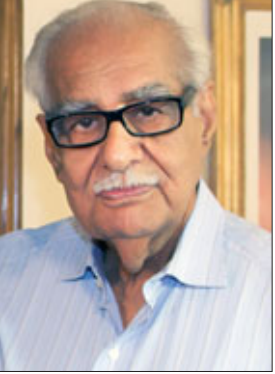

ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ ਵਿਚ ਹੋਏ ਮਿਸ ਯੂ ਐਸ ਏ ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਕਰਮਪਾਲ ਕੌਰ ਮੰਡ (ਵਿਚਕਾਰ), ਦੂਜੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਆਈ ਨਵਰੀਤ ਸਿੰਧੂ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਥਾਂ ਆਈ ਮਨਵੀਰ ਕੌਰ (ਖੱਬੇ) ਨਾਲ (ਵੇਰਵਾ ਸਫਾ 3 'ਤੇ)

ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਵਲੋਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ

ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ (ਐਸ. ਆਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ): ਸੀਨੀਅਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਜਾ ਕੇ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤਣਗੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਹੋ ਰਹੀ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ (ਅਮਰੀਕਾ) ਲਈ ਚੱਲੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਬਾਰੇ ਉਕਾ ਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਥੇ ਵਸਦੇ ਇਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧ ਭਾਰਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਅੰਬੈਸੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀਜ਼ਾ ਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਵਤਨ ਪਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁੱਖ ਤੇ ਹੌਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ

ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ

ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਅੰਬੈਸੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀਜ਼ਾ ਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਜੂਝਣਾ ਵੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਵਤਨ ਪਰਤ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਾਰਜ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੇ ਹਨ ਪਰ ਦੁੱਖ ਤੇ ਹੌਲ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਪਰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 10 'ਤੇ)

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੈਫਟ-ਰਾਈਟ

ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ ਜਿਹੇ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦੋ ਉਲਟ-ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜਿਹੇ ਹੀ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਆਸ ਵੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਹਤ ਵੀ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਸਬੰਧੀ 2004 ਵਿਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਉਹ ਬਿੱਲ ਲਗਾਤਾਰ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਸ ਨਾਲ ਸਾਏ ਵਾਂਗ ਲਟਕਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵੀ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਆਗੂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਜ਼ਕਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਇਜ਼ਕ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਾਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁਡਾਉਣ ਦੀ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੀ ਹੱਥ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਖੁੱਸ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਦੇ ਗੌਰਵ ਵੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਰਾਇਲਟੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 7 'ਤੇ)

Wraich Transport LLC
North American Truck Stop
14320 Slover Ave., Fontana, CA 92337

ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਟੀਮ ਅਤੇ ਸੋਲੋ) ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਮਿਡਵੈਸਟ ਜਾਂ ਨੌਰਥ ਈਸਟ ਦੇ ਰੂਟ ਹਨ

- *We have trailer engine for carrier and thermo king
- *North american truck stop offer all kind of truck repair @ economy price.
- *We have special deal on oil change \$189 +

ਤੁਰਤ ਕਾਲ ਕਰੋ: 800-746-6201, 909-350-3310

Dhillon Truck Stop
Dhillon Road Service
Interstate 40, exit 356, San Jon, NM Gill Manj Gurdaspur Wale

ਪੰਜਾਬੀ ਢਾਬਾ **ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ**

New & Used Tires Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ
Ph:575-576-4111, 317-918-6776

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਬਾਬਾ ਗੋਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨਾਨਕਸਰ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਗੋਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨਾਨਕਸਰ ਵਾਲੇ

ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਦੌਰੇ 'ਤੇ

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੰਪਰਦਾ ਨਾਨਕਸਰ ਸੰਪਰਦਾ ਦੇ ਮਹਾਪੁਰਖ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਗੋਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਨਕਸਰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਨਕਸਰ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਟੇਟਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਪਾਸ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਗੋਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਨਕਸਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ
ਫੋਨ 818-271-0853 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਾਰੀ ਕਰਤਾ: ਗੁਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਫੋਨ 517-499-4883

ਆਪਣੀ ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਅਗਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨਵੇਂ-ਨਕੋਰ ਕਰਾਊਨ ਪਲਾਜ਼ਾ ਮਿਲਵਾਕੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਰੋ

Book your wedding or social event at the brand new Crowne Plaza Milwaukee Airport. Fresh from a comprehensive renovation; 194 beautifully appointed guest rooms and 24,000 sq. ft. of banquet space. We work with local & Chicago Indian caterers. Ample complimentary parking available.

ਅਸੀਂ ਮਿਲਵਾਕੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।
ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲੀ ਮੁਫਤ ਪਾਰਕਿੰਗ

**Call our expert sales and catering staff today at:
414-563-4075 or visit us at:
www.cpmilwaukeeairport.com**

CROWNE PLAZA®

MILWAUKEE AIRPORT

The Place To Meet

Crowne Plaza Milwaukee Airport

6401 S. 13th Street Milwaukee, WI 53221

Tel : 414-764-5300

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਮਾਰਤ ਢਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਸਦਮੇ 'ਚ

ਔਸਟਿਨ, ਟੈਕਸਸ: ਔਸਟਿਨ ਵਿਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇਕੋ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਟੈਕਸਸ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਸਦਮੇ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਨ ਪ੍ਰਾਫਿਟ ਸੰਸਥਾ ਔਸਟਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਸੰਨ 2003 ਵਿਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੱਕ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਣੇ ਇਕ ਆਰਜੀ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦੇ ਰਹੇ। ਸੰਨ 2005 ਵਿਚ ਔਸਟਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਖਾਤਰ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਸਿਟੀ ਕੋਲ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਮਿਟਾਂ ਵਾਸਤੇ ਆਰਜੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਰਮਿਟ ਦੇ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਪਲਾਨਿੰਗ ਅਤੇ ਜੋਨਿੰਗ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਨਾਲ ਵੀ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨੋਬਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ।

ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਕੰਮ 2007 ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਔਸਟਿਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਸਮਾਗਮ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਬੜ੍ਹ-ਚਿਰਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਫਰਵਰੀ 2008 ਵਿਚ ਬੋਲੀਅਰ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਿਰੁਧ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕੇਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਆ ਕੇ ਵੱਸੇ ਜੋਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਲੈਸਲੀ ਬੋਲੀਅਰ, ਜੋ ਕਿ ਵਕੀਲ ਹੈ, ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਨ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ

ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਵਧੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟ ਜਾਏਗੀ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਰਾਜੀਨਾਮਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ। ਮਾਰਚ 2009 ਵਿਚ ਟਰਾਵਿਸ ਕਾਉਂਟੀ ਟੈਕਸਸ ਦੀ 353ਵੀਂ ਜੁਡੀਸ਼ਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜੱਜ ਸੂਜਨ ਕੋਵਿੰਗਟਨ ਨੇ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਦਿਨ ਚੱਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬੋਲੀਅਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇੰਜਕਸ਼ਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੋਲੀਅਰ ਪਰਿਵਾਰ ਉੱਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ \$80 ਫੀਸਦ ਖਰਚਾ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਦਈ ਲੈਸਲੀ ਬੋਲੀਅਰ ਨੂੰ ਔਸਟਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਉਜਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਝਾੜਾਂ ਵੀ ਪਾਈਆਂ।

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਦਿਆਂ ਬੋਲੀਅਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕੇਸ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਿਆਂ ਫੈਸਲਾ ਬੋਲੀਅਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਣੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸਦਮੇ ਵਿਚ ਹਨ, ਉਦਾਸ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁਧ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਰਮਪਾਲ ਮੰਡ ਬਣੀ ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ. ਪੰਜਾਬਣ

ਬੋਕਰਜ਼ਫੀਲਡ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਇਥੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਪੰਜਾਬਣ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਓਹਾਈਓ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਕਰਮਪਾਲ ਮੰਡ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਹੈਰੀਟੇਜ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੱਥ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਇਸ ਦੂਜੇ 'ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਪੰਜਾਬਣ 2010' ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁਟਿਆਰ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਣ

ਸੱਥ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਢੱਟ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੰਸਥਾ ਨੇ 1993 ਵਿਚ ਨੰਗੋਜ਼ਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ 17 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਇੰਨੀ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਅਪਨਾਉਣਗੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਵਾਈ ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 22 ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੰਗੜੇ ਤੇ ਗਿੱਧਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸੱਥ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਗੁਰਭਜਨ

ਵਾਲੇ ਮਿਸ ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬਣ-2010 ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰੇਗੀ। ਕਰਮਪਾਲ ਮੰਡ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਇਨਾਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੇ ਹਵਾਈ ਸਫਰ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜਾ ਸਥਾਨ ਐਰੀਜੋਨਾ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਟੁਸਾਨ ਦੀ ਨਵਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਜਦਕਿ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਿਆਟਲ ਨੇੜਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੈਟ ਦੀ ਮਨਵੀਰ ਕੌਰ ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹੀ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਨੀਲੀਬਾਰ ਸਿਲਕ ਸਟੋਰ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲੇ, ਦੂਜੇ ਤੇ ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਹੀਆਂ ਜੇਤੂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨੂੰ ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਸੂਟ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ.ਏ. ਪੰਜਾਬਣ ਤੇ ਮਿਸ ਵਰਲਡ ਪੰਜਾਬਣ 2008 ਦੀ ਸੈਕਿੰਡ ਰਨਰਅੱਪ ਮਿਸ ਸੁਪ੍ਰੀਤ ਮੱਲੂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਜੇਤੂ ਮਿਸ ਕਰਮਪਾਲ ਮੰਡ ਨੂੰ ਸੱਗੀ ਫੁਲ ਪਹਿਨਾ ਕੇ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗੱਡੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਝੰਡਿਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆਏ ਉਘੇ ਭੰਗੜਾ ਕਲਾਕਾਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਹੀਰਾ ਗਰੁਪ, ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮਿਸ ਉਜ਼ਮਾ ਕੰਗ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ. ਤੋਂ ਰਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਮੱਲੂ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਿੱਧਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੋਨੀਆ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ, ਬੱਕ ਵੇਸੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੀਨਾ ਸੰਘੋਤਾ, ਬੱਬੂ ਗੁਰਪਾਲ, ਜਤਿੰਦਰ ਗਿੱਲ, ਪਲਵਿੰਦਰ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਤਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਨਮੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ, ਮਿਨਹਾਸ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਨੇ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਮਿਸ ਯੂ.ਐਸ. ਪੰਜਾਬਣ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਸੀ.ਡੀ. ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੀ ਗਈ।

PANNUN THE LAW FIRM
ATTORNEYS & COUNSELLORS

ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ

ਤੁਹਾਡਾ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕੇਸ ਬੰਦ ਹੈ ਜਾਂ ਤੁਸੀਂ ਡੀਪੋਰਟ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ? ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ

ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਲਾਅ

- ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਅਪੀਲਜ਼
- ਰੀਲੀਜ਼ਿਅਸ ਵਰਕਰਜ਼
- ਬੋਨਾਫਾਇਡ ਅਸਾਇਲਮ ਪਟੀਸ਼ਨਜ਼

ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ ਕੇਸਿਜ਼

- ਬੋਰਡ ਆਫ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲਜ਼
- 9th & 2nd ਸਰਕਿਟ ਅਪੀਲਜ਼
- ਕੈਨਸੇਲੇਸ਼ਨ ਆਫ ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ

NEW YORK
T 718.672.8000
JACKSON HEIGHTS, NY 11370

CALIFORNIA
T 510.796.9000
3930D CIVIC CENTER DR.
SUITE 170 FREMONT, CA 94538

ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਇਲਾਜ
ਸਿੱਧੀ ਕਾਲ ਕਰੋ 630-479-0031

- ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਨਹੀਂ? ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ। 20-40% ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।
- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ Invisalign (Clear Braces) ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ? ਮੁਫਤ ਮਸ਼ਵਰਾ ਲਓ।
- ਦੰਦਾਂ ਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਬਦਬੂ, ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ? ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਵੀਨ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ, ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਚਮਕਦੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅੱਜ ਹੀ ਅਪੁਆਇੰਟਮੈਂਟ ਬਣਾਓ

Fillings, Dentures, Crowns, Bridge, Veneers, Extractions, Cleaning,

Dr. Harjinder Khaira DMD & Associates

Lakestreet Dental
490 W. Lake Street, Suite 107 Roselle, IL 60172
630-894-8008

Lakeland Dental
115 E. State Rd., Island Lake, IL 60042
847-526-1920

Cha Cha Debt Consolidation Services

ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ? ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਸੁਖੀ ਕਰੋ

- *ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪੇਮੈਂਟ 60% ਤੱਕ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- *ਲੇਟ ਫੀਸ ਅਤੇ ਓਵਰ ਲਿਮਿਟ ਫੀਸ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- *ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਆਜ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ।
- *ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਹਾਲ ਕਰਾਓ, ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਤੋਂ ਬਚੋ।

ਤੁਹਾਡਾ ਕੇਸ ਫਾਈਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਅਪ-ਫਰੰਟ ਫੀਸ ਨਹੀਂ

Sunny Dhillon

ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ:

Sunny Dhillon
Ph: 847-780-7283
or 847-780-SAVE
Fax: 847-897-2047
e-mail: chachasave@gmail.com

ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵਲੋਂ 84 ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਰਾਰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਇਕ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ। 14 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਇਸ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਤਹਿਤ 18 ਰਾਜਾਂ ਦੇ 110 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਬੇਕਸੂਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ, ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੈਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਸਤਖਤਾਂ ਹੇਠ ਜਾਰੀ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ? ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਇਸ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟਿਤ ਕਰ ਚੁਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਸਥਿਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੇ ਅਣਬਕ

ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੀ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਅੰਕੜੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਵਲੋਂ ਪੁਸ਼ਟਿਤ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਆਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਰ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਥ ਦੇ ਕੇ 1984 ਦੀ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦਿਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਗੀਤਕਾਰ ਪਾਲ ਮੰਦੇ ਹਾਲੀਂ

ਬਹਿਰਾਮ : 'ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਅੱਡੀ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ, ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ' ਵਰਗੇ ਅਮਰ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਰਚੇਤਾ ਨਾਮਵਰ ਗੀਤਕਾਰ ਪਾਲ ਮਜਾਰੇਵਾਲਾ 31 ਸਾਲ ਤੋਂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮਦਦ ਉਸ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਅੱਪੜੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦੀ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਲ ਮਜਾਰੇਵਾਲੇ ਨੂੰ 1975 'ਚ ਅਧਰੰਗ ਨੇ ਦਬੋਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਮੰਜੇ ਜੋਗਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵੀ ਹਟਕੋਰੇ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਜਾਰਾ ਨੇ ਆਬਾਦ ਦੇ ਵਾਸੀ ਇਸ ਗੀਤਕਾਰ ਤੋਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਗੀਤਕਾਰ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਾ ਉਹ ਤਸਵੀਰਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਜੱਗ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਗੀਤਕਾਰ ਪਾਲ ਮਜਾਰੇਵਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਦੇ ਜਾਦੂ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਪਾਏਦਾਰ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦਾ ਲੰਬਾ ਅਰਸਾ ਲੋਹਾ ਮਨਵਾਇਆ।

ਐਸ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਐਲਬਮ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁਰਮਈ ਗਾਇਕ ਐਸ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਐਲਬਮ 'ਜਸਟ ਫਰੈਂਡ' ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਤਿੰਦਰ ਸੁਸਾਣਾ ਦੀ ਇਸ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਵਿਚ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਧੁਰ ਸੰਗੀਤ ਵਿਚ ਲਾਡੀ ਸੁਸਾਵਾਲਾ, ਦਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸੁਸਾਣਾ (ਰੇਡੀਓ ਦੇਸੀ ਜੰਕਸ਼ਨ), ਹਰੀ ਮੋਹਨ ਲੜੋਈ, ਸਾਬੀ ਸੈਣੀ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਟ (ਜਰਮਨੀ) ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਵਾਓ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਲਿਖੇ ਗੀਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ।

ਸ੍ਰੀ ਸਤਿੰਦਰ ਸੁਸਾਣਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੀਡੀਓ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਤਿਨ ਕੁਮਾਰ ਵਲੋਂ ਕਸੌਲੀ ਦੀਆਂ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਂਡਰਾਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਟਾਈਟਲ ਗੀਤ ਦਾ ਫਿਲਮਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਐਲਬਮ ਦੇ ਹੋਰ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਫਿਲਮਾਂਕਣ ਭੋਗਪੁਰ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਲਬਮ ਵਿਚ ਕੁਲ ਅੱਠ ਗੀਤ ਹਨ। ਦੋ ਗਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਸੁਦੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਤੇ ਹਰਲੀਨ ਅਖਤਰ ਨੇ ਐਸ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੋਸਤੀ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਇਹ ਐਲਬਮ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਰੀ, ਫੌਂਟ ਵੀ ਤਿਆਰ

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾਂਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਆਰੀ ਪਛਾਣ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਬਿਕਾ ਸੋਨੀ ਨੇ ਰੁਪਏ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਈਆ ਵੀ ਹੁਣ ਡਾਲਰ (\$), ਯੂਰੋ (€), ਪਾਊਂਡ (£) ਤੇ ਯੈਨ (¥) ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੈ ਅਤੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਸਿੰਬਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਮਾਰੀਸ਼ੀਅਸ, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ, ਨੇਪਾਲ, ਭੁਟਾਨ ਆਦਿ ਦੇ ਰੁਪਈਆਂ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਆਈ.ਆਈ.ਟੀ. ਤੋਂ ਪੋਸਟ ਗਰੈਜੂਏਟ ਡੀ ਉਦੈ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲੇ ਪਿਛੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੱਤ ਮੈਂਬਰੀ ਪੈਨਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਅਨੇਕਾਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇਵਨਾਗਰੀ 'ਰ' ਅਤੇ ਰੋਮਨ 'ਆਰ' ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਜੁਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਿਚ ਤਿੰਨੋਂ ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਚੱਕਰ ਜਿਹੇ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਤੀਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਕੇਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪ੍ਰਣਾਬ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੁਪਏ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਵੇ। ਰੁਪਏ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਵੱਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿੱਤੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਸਿਖਰ 'ਤੇ

ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 5 ਮਾਰਚ 2009 ਨੂੰ ਇਕ ਮੁਕਾਬਲਾ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਿਜ਼ਾਈਨਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਉਦੈ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਢਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਪ੍ਰਤਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਭਾਰਤੀ ਅੱਖਰ ਰੋਮਨ 'ਆਰ' ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣ ਵਿਖੀ 'ਤੇ ਵੀ ਉਜਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕੋਨ ਤੋਂ ਦੋਖਿਆਂ ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾਤੀ-ਹਥੋੜੇ ਵਰਗਾ ਵੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਫੋਰਡੀਅਨ ਟੈਕਨਾਲੋਜੀਜ਼ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਫੌਂਟ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੀਬੋਰਡ ਤੋਂ ਟਾਈਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬਲਾਗ (<http://blog.foradian.com/>) ਤੋਂ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਟੈਬ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਲੀ ਕੀ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਟਾਈਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਡਾਊਨਲੋਡ ਕਰਕੇ ਟਾਈਪ ਕਰਕੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਮੈਲਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਲ ਖੂਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦਾ ਡਾਲਰ ਰੁਪਏ ਦਾ ਵਟਾਂਦਰਾ ਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਸੇਗਾ: \$1= ₹46.78

To Advertise with Punjab Times Call: 847-359-0746

Mobal Trucking, Inc.

12 Aspen Ridge Ct., St Peters, MO 63376
Ph: 636-294-0770 or 314-267-4288

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਰੀਫਰ ਰੈਂਟ ਅਤੇ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹਨ

ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਰੂਟ ਹਨ
CA To East Coast & Back
MO To East Coast & Back

ਪੇਪਰ ਸਹੀ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਪੈਸੇ ਤੁਰੰਤ

ਡਿਸਪੈਚ 24 ਘੰਟੇ, ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਉਪਲਬਧ ਹੈ

ਫਿਊਲ ਐਡਵਾਂਸ

e-mail: mal3855@charter.net

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

- *ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
- *ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
- *ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/ਜੌਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
- *ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਵੀ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
- *2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

National Truck Driving School

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu
Cell:916-502-7733

4585 Pell Dr. Sacramento CA, 95838

ਲੱਛਰ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਸੁਰਗਵਾਸ

ਲਿਵਿੰਗਸਟਨ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ: ਆਪਣੇ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਅਮਰੀਕਾ ਸਗੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਲੱਛਰ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਦਾ ਲੱਗਾ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸੁਬੇਦਾਰ ਸਰਵਣ

ਸਿੰਘ ਲੱਛਰ ਲੰਘੀ 13 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਲਾਸ ਬੈਨੋਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 7 ਜੁਲਾਈ 1930 ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕਾਬੁਲਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਸੂਲਾਂ ਉਤੇ ਡਟ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਸੁਬੇਦਾਰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਗੁਰਦੀਪ ਕੌਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤਿੰਨ ਪੁਤਰ-ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੱਛਰ, ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ-ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ ਮੱਟੂ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਫੀਨਾ ਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਸਹੇਤਾ, 14 ਪੋਤਰੇ-ਦੋਹਤਰੇ, ਚਾਰ ਭਰਾ ਅਤੇ ਦੋ ਭੈਣਾਂ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ।

ਸੁਬੇਦਾਰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਸਕਾਰ 26 ਜੁਲਾਈ 2010 ਨੂੰ ਟਰਲਕ ਵਿਚ ਐਲਨ ਮਾਰਚਰੀ (247 ਨਾਰਥ ਬਰਾਡਵੇਅ, ਟਰਲਕ) ਵਿਖੇ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਤੋਂ 2 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਤਮ ਸਸਕਾਰ ਉਪਰੰਤ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ, ਲਿਵਿੰਗਸਟਨ (884 ਬੀ ਸਟਰੀਟ) ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਫੋਨ 209-827-1139 ਜਾਂ 209-827-0810 ਉਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀ ਨੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਸੁਪਾਰੀ

ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ: ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਚਨਾਰਬਲ ਕਲਾਂ ਦੇ ਇਕ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਕੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੁਪਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਪੁਲਿਸ ਵਲੋਂ ਫੜੇ ਗਏ ਇਕ ਗੈਂਗ ਨੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਨਾਰਬਲ ਕਲਾਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਤੇ ਹੁਣ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਪੋਰਟ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਸੁਪਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਜਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪੋਰਟ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚਨਾਰਬਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਹਸਨਪੁਰ (ਪਟਿਆਲਾ) ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਤੀ 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ 1994 ਵਿਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਕੋਲ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਹੀ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗਾ। 2004 ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਕਾਰਨ ਦਰਾੜ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮਝੌਤੇ

ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਪਾਸੋਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੈਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਦਾ ਕੇਸ 2004 ਵਿਚ ਹਾਰ ਗਿਆ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਹ 25 ਦਸੰਬਰ, 2009 ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਭਾਰਤ ਡਿਪੋਰਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸੁਪਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੈਂਗ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਚਨਾਰਬਲ ਗਏ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੜ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ 3 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਸੌਦਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਧੋਖਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੈਰ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੰਤ ਢੱਡਰੀਆਂ 7 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਆਉਣਗੇ

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ: ਸੰਤ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢੱਡਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗਰੀਨਵੁਡ (1050 ਸਾਉਥ ਗ੍ਰਾਹਮ ਰੋਡ, ਗਰੀਨਵੁਡ) ਵਿਖੇ 7 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਤ ਅਗਸਤ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਸ਼ਾਮੀਂ 6 ਤੋਂ 10 ਵਜੇ ਤੱਕ ਅਤੇ 8 ਅਗਸਤ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਉਹ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਉਣਗੇ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਫੋਨ 317-884-4708 ਤੋਂ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

SYAN VIDEO PRODUCTION, INC.

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera Shooting / Digital Still Photography

(with flush mount Album)

Live Video Display with Large Screens

DJ Service with Laser Lights

Call Toll Free : 1-888-RAJ- SYAN

(725-7926)

(With 14 years Experienced)

734-261-0936 / 734-890-1767

E-mail: raj@syanvideo.com

or visit at: www.syanvideo.com

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

- FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
- FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

The Karn Gill Radio Show

TUESDAY(S)
8:00 PM till 9:00 PM
680/690 AM

Karn Gill, Realtor
44644 Ann Arbor Road Suite A
Plymouth, MI 48170
Cell: (734) 612-9984
Email: KarnGill@Hotmail.com
Website: www.KarnGill.com

COLDWELL BANKER Preferred, Realtors

Serving Michigan's Greater Detroit Communities

Topics:

- Bollywood Movie Songs
- Discussions / Debates
- Community Events
- Every Day Issues
- Interviews

Language:

- Hindi
- English
- Punjabi
- Gujarati
- Urdu

If you want to buy or sell a home in Michigan always go with the winner!

ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ

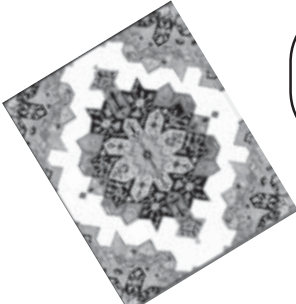
ਘਰਾਂ/ਦਫਤਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਟੀ ਦਾ ਕਾਰਪੈਟ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਪੁਆਉ

ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

ਦੀਵਾਨ ਐਵਨਿਊ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦੇ ਹੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਰੱਗ ਹਰ ਇਕ ਕਵਾਲਿਟੀ ਵਿਚ, ਕੀਮਤਾਂ ਇਨੀਆਂ ਘੱਟ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ! ਆਓ! ਦੇਖੋ ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ ਦਾ ਨਵਾਂ ਤੇ ਬੇਹਤਰੀਨ ਚੋਣ ਭਰਪੂਰ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੋਅਰੂਮ

ਫਰੀ ਐਸਟੀਮੇਟ, ਆਰਡਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਕਾਰਪੈਟ ਪਾਵਾਂਗੇ

Same day service in Chicago and suburbs

Amar Carpets Inc

ਵੈਸਟਰਨ ਅਵੈਨਿਊ ਤੋਂ ਅਧਾ ਬਲਾਕ ਵੈਸਟ, 2423 W Devon Ave. Chicago IL 60659

ਕਾਲ ਕਰੋ : ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ

Ph: 773-508-5253, 773-507-8043, Fax: 773-508-5249

ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਪੇਮੈਂਟਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ???

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਜਾਨ ਸੁਖੀ ਕਰੋ

- ✓ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪੇਮੈਂਟ 60% ਤੱਕ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ✓ ਲੇਟ ਫੀਸ ਅਤੇ ਓਵਰ ਲਿਮਿਟ ਫੀਸ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ✓ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਆਜ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ
- ✓ ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਹਾਲ ਕਰਾਓ, ਬੈਂਕਰਪਸੀ ਤੋਂ ਬਚੋ

ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰੇ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:
ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ: 877-899-6244
www.tryemc.com

We Work in All 50 States

Punjab Times

Established in 2000
11th Year in Publication

Published every Saturday
by A B Publication Inc.
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018

Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388

Editor:

Amolak Singh Jammu
Asth. Editor:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Graphics:

Mandeep Singh

Our Columnists

Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Prof. Kulwant S. Romana

California Bureau:

Mandeep Mann
661-889-1927
Shiara Dhindsa
Photographer
661-703-6664

Director Community & Business Relations:

Sunita Chopra
Ph:773-370-7106

Jalandhar Bureau:

Jasvir Singh Sheeri
181-325-1889
181-279-1422

Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Michigan, Wisconsin, Ohio, Iowa, Mississippi, Arkansas, Texas, Nevada, Virginia, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, Massachusetts, Washington, Kansas, Minnesota, New York

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 80 ਡਾਲਰ,
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 375 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ
ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ।

Disclaimer

The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.

Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.

All disputes subject to
Chicago jurisdiction.

ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਆਖਰੀ ਮਸ਼ਕ ਸ਼ੁਰੂ?

ਜਲੰਧਰ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਤਿੱਖੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਆਪੋਆਪੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਆਪਸੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਉਭਾਰੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਦਵੰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਨੰਗਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੱਲ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇਕ ਡਰਾਮਾ ਹਨ, ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨੇ ਵੰਡਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਕ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸ਼ਾ ਠੱਕਰ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਲਾਕ ਪੱਧਰ ਦੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੇਠਲੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਲਈ ਲਾਲਸਾ ਕਾਰਨ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕਮੇਟੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਕਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਣਨੀਤੀ ਖਟਾਈ 'ਚ ਪੈਂਦੀ ਜਾਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਲੋਸ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਧੜੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਖੁੱਛਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਝੰਜਟ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜਿਹੜੀ ਰਣਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ ਹੈ, ਉਹ ਪੁੱਠੀ ਪੈਂਦੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਧਾਰਨ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ ਓਹਲੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ (ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ) ਦੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਗਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਤਾ 'ਚ ਚੰਗਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਆਪਸੀ

ਗੰਢ-ਤੁਪ ਕਾਰਨ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜਾ ਕੇ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਦਿਆਂ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਦੇਰ ਰਾਤ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ।

ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਉਭਰ ਕੇ ਆਈ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਡੈਲੀਗੇਟਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉਸ਼ਾ ਠੱਕਰ 'ਤੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਪਾਇਆ। ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਚੋਣ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਆਸਕਰ ਫਰਨਾਂਡੇਜ਼, ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਮੁਖੀ ਬੇਗਮ ਮੋਹਸਿਨਾ ਕਿਦਵਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਬਿਕਾ ਸੇਨੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਕੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਰਾਮ ਪਾਲ ਵੇਪਈ, ਦੁਆਬੇ 'ਚੋਂ ਮਰਹੂਮ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ ਪੰਡਤ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਮਾਝੇ ਵਿਚੋਂ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਬਾਜਵਾ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਕਿ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉਸ਼ਾ ਠੱਕਰ ਦਾ ਆਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਡਿਊਟੀ

ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਆਵਾਂਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਲਾਕ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸੌਂਪਣਾ ਮੇਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ, ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ-ਪਰੋਖੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ, ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਰਾਣਾ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉਸ਼ਾ ਠੱਕਰ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ

ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪੋਆਪੀ ਵਧਣ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਪੀ ਅਤੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਹੋਈ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗ ਕਾਰਨ ਹੇਠਲੇ ਆਗੂ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਂਗ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਕੋਪੀ ਦੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚਲੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਬੀਬੀ ਭੱਠਲ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਇਹ ਆਖ

ਕੇ ਉਚਾ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਰਿਟਰਨਿੰਗ ਅਫਸਰ ਨੇ ਹੀ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੋਣਾਂ ਅਜੇ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗੀਆਂ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਇੰਜਸਟਰੀ ਅਤੇ ਟਰੇਡ ਸੈਲ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਅਵਤਾਰ ਹੈਨਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਘੜਾ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਸਕਰ ਫਰਨਾਂਡੇਜ਼, ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਇੰਚਾਰਜ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਮੋਹਸਿਨਾ ਕਿਦਵਈ ਅਤੇ ਰਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਏ.ਕੇ. ਐਂਟਨੀ ਨਾਲ ਇਕ ਵੱਡੇ ਵਫਦ ਸਮੇਤ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਕੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹੀ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਸਾਲ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਵਲੋਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇ ਸਕਣ ਯੋਗ ਕੱਦਾਵਰ ਨੇਤਾ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਣਾ ਪਾਏ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਵਲੋਂ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਪੀ ਨੂੰ ਮਨਾਏ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਪੀ, ਜਗਮੀਤ ਬਰਾੜ, ਰਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਡੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਸੋਮਨਾਥ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਦੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਚੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਘੋਖ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਲੋਂ ਹੀ ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਭਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦਾ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਿਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਾਪਸ ਭੇਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 1764 ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਤਵਾਰੀਖ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ', ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਇਤਿਹਾਸ' ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਛਪੀ ਲੇਖਕ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਤਾਰੀਖ-ਏ-ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ' ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨਵ-ਉਸਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਵੇਲੇ 1803 ਵਿਚ

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਜੋੜੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜੋੜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਦੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਜੋੜੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਜੋੜੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਚੰਦ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸਿੰਘ

ਵਲੋਂ ਮਿਸਤਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਯਾਰ ਖਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਇਸ ਦੀ ਚੁਗਾਠ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਜੜ੍ਹਤ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੋਮਨਾਥ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਵੈਸ਼ਵਾਈਟ 'ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਵਲੋਂ 6 ਵਾਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਗਰੋਂ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ 1951 ਵਿਚ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸਮੇਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡਾ. ਰਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਥੇ ਦਰਜ ਯੂ.ਕੇ. ਦੇ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਸ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸ. ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਯਾਤਰੀ ਵਲੋਂ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਉਤਾਰੇ ਹੋਏ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਲਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਕੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਢੀ ਬਣਾਉਣ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ, ਚੌੜਾਈ ਅਤੇ ਉਚਾਈ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

- ਬੀਬੀ ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ (ਡਾ.)
- ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਨੀ ਯੂੜ (ਮਿਸ਼ੀਗਨ)
- ਪ੍ਰੋ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
- ਸ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ
- ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
- ਸ. ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
- ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
- ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
- ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
- ਸ. ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
- ਸ਼੍ਰੀ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
- ਸ. ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
- ਸ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ
- ਸ. ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ (ਮਿਲਵਾਕੀ)
- ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ
- ਸ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
- ਸ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ
- ਸ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ)

ਤਿਰਛੀ ਨਜ਼ਰ

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ, ਸਟਾਕਟਨ

*ਤਿੰਨ ਚੇਅਰਮੈਨਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਬਾਗੀ ਸੁਰਾਂ ਅਲਾਪੀਆਂ
 -ਅਲਾਪਣ ਕਿਉਂ ਨਾ? ਕਾਕਾ ਜੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਹੀ ਇੰਨਾ ਮੰਗਦੇ ਐ ਕਿ ਬਚਦਾ ਈ ਕੱਖ ਨਹੀਂ।
*ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਗਾ-ਬੱਬੂ ਮਾਨ
 -ਜਿਹੜੀ 'ਗਰਮਖਿਆਲੀ' ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਤੁਸੀਂ ਸੁਰ ਕਰਵਾਈ ਐ ਲੱਗਦੇ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਣੀ ਪਉ।
*ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਫੌਜੀ ਭਰਤੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਜਵਾਨ
 -ਨਸ਼ਾ ਖਾ ਗਿਆ ਜਵਾਨੀਆਂ, ਜਵਾਨ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲਣਗੇ?
*ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਨਕਸਲੀ-ਅਮਰੀਕਨ ਨੀਤੀਯਾਤਾ ਸੰਗਠਨ
 -ਜੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ।
*ਦਿੱਲੀ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਬਣੇ ਨਵੇਂ ਟਰਮੀਨਲ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਉਭਰੇਗੀ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
 -ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜਦੋਂ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਘੁੰਮਿਆ ਉਦੋਂ?
*ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸੀ ਭਾਗ ਲੈਣਗੇ-ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
 -ਅਬ ਆਏਗਾ ਮਜ਼ਾ! ਉਧਰੋਂ ਆਰ ਐਸ ਐਸ, ਇਧਰੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ।
*ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓੜੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਉਤਾਰੇ
 -ਦੇਖਿਓ! ਕਿਤੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਲਗੀ ਵਾਂਗ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਨਾ ਕਰ ਦਿਓ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੈਫਟ-ਰਾਈਟ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਮੰਗ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਤੁਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਰਾਇਲਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੰਦੂਮਾਜਰਾ ਨੇ ਤਾਂ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਗੱਦਾਰੀ ਤੱਕ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੈਪਟਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰਗੜਾ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਵੀ ਆਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਾਇਲਟੀ ਮੰਗ ਕੇ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਉਧਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਲਕੇ ਹੱਕੋ-ਬੱਕੋ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਕੈਪਟਨ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਸਮਝੌਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ? ਸਾਇਦ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੱਲ ਲਗਾਤਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਧਾਰ ਸਿਮਟ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੀਤੀ 14 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਬਿਆਨ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 35 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਦੇ ਵੀ ਏਨੇ ਭਿਆਨਕ ਹੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਨਹਿਰ ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਹੜ੍ਹ ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੇ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਵੀ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ। ਉਧਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਵੀ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਮੁਜ਼ਰਮਾਨਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਆਪਣੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਖੁਸ਼ਣ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹਨ।

ਉਂਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਉਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਸਾਇਆ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਾਰਟੀ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਖ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਖ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖਣਗੇ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬਾਦਲ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿੱਖ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਉਤਰਨਗੇ। ਇਥੇ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਦੇ ਕੈਪਟਨ ਨਾਲ ਗਹਿਰੇ ਸੰਬੰਧ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਖਲ ਦੇ ਕੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਵੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਦਲ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲੀ ਕਰਨ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੈਪਟਨ ਵਲੋਂ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਐਲਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਕਾਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਚਲੇਗੀ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਹਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਚਾਲੂਸੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਰਤਾਅ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਹੈ। ਉਂਜ ਵੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਕ ਨੋਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਬਾਦਲ ਦਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਬਜ਼ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਕੋਈ ਸਿਆਸੀ ਖਤਰਾ ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮਕੈਨਿਕ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਚ ਇਕ ਟਰੱਕ ਰਿਪੇਅਰ ਸ਼ਾਪ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮਕੈਨਿਕ ਮੈਨੇਜਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਅਤੇ ਸ਼ਾਪ ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਤਨਖਾਹ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਜੱਸੀ, ਫੋਨ:765-987-7000

Desi Entertainment Indiana

ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਹਰ ਮੌਕੇ ਲਈ ਡੀ ਜੇ
Full DJ service for all occasions

Call: Mankamal
 Ph: 574-850-2941

email: mankamal_22@yahoo.com

westin travel & tours inc.

Tel:877-256-1971
 773-465-4040
 e-mail:info@westintravel.com
 web:westintravel.com

Low Fares And Cofirm Seats With Lufthansa, American Airlines, Continental Air, Air India to India, Middle East And Europe

SUPER TRAVEL

847-676-9090

E-mail: supertravel2003@yahoo.com

Lowest Fares With Excellent Service

AMERICAN AIR,
 CONTINENTAL AIR

JET AIRWAYS
 DELTA, AIR INDIA,
 KLM, LUFTHANSA.

For Emergency
 Call anytime at

847-673-3825

EARLY BIRD SALE!!!!

India \$545
 London \$250

Loose Weight Feel Great!

*Natural *Guaranteed *Doctor Recommended

ਮੋਟਾਪਾ

ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੋ, ਕੁਦਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਓ

ਕੁਦਰਤੀ ਹਰਬਲ Products ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਭਾਰ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ Side Benefits ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਘਟਾ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ

IQBAL KAUR

Ph: 708-444-0554

Freeway Travel Inc

ਸਸਤੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ, ਖਰਾ ਸੌਦਾ, ਬਿਹਤਰ ਸਰਵਿਸ

Call Raju

Tel: 773-973-0200

Fax: 773-973-0557

2542 W Devon Ave. Chicago IL 60659

Easy Travel Inc.

7191 Camelot Drive, Canton, MI 48187 Fax: 866-908-6663
 www.easytravelinc.net
 info@easytravelinc.net

Amritsar special fair
 \$1095

ਸਸਤੀਆਂ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ

Please call us for the lowest fare from your city to india

Tel: 734-451-9526, Toll Free 866-51-INDIA

RK

Carpet & Flooring, Inc.

6346 N. Claremont Ave. Chicago, IL 60659

ਵਾਜ਼ਬ ਭਾਅ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਰਵਿਸ

*Commercial *Installation
 *Residential *Cleaning
 *Industrial *Repair
 *Sales

Ravinder Singh Ravi

Ph:773-761-6888

Fax:773-761-6865

ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਾਲੇ 169 ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਲਿਸਟ ਬਾਹਰ ਆਈ

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ 46 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਸਟ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ : ਕਾਲੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ ਖੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੰਥਕ ਸਰਕਾਰ ਖੁਦ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ ਖੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੀ 169 ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ 46 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਇਹ ਸੂਚੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ ਚਿਦੰਬਰਮ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਕਮਜ਼ੀਰ ਨੀਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਸੰਬੰਧੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਠਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫੋਰੀ ਦੌਰਾਨ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਵੇ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਗਈ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡ ਕੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 46 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਕੋਈ ਵੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਿਸਟ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ 84 ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੌਣ ਹਨ। 28 ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਰੁਧ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹਨ। ਸੂਚੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ 11 ਵਿਅਕਤੀ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਹਰਿਆਣਾ, ਦਿੱਲੀ, ਜੰਮੂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਲਿਸਟ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 7 ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਪਿੰਡ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੰਪੀ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਾਡੀ, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਬਾਕੀ 39 ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਹੋਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੇਸ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਲਿਸਟ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਹਨੁਰੇ 'ਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜਦੋਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ 84 ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੈ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸ. ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਦਨੀਅਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਕਾਲੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਚੱਲੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸ. ਬਾਦਲ

ਵਲੋਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਧਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸ. ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੂਚੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ. ਸਰਨਾ ਦੀਆਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਹੋਈਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ 130 ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਸ. ਕਲਕੱਤਾ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ, 84 ਦੇ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਾਲੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਰਗੇ ਪੰਥਕ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਦਰਜ 169 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਲਿਸਟ :

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ 7 ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ : ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੜਾਪਿੰਡ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੰਪੀ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਾਡੀ ਪੰਮਾ, ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਪ੍ਰਗਟ ਸਿੰਘ, ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ, ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੀਲੀ, ਸੁਨਾਮ।

39 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ: ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਲੋਏ ਪਿੰਡ ਰਾਏਪੁਰ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀ ਉਰਫ ਅਜੀਤ ਉਰਫ ਏ.ਐਸ. ਖਾਲਸਾ, ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ 'ਗੋਜਾ', ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਧੀਰਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਹਲ ਪਿੰਡ ਗੁੜੇ (ਜਲੰਧਰ), ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬੀਰਮਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਉਰਫ ਜੌਹਨ ਗਿੱਲ ਪਿੰਡ ਬਹਿਰਾਮ (ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ), ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪੱਦੀ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਿੰਡ ਹੇਅਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਪਰਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਮਿਆਣੀ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਜਤਿੰਦਰ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪਧਿਆਣਾ (ਜਲੰਧਰ), ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘੇੜਾ ਪਿੰਡ ਸ਼ਰੀਹ, ਨੇੜੇ ਨਕੋਦਰ (ਜਲੰਧਰ), ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਪਿੰਡ ਗਿੱਲ (ਜਲੰਧਰ), ਪੰਨਾ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਖਹਿਰਾ ਮੱਤਾ (ਜਲੰਧਰ), ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਕਾ ਪਿੰਡ ਸਮਰਾ (ਜਲੰਧਰ), ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪਰਾਗਪੁਰ/ਸਲੇਮਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਹਰਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਤਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਮਾਣਮਾ (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਸਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਿੰਦਾ ਪਿੰਡ ਲੱਖਣ-ਕੋ-ਪੰਡੇ (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਭੁੱਲਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਮਲਕੀਤ

ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਚਰੋੜ (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਚਰੋੜ, (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਜਥੇਦਾਰ ਪਿੰਡ ਬੱਧਨੀ ਕਲਾਂ (ਮੋਗਾ), ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨਾ (ਪਟਿਆਲਾ), ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਰਫਨਮੋਲਾ ਉਰਫ ਹਾਈਜੈਕਰ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ), ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਸੰਧਵਾਂ (ਰੋਪੜ), ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, 'ਲਾਲੀ' ਉਰਫ ਕੰਵਰਜੀਤ, ਪਿੰਡ ਜੋਲੀ (ਰੋਪੜ), ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ (ਸੰਗਰੂਰ), ਕਮਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਗੋਸਲਾਂ (ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ), ਸ਼ਿੰਗਾਰਾ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਉਰਫ ਅੰਬੈਸਡਰ ਪਿੰਡ ਮੰਦਾਲੀ (ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ), ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਖੇਲਾ ਸਹੂੰਗੜਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮੋਗਾ), ਸੋਢੀ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ ਪਿੰਡ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ (ਜਲੰਧਰ), ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਔਲਖ, ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ, ਪਿੰਡ ਕੋਟ ਫਤਹੀ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਮੱਸਾ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਰਜੂਲਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਸੰਧੂ ਚੱਠਾ (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਅਮਲੋਹ ਪਿੰਡ ਖਾਨੀਆਂ (ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ), ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਕਾਲਕੋ (ਮੋਗਾ)।

84 ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ: ਪ੍ਰਵਕਾਰ ਸਿੰਘ ਧੁਲੀ ਉਰਫ ਪੈਰੀ ਪੁੱਤਰ ਮਸਤਾਨ ਸਿੰਘ ਧੁਲੀ, ਹਰਚੰਦ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਲਖਵੀਰ ਕੌਰ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ ਪੁੱਤਰ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ, ਅਨਿਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਪਲ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਹੀਰ, ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਪੁੱਤਰ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਜੇਠਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਰਵਾਲ ਪੁੱਤਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨਰਵਾਲ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਪਰਮਾਰ ਸਪੁੱਤਰ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ, ਨਰਿੰਦਰ ਪਰਮਾਰ ਸਪੁੱਤਰ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਰਮਾਰ ਸਪੁੱਤਰੀ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਪਰਮਾਰ ਸਪੁੱਤਰੀ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਰਮਾਰ, ਸੁਖਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਹੇਅਰ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ, ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ, ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀ ਸਪੁੱਤਰ ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀ, ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਹਰਦੀਪ ਉਰਫ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ, ਆਸਿਫ ਸ਼ੌਜਾਂ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਚਿੱਟੀ ਪੁੱਤਰ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਚਿੱਟੀ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕੂਨਰ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕੂਨਰ, ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਿਆਤ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ ਪੁੱਤਰ ਮੁਲਖਾ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਸੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਲਖਾਨੀਆ, ਜੈਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ, ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਨਿੱਬਰ, ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੱਜ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਸੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਸੁਦਾਗਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਭਿੰਦਾ, ਕੁਲਦੀਪ ਬਰਾੜ, ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਪਨੇਸਰ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ ਪੁੱਤਰ ਸੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ, ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਖੁਣਖੁਣ, ਬਲਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਉਰਫ ਬਲਕਰਨ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ, ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ, ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਈਸਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਮੰਨਾ ਸਿੰਘ, ਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਈਸਰ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਪੁੱਤਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਉਰਫ ਭਾਉ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਦਾ, ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪੰਡੀ, ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜੋਗਾ ਸਿੰਘ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ, ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ ਉਰਫ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋਗਲ (ਸੰਪਾਦਕ ਆਵਾਜ਼-ਏ-ਕੌਮ), ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ, ਅਰਜਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਪੁੱਤਰ ਲੁਹਾਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪੁੱਤਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਾਲਾ, ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਹਨੀ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੋਨਾ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਵਾਲ ਪੁੱਤਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮਾ, ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਜਰਾਵਤ, ਸਤਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਉਰਫ ਸੱਤਾ, ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ ਉਰਫ ਚੌਧਰੀ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰ, ਪਿੰਡ ਰਈਆ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਸੇਖੋਂ (ਫਰੀਦਕੋਟ), ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਪੁੱਤਰ ਰੇਸ਼ਮ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਪੱਤੜ ਕਲਾਂ (ਜਲੰਧਰ), ਨਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਂਦੀ ਪੁੱਤਰ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਬਾਂਦੀ, ਪਿੰਡ ਦੌਲਤਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਮਹਿਲ, ਪਿੰਡ ਮਹਿਲ, ਬੰਗਾ (ਜਲੰਧਰ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਉ, ਪਿੰਡ ਕਾਲਕੋ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)।

28 ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜੇ ਫੌਜਦਾਰੀ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ: ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਪਿੰਡ ਭਕਨਾ ਕਲਾਂ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਰਫ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਵੇਰਕਾ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬੱਟੂ ਪਿੰਡ ਰੰਗੜ ਨੰਗਲ, (ਬਟਾਲਾ), ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਬੰਟੀ ਪਿੰਡ ਜੰਗਲਾ (ਬਟਾਲਾ), ਸਤਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ ਉਰਫ ਗਿੱਲ (ਬਠਿੰਡਾ), ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਠੇਕੇਦਾਰ (ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ), ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ ਉਰਫ ਗਿਆਨੀ ਉਰਫ ਕਾਕਾ ਟਾਂਡਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ ਪਿੰਡ ਕਮਾਲਪੁਰ, ਟਾਂਡਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਛੋਟੂ ਪਿੰਡ ਹੇਰਾਂ, ਨਕੋਦਰ (ਜਲੰਧਰ), ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਲਾਲੀ ਪਿੰਡ ਕਾਲਾ ਖੇੜਾ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਦਾ ਪਿੰਡ ਸ਼ਾਈਪੁਰ (ਨੂਰਮਹਿਲ), ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਉਰਫ ਖਾਲਸਾ ਪਿੰਡ ਡੱਲੇਵਾਲ ਗੋਰਾਇਆ (ਜਲੰਧਰ), ਲਵੇਂਸਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਵ ਪਿੰਡ ਡੱਲੇਵਾਲ, ਗੁਰਾਇਆ (ਜਲੰਧਰ), ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬਿਲਗਾ (ਜਲੰਧਰ), ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ ਉਰਫ ਤਾਰਾ ਪਿੰਡ ਬਿਸਰਾਮਪੁਰ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਜਲੰਧਰ), ਤਰੇਸਮ ਸਿੰਘ ਸੇਮਾ

ਉਰਫ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਕਾਲਾ ਸੰਘਿਆ (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਵਧਾਵਾ ਸਿੰਘ ਚਾਚਾ ਪਿੰਡ ਸੰਧੂ ਚੌਠਾ (ਕਪੂਰਥਲਾ), ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੈਟਾ ਸਾਹਨੇਵਾਲ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ ਉਰਫ ਡਾ. ਪਿੰਡ ਮੋਹੀ ਸੁਧਾਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ), ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰੋਡੇ ਉਰਫ ਬਰਾੜ ਪਿੰਡ ਰੋਡੇ (ਮੋਗਾ), ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸੈਦਪੁਰ ਪਿੰਡ ਸੈਦਪੁਰ ਖਰਤ (ਮੁਹਾਲੀ), ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ ਉਰਫ ਸਰਪੰਚ ਪਿੰਡ ਪੰਜੋਲਾ (ਰੋਪੜ), ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਭਠੋਣੀ, ਰਾਜਪੁਰਾ (ਪਟਿਆਲਾ), ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਉਰਫ ਭਕਤਾ ਜਥੇਦਾਰ (ਰੋਪੜ), ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਉਰਫ ਚਾਚਾ (ਸੰਗਰੂਰ), ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵਤ ਉਰਫ ਪੰਮਾ ਪਿੰਡ ਪੰਜਵਤ, ਝਬਾਲ (ਤਰਨਤਾਰਨ), ਮਹਿਲ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਆਤਮਾ ਸਿੰਘ, ਪਿੰਡ ਦਾਸੂਵਾਲ, ਵਲਟੋਹਾ (ਤਰਨਤਾਰਨ), ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਕਲਸੀਆ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)।

11 ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਰਾਜਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ: ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ), ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ), ਪ੍ਰਸ਼ੋਤਮ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਖੱਤਰੀ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਪੰਮਾ, ਪਿੰਡ ਮਠਾਣੀ ਸੇਖੋਂ, ਨਾਗਲ (ਅੰਬਾਲਾ), ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹਾਈਜੈਕਰ ਟੱਪਲਾਂ (ਅੰਬਾਲਾ), ਚਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਮਲਿਕ (ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ), ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਉਰਫ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਸੁੰਦਰਪੁਰ (ਜੰਮੂ), ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਟਾ ਉਰਫ ਮਨਪ੍ਰੀਤ (ਜੰਮੂ), ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਰਿਆਸੀ (ਜੰਮੂ), ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਹਾਈਜੈਕਰ ਪਿੰਡ ਰਾਏਪੁਰ ਗੁੱਜਰਾਂ (ਜੰਮੂ), ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਹਾਈਜੈਕਰ (ਜੰਮੂ), ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜਾ (ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼)।

ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਕਈ ਨਾਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ 185 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਭੇਜੀ ਸੀ ਤੇ ਮੰਤਰਾਲਾ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਸੂਚੀ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਰਾਇ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਗੰਭੀਰ ਕੇਸ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਰਮੀ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਹਟਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 28 ਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰੀ ਮੁਜਰਿਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਤਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ 185 ਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਸਨ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਦੁਰਘਾਮ ਸੀ। ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਸੂਚੀ ਵਿਚ 169 ਨਾਂ ਬਚੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਬਦਲ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁਣ 'ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ ਲੋਚਦੇ ਹਨ। ਉਚ ਪੁਲੀਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੈਰਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ 14 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਵਧਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਤਕ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 6,34,814 ਫਾਰਮ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੱਠਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਧੁਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਤਲੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਬਾਰੇ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਸਟਿਸ ਹਰਫੂਲ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਬੀਤੀ 16 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 14 ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਰੀਕ ਵਿਚ ਮੁੜ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ। ਜਸਟਿਸ ਬਰਾੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦਾ ਗੇੜ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਐਕਟ ਅਨੁਸਾਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟਰ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵੋਟਾਂ ਬਣਨ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧਿਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਸਕਦੀ

ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਕੋਲ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 5,57,663 ਵੋਟਾਂ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ 72013 ਵੋਟਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਇਕੋ ਹਲਕੇ ਲਈ 1920 ਵੋਟਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਜਦਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ 3216 ਵੋਟਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਧਿਰ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਮੱਠਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 9 ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਵੋਟਾਂ ਬਣਨ ਲਈ 11103 ਫਾਰਮ ਆਏ ਸਨ। ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ ਕੇਵਲ 10165 ਫਾਰਮ ਆਏ ਹਨ। ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੇਵਲ 6799 ਵੋਟਾਂ ਲਈ ਫਾਰਮ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਛੜ ਕੇ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਪੂਰਥਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 12752 ਫਾਰਮ ਵੋਟਾਂ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 13656 ਫਾਰਮ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਈ 17227 ਫਾਰਮ ਆਏ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 38362 ਫਾਰਮ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਦੇ ਆਗੂ ਫਾਰਮ ਬੱਥਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਲੀਗ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ

ਲੁਧਿਆਣਾ : ਏ ਡੀ ਏ ਈਵੈਂਟਸ ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਖੇ ਪਲੇਠਾ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਲੀਗ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਰਲਡ ਵਾਈਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਗਾ ਨੇ ਬੀਤੀ 19 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਈਪੀਐਲ ਦੀ ਤਰਜ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਲੀਗ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਰੇਵਾਰਟਸ, ਮੋਹਾਲੀ ਸ਼ਾਰਕਸ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਟਾਈਟਨਜ਼, ਜਲੰਧਰ ਸਪਾਰਟੈਨਜ਼, ਮਹਾਰਾਜਾਜ਼ ਆਫ ਪਟਿਆਲਾ, ਬਠਿੰਡਾ ਬੁਲਬਲ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਨਾਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਨ ਆਈ ਆਰ ਸੁਲਤਾਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੰਵਰਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਧੋਖਿਆਂ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਭਾਰੀ

ਟੋਰਾਂਟੋ : ਜਾਅਲੀ ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਏ ਇਕ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚੋਂ ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨਜ਼ ਅਗੱਸਟ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਫਰਾਡ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਬੁਲਾਈ ਗਈ ਜਨਤਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉਭਰੇ ਅਰਥਪ੍ਰੀਤ-ਮਨਜੀਤ ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕੋਈ 500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ।

ਐਮ.ਪੀ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਮੱਲੂ ਨੇ ਬੜੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਰਥਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਜਦੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ। ਮੱਲੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ 1993 ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੀਜ਼ੇ ਲੈਣ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੇ ਦੁਖੀ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਨਜੀਤ ਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਡਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਹਰਗਣਾ ਵਾਸੀ ਮਨਜੀਤ ਸ਼ਾਹੀ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦੇ ਏਅਰਪੋਰਟ 'ਤੇ ਉਤਰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਗੈਰ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦੀ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਿਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਔਦਾਜ਼ਨ 1000 ਧੋਖੇ ਵਾਲੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਸਾਲਾਨਾ ਦਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 45000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਸਪਾਉਸ ਕੇਸਾਂ ਅਧੀਨ ਕੈਨੇਡਾ ਆਏ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਬਾਰਡਰ ਸੇਵਾ ਏਜੰਸੀ ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਏ., ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਡਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ 14,762 ਲੋਕ ਡਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ।

ਕੈਪਟਨ ਵਲੋਂ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਰਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਲਗਰਜੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਉਥੇ ਸਾਰਾ ਠੀਕਰਾ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿਰ ਵੀ ਭੰਨਿਆ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬੀਤੇ 14 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਉਸਾਰੀ ਕਾਰਨ ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ ਟਾਂਗਰੀ, ਘੱਗਰ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡਾ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੇ ਹੀ ਪਟਿਆਲਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਈ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮੂਲੀ ਬਾਰਿਸ਼ ਆਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਨਦੀਆਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਕਾਸ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਕਾਰਨ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲੇਗਾ।

ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ - ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਰਹਿਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਨਸੂਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਬਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਜਾਣਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀਆਂ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਰਾਸਦੀ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਘੱਗਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦੇ ਫੇਜ਼ ਦੇ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਲੈਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ ਲਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਆਫ਼ਤ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲੀਅਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ

ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਨਸਾ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਲਈ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਮੰਜਰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਿੰਡ ਕਾਹਨੇਵਾਲ ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਤਰਾਸ ਦੀ ਬੀਤੇ 14 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਸਾਧੂ ਵਾਲਾ ਜੋ ਬਾਕੀ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਦੀ ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਬਰਾਦਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਨੀਆ ਰਾਣੀ ਨਾਂ ਦੀ ਔਰਤ ਦੀ ਇਸ ਲਈ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਸਨੂੰ ਦਵਾਈ ਨਸੀਬ ਨਾ ਹੋਈ। ਹੜ੍ਹ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਉਪਰੰਤ ਸਰਦੂਲਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ ਅਜੀਤ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੋਹਰ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਣਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੀਤੇ 16 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਆਫ਼ਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਨੁਕਸਾਨ ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਅਬਾਦੀਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾਤ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਾਰ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਖੋਖਲੇ : ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ

ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨੇ ਹੀ ਕਹਿਰ ਢਾਹਿਆ- ਅਜੈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : 'ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸੌ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਹਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡੋਬਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾ ਭਾਖੜਾ ਬਿਆਸ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਬੋਰਡ (ਬੀ.ਬੀ.ਐਮ.ਬੀ.), ਨਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੇਂਦਰੀ ਵਾਟਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਗਈ।'

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬੀਤੇ 14 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੋਕ ਦਲ (ਇਨੈਲੋ) ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਅਜੈ ਚੌਟਾਲਾ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਨੈਲੋ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੇ ਹੇਠ ਦੀ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਜਿੰਨੇ ਸਾਈਫਨ ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਬਣਾਏ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਢਾਹਣ ਲਈ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਐਸ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਉਰਵਸ਼ੀ ਗੁਲਾਟੀ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨਹਿਰ ਨੂੰ ਢਾਹ (ਡਿਸਮੈਂਟਲ) ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਅਹਿਮ ਆਗੂ ਅਜੈ ਚੌਟਾਲਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਨਵੀਂ ਸਿਰਦਰਦੀ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗੀ।

ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲੁਆਈ ਲਈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਨੀਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਖੋਖਲੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਮੁਹਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਲਿਆ ਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਉਣੀ ਅਰੰਭ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ 80 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਖੋਤੇ ਬਹੁਤ ਖੜੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਟਰੈਕਟਰ ਫੇਰ ਕੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਦੀ ਲੁਆਈ ਅਰੰਭ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈਲ ਨਕਾਰਾ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦਾ ਅਜੇ ਕੋਈ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਖੇਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕਣ ਉੱਪਰੰਤ ਅਗਲੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ 7 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 3.25 ਲੱਖ ਏਕੜ ਰਕਬਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ 1116 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ 25 ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 800 ਤੋਂ ਵਧ ਘਰਾਂ ਦਾ

ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ 'ਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਰਾਹਤ ਦਾ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬੀਤੇ 16 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਐਸ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਪਟਿਆਲਾ ਪੁੱਜੇ, ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਰਾਹਤ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਲਈ ਹੁਣ ਤਕ 72 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਭੇਜੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਵੁੱਕਤ ਨਹੀਂ : ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਾਦਲ ਪਿਓ-ਪੁੱਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ। ਜਨਮੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਦੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ "ਸਿੱਜਾਈ ਮੰਤਰੀ ਤਾਂ 10 ਪੈਸੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਉੱਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੋ ਚਾਹੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇਕਰ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚਲਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੈਰੋਂ ਅਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਹੀ ਹਨ।"

ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਗੇ ਪਈ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ : ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਬਾਰੇ ਪਾਈ ਰਿੱਟ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ 22 ਨਵੰਬਰ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੇ 2007 ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈ ਗਈ 109 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਮੀ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਵਿਰੁਧ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਰਿੱਟ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਮ. ਪੰਚਾਲ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਕੇ. ਪਟਨਾਇਕ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇਕ ਡਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਬੀਤੇ 16 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਕੇਸ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਇਕ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਲੋਂ ਅਜੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਾਏ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਨੇ ਇਸ ਨਹਿਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੇਲੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਇ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੀਂ ਬਣਾਈ ਨਹਿਰ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਨਹਿਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਘਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਏਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਉਚੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਸੋਕਾਗ੍ਰਸਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਬਾਦਲ ਵਲੋਂ ਵਕਤ ਟਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਬੀਤੇ 18 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਮਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬਣਾ ਕੇ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪੱਕੇ ਹੱਲ ਲਈ ਤਿੰਨ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਝਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਘੱਗਰ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਹੜ੍ਹ-ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਘੱਗਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰਿਆਣਾ ਵਲੋਂ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਗਈ ਹਾਂਸੀ-ਬੁਟਾਣਾ ਨਹਿਰ ਵੀ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁਨਕ ਵਿਖੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ 1500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਮੁਨਕ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲਾਂ, ਘਰਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਰਵੇ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਿੱਲਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅੱਗੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਆਜ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੜ੍ਹ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ, ਕਲੱਬਾਂ, ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਸਰਦੂਲਗੜ੍ਹ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਿੰਡਾਂ ਭੁੰਦਤ, ਕਾਹਨੇਵਾਲ, ਸਾਧੂਵਾਲਾ ਅਤੇ ਫੁਸ ਮੰਡੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਹੜ੍ਹ ਕਾਰਨ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦੋਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਦੂਲਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਪੀੜਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮਾਨਸਾ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਮਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਣ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਬਣਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਗਵਾ ਬੈਠੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਛੇਤੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ

ਜਾਣਗੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਡੀਜ਼ਲ ਖਰਚ ਕੇ ਬੰਨ੍ਹ ਤਕੜੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ 'ਚ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੀਜ਼ਲ ਖਰਚ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਤ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਦੇਵੀਗੜ੍ਹ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਪਿੰਡਾਂ ਬੁੱਧਮੋਰ, ਜੋਧਪੁਰ, ਰੋਹਤ ਜਗੀਰ, ਬਿੱਜਲ, ਅਹਿਰੂ ਕਲਾਂ, ਓਝਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਵੀ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ। ਉਪਰੰਤ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਮੌਕੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਮੌਕੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛੇ ਇਕ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਵੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਲੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਿੰਡ ਦਾ ਖੁਦ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਾਹਤ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਕਸ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਚੱਕੀ ਦਾ ਆਰਜ਼ੀ ਪੁਲ ਰੁੜ੍ਹਿਆ, ਘੱਗਰ ਨੇ ਚਿੰਤਾ 'ਚ ਪਾਏ ਲੋਕ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਚੱਕੀ ਪੜਾਅ ਆਰਜ਼ੀ ਪੁਲ ਬੀਤੇ 17 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਚੱਕੀ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੋੜਨ ਲਈ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ 20 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਸਤਾ ਵਧ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੱਕੀ ਦਰਿਆ ਉਪਰ ਪੰਜਾਬ-ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਿੰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੌਮੀ ਸ਼ਾਹਰਾਹ-

20 ਉਪਰ ਬਣੇ ਆਰਜ਼ੀ ਪੁਲ (ਕਾਜ਼-ਵੇਅ) ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪਠਾਨਕੋਟ-ਨੂਰਪੁਰ ਰੂਟ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਟਰੈਫਿਕ ਵਾਇਆ ਲੋਧਵਾਂ ਹੋ ਕੇ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਣਜੀਤ ਸਾਗਰ ਡੈਮ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵਧ ਕੇ 502.13 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਾਗਰ ਡੈਮ ਦੀ ਝੀਲ ਵਿਚ ਅਜੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ 25 ਮੀਟਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰਾਣੀ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

9 ਅਗਸਤ, 2007 ਨੂੰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਆਰਜ਼ੀ ਪੁਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪੁਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਨਵੇਂ ਪੁਲ ਜਿਸ ਦੀ ਕਿ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵੀ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਠੱਪ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਅਤੇ ਘੱਗਰ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਮੁੜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਡੂੰਘੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਚੱਕੀ ਦਰਿਆ ਨੂੰ ਨਿਰਵਿਧਨ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਪਾਣੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਏ ਹੋਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰਾਹਤ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ. ਹਰਮੇਲ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ, ਪ੍ਰੋ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੁਝੰਗਰ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੱਖੜਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਨਜਾਇਜ਼ ਖਾਨਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਮਾਮਲਾ

ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਫਿਰ ਬੇਪਰਦ

ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੇ ਸਭ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਘੁਮਾ ਕੇ ਦੇਖੋ ਇਸ ਹਮਾਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨੰਗੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਤਾਜ਼ਾ ਮਸਲਾ ਕਰਨਾਟਕ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਂ ਦੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਮੁੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਬੇਲਾਰੀ ਦੀਆਂ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਂ 'ਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਅਜਿਹੇ ਸਿਆਸੀ ਤੂਫਾਨ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਰੁਕਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ।

ਕਰਨਾਟਕ ਲੋਕਪਾਲ ਦੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਸਮਗਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਕੈਂਡਲ ਫੜਿਆ ਸੀ, ਮੁਅੱਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਤੁਲ ਫੜ ਗਿਆ। ਜਦਕਿ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਇਸ ਲੋਹੇ ਖਣਿਜ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰੀ ਮਿੰਗ ਕਾਰਨ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਇਸ 'ਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਦੇ ਲੋਕਪਾਲ ਜਸਟਿਸ ਸੰਤੋਸ਼ ਹੈਗੜੇ ਨੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ

ਅਸਤੀਫਾ ਰਾਜਪਾਲ ਸ੍ਰੀ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੌਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਭਵਾਨੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹੈਗੜੇ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਯੇਦੀਯੁਰੱਪਾ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਮੰਨਦਿਆਂ ਲੋਕਪਾਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਬਿੱਲ ਲਿਆਉਣਾ ਪਿਆ।

ਇਸ ਦਰਮਿਆਨ ਕਰਨਾਟਕ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਐਸ) ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ 'ਮਾਈਨਿੰਗ ਬੈਰਨ' ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ-ਕੁਰੁਣਾਕਰ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਜੀ. ਜਨਾਰਦਨ ਰੈਡੀ ਨੂੰ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅੰਦਰ ਧਰਨਾ ਤੇ ਹੰਗਾਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਸ੍ਰੀ ਹੰਸਰਾਜ ਭਾਰਦਵਾਜ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਕੇ ਸੂਬੇ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਚਿਦੰਬਰਮ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਤੋਂ

ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਯੇਦੀਯੁਰੱਪਾ ਨੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਲੋਕਪਾਲ ਵਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਇਸ ਦੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਹੰਗਾਮਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਦੱਸਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਲਾਰੀ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਲੋਹੇ ਖਣਿਜ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਖਾਨਾਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਨਾਟਕ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੱਕ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਖਾਨ ਉਦਯੋਗ 'ਚ ਕੁਰੁਣਾਕਰ ਰੈਡੀ ਤੇ ਜਨਾਰਦਨ ਰੈਡੀ ਦਾ ਦਬਦਬਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਸੰਪਰਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਨੇੜਲੀ ਮਹਿਲਾ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਚੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਚਰਚੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਕਈ ਵਿਧਾਇਕ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੇਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਵਰਗੀ ਵਾਈ. ਐਸ. ਰਾਜਸੇਖਰ ਰੈਡੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਜਗਨਮੋਹਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਸੰਬੰਧ ਹਨ।

ਹੁਣੇ-ਹੁਣੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਤੇ ਤੇਲਗੂ ਦੇਸ਼ਮ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਖਮਾਮ 'ਚ ਸਥਿਤ ਇਕ ਸਟੀਲ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਉਭਲਾਪੁਰਮ ਮਾਈਨਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਖਾਨਾਂ 'ਚ ਖੁਦਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ 'ਚ ਸਵਰਗੀ ਵਾਈ.ਐਸ.ਆਰ. ਦੇ ਜਵਾਈ ਅਨਿਲ ਕੁਮਾਰ ਤੇ ਸਾਲਾ ਰਵਿੰਦਰਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਹਨ ਕਿ ਵਾਈ. ਐਸ. ਆਰ.

ਰੈਡੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇਲੰਗਾਨਾ 'ਚ 1.30 ਲੱਖ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚ ਖਾਨਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਮਿਨਰਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਇਕ ਨਵ-ਸਥਾਪਿਤ ਕੰਪਨੀ ਰਕਸ਼ਣਾ ਸਟੀਲਜ਼ ਨੂੰ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਲਏ ਬਿਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਸਟੀਲ ਪਲਾਂਟ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਵਾਈ. ਐਸ. ਆਰ. ਰੈਡੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨੇੜਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਟੀਲ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਤਜਰਬਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖਾਨਾਂ ਦੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾਟਕ ਤੇ ਆਂਧਰਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਚ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਡੀਅਨ ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਮਾਈਨਸ (ਆਈ.ਬੀ.ਐਮ.) ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ 18 ਖਾਨਾਂ 'ਤੇ ਫਿਲਹਾਲ ਕੰਮ ਰੁਕਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਨਾਂ ਦੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ 'ਚ ਜਿੱਥੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਰੈਡੀ ਭਰਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀ ਨਜਾਇਜ਼ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਦਲ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਲੱਗ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨਕਸਲੀ ਹਿੰਸਾ-ਚਾਰ ਰਾਜ ਸਾਂਝੀ ਨਈਅਰ ਵਲੋਂ ਵੀਜ਼ਾ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ

ਕਮਾਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਅਤੇ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਧੀਆ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਫੌਜ ਦੇ ਇਕ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਿਹਾਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਫਿਲਹਾਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ।

ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤੀਸਾ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਝਾਰਖੰਡ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਅਸਰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਮੁੱਚੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ 158 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 133 ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਸਤਿਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਉਤੇ ਘਾਤਕ ਹਮਲੇ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਬਾ ਪੁਲੀਸ ਅਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਸਤਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਘਾਟ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਤਾਲਮੇਲ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮਾਓਵਾਦ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਹਤਰ ਤਾਲਮੇਲ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਇਸ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਅਸਰ ਘੱਟ ਹੈ। ਬਿਹਾਰ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਉਤੀਸਾ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਝਾਰਖੰਡ, ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦ ਖਿਲਾਫ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਬਾਈ ਪੁਲੀਸ, ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਸਤਿਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਵਿਚਲੇ ਤਾਲਮੇਲ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੂਬੇ ਨਕਸਲ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲਈ ਸੂਬਾਈ ਪੁਲੀਸ ਵਿਚੋਂ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਜਰਨਲ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਮੁਖਤਿਆਰ ਬਣਾਉਣਗੇ।

ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਵਿਚੋਂ ਇਸੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਆਈ.ਜੀ. (ਓਪਰੇਸ਼ਨ) ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਅਤੇ ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਸਾਂਝੀ ਕਮਾਨ ਬੱਲੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਅਗਵਾਈ ਮੁੱਖ-ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਸੀ। ਮਾਓਵਾਦ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ 400 ਥਾਣੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 16000 ਕੱਚੇ ਪੁਲੀਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 30000 ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਬਿਹਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਹਤ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸਹੂਲਤਾਂ ਸੁਧਾਰਨ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੰਮੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੌਰਾਨ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਨੇਮਾਂ ਦੇ ਨਿਰਾਦਰ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਉਤੇ ਪੁਲੀਸ, ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਸਤੇ ਅਤੇ ਫੌਜ ਲਈ ਗਹਿਰਾਵੇ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਧਰ ਨਕਸਲੀ ਪਿਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਛਾਪਾਮਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਮੋਰਚਿਆਂ 'ਤੇ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ, ਜਦਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜੰਗੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤੀ ਰੁਖ ਅਪਣਾ ਕੇ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ 4-5 ਹਜ਼ਾਰ ਛਾਪਾਮਾਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਂਡੋ ਬਰਗੇਡ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤਰ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਟੱਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਝਾਰਖੰਡ 'ਚ ਨਕਸਲੀ ਹਮਲਾ, 5 ਜਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦ

ਲਾਤੇਹਾਰ: ਝਾਰਖੰਡ ਦੇ ਲਾਤੇਹਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਬਰਵਾਡੀਂਗ ਥਾਣੇ ਅਧੀਨ ਪੈਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਨਕਸਲੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਘਾਤ ਲਗਾ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ 'ਚ 5 ਜਵਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਤੇ 8 ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਹਮਲਾ ਉਦੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾ ਰਹੇ ਕੇਂਦਰੀ ਦਸਤਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਟੁਕੜੀ ਦਾ ਬਰਵਾਡੀਂਗ ਖੇਤਰ 'ਚ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਆਰ ਪੀ ਐਫ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ ਪੈਦੇ ਪੁਲ ਨੂੰ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੇ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸੀ ਆਰ ਪੀ ਐਫ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਮਦਦ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸੂਚਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਲਾਤੇਹਾਰ ਦੇ ਐਸ ਪੀ ਕੁਲਦੀਪ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨਕਸਲੀਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਬਾਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੇ ਧਮਾਕੇ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਧਮਾਕੇ 'ਚ 5 ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ, ਜਦਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਖੁਦ ਵਾਲ-ਵਾਲ ਬਚੇ।

ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਝਾਰਖੰਡ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਾਖਾ ਝਾਰਖੰਡ ਜਗੂਆਰ ਦੇ ਸਨ।

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਡਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੇ ਦੇਖਣ ਦਾ ਝੋਰਾ ਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਜੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਨਿਰਪੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਖਾਤਰ ਵਤਨ ਛੱਡ ਕੇ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਰਦ ਕਿੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਹੱਕੇ-ਬੱਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਪਰਤਣਾ, ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ-ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨਾ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸਿੱਧ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਂਝਿਆ ਕਰਨਾ ਧੱਕਾ ਤੇ ਵਧੀਕੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਤੀਹ ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿ ਕੇ ਇਥੋਂ ਦੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵੇਲੇ ਪੁਰਾਣੇ ਭਾਰਤੀ ਪਾਸਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ, ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਕਰਨਗੇ।

ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਏਜੰਟਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤੌਰ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪੁੱਜੇ

ਭਾਰਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵੱਧ ਹਨ, ਨੇ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਲਈ ਹੋਰ ਵਸੀਲਾ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਥੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਪਨਾਈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਵਤਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਾ ਤਾਂ ਕੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਦਾ ਵੀ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਨਹੀਂ ਸਿਰਫ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ, ਖਾਤਕੁਵਾਦ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਵੀ ਇੱਥੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਬਣ ਗਏ। ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਕਿ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡ, ਫਿਰ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਜੁਆਨੀ ਤੋਂ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਵੀ ਦਾਖਿਲ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਕ-ਸਬੰਧੀ ਤੁਰ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੀਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਹੋਣ ਦਾ ਲੇਬਲ ਲਾ ਕੇ ਵੀਜ਼ੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਬੇਹਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਮਾਂ ਬਾਪ ਵੀ ਗਏ ਤੇ ਹੁਣ ਵਤਨ ਜਾਣ ਦਾ ਚਾਅ ਖੁਸਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਕਈਆਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਪਾਗਲਪਣ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਚਲੇ ਗਈ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੇ ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਸ਼ਮਿਤਾ ਬਾਮਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਬਾਰੇ ਕੀਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੌਂਸਲੇਟ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀਜ਼ੇ ਤੇ ਪਾਸਪੋਰਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਵੀਜ਼ਾ ਜਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸਖਤ ਹਦਾਇਤ ਹੈ। ਹੈਡਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸਖਤ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬਾਮਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹੋ ਗੱਲਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀਜ਼ੇ ਜਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ

ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਕੇ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੌਤ ਵਰਗੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬਾਮਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਲੋੜ ਲੋਕ ਸਭਾ, ਦਿੱਲੀ, ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਹੀ ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਾਮਲਾ ਏਨਾ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਪ ਨੇ ਤਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਜੁਆਨ ਹੋਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਗੁਨਾਹ ਕਰਕੇ ਵੀਜ਼ਾ ਜਾਂ ਪਾਸਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਰਨਗੇ ਹੀ ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੀਬੀ ਬਾਮਸ ਵੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ।

ਸਥਾਨਕ ਤਾਜ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਤੱਕ ਸਮਝ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਜੇ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਣਗੇ ਤੇ ਇਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣਗੇ ਤੇ ਮੀਡੀਏ ਜ਼ਰੀਏ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਾਉਣਗੇ।

ਇਥੋਂ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਆਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਤੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਉਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੈਬਨਿਟ ਦਾ ਦਰਜਾ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬੀਬੀ ਬਾਮਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਟੇਕ ਦਿੱਲੀ 'ਤੇ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਨਾਲ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮੌਕੇ ਗਦਰ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੱਜ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਨਈਅਰ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਅਹਿਮ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਇਸੇ ਹੀ ਮਸਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਕ ਵਫਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਵੀ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਕਾਹਲ ਕਦਮੀ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ

ਬੜੀ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ। ਅੱਗ-ਪਿੱਛ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਇੰਜ ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਗਏ, ਜਿਵੇਂ ਹਾਲਾਤ ਤਾਂ ਸੁਧਰੇ ਹੀ ਪਏ ਹਨ ਬਸ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੰਬਰ ਬਣਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੀ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੀ ਨਿਕਲਿਆ? ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਕੁਝ ਤਣਾਅ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਵਧਾ ਕੇ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ ਐਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਪਰਤ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਉਤੇ ਵੀ ਸੁਆਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਭੱਲ ਖੱਟੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਗੁਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਬੇਸ਼ਰਮ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹੇ ਹੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਝ ਭੱਲ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖੱਟੀ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵੀ ਆਈ, ਸਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਜਰਾਲ ਦੇ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਤੇ ਖਾਸ ਕਾਮਯਾਬੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਜੇ ਸਿਰਫ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖ ਲਈ ਹੋਉਗੀ।

ਮੌਜੂਦਾ ਮੌਤ ਉਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕਸੂਤੀ ਸਥਿਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ ਐਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਬਣੀ ਪਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਤਹਿ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬੈਠੀ ਤਾਂ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਲਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ ਐਸ.ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਠਿੱਠੀ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਓਦੋਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਮੌਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਜੀ ਕੇ ਪਿੱਲੇ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਆਈ ਐਸ ਆਈ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬਣਿਆ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਖਰਾਬ ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਚਾਂਡਲ ਜਾਣ ਦਾ ਵੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਚਾਂਡਲ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਚੱਜ-ਆਚਾਰ ਨੂੰ ਲਾਭੇ ਰੱਖ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਏਨੀ ਕਠਪੁਤਲੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵੀ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰ ਕੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਹਿਲਕਾਰ ਨੇ ਜੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫੋਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਤੋਂ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਵੀ ਕੀਤੇ ਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵੀ ਲਈਆਂ ਸਨ? ਇਹ ਫੋਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਫੋਨ ਦੇ ਨੰਬਰ ਵੀ ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਤਦੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੀਆਂ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਵਾ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੂਤ ਦੀ ਜਾਸੂਸੀ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਗੁਨਾਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿਚ ਵੀ ਹਾਲ ਵਾਟਰਗੇਟ ਵਾਲਾ ਹੀ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ।

ਅਗਲੀ ਘਟੀਆ ਹਰਕਤ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਹੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਗੱਲਬਾਤ ਮੁੱਕਣ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਜਿਹੜੀ ਸੁਬਦਾਵਲੀ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਆਗੂ ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੀ ਕੀ ਰਾਏ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੋਮ ਸੈਕਟਰੀ ਜੀ ਕੇ ਪਿੱਲੇ ਤੇ ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ ਇਕ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਹੈ, ਜੀ ਕੇ ਪਿੱਲੇ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਅਫਸਰ ਹੈ ਤੇ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੀ ਤੱਕਤੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਤੋਲਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹੀ ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਖੁਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਕਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਕੇਸ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ,

ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਕਰਾਰ ਦੇ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਜੀ ਕੇ ਪਿੱਲੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਾਲੇ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹਾਫਿਜ਼ ਸਈਦ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਜਾਮ ਕੀਤੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰੇ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦਾ ਡਰਾਮਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਤੋਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਘੱਟਾ ਪਾਉਣਾ ਹੀ ਸੀ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਰਮਨਾਕ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਭੁਤਕ ਕੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੰਡਣਾ ਤੇ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਣਾ ਵੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੱਲ ਖੱਟੀ ਸੀ। ਕਿਹੜੀ ਭੱਲ ਖੱਟੀ ਸੀ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਤੇ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਦੇ ਕਾਹਲਕਦਮੀ ਦੇ ਉਸ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਵਿਚ ਭੱਲ ਵਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸੀ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਕੀ ਸੀ? ਇਹ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਓਦੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੁਲਫਕਾਰ ਅਲੀ ਭੁੱਟੋ ਨੇ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਮੰਨ ਲੈਣ ਨਾਲ ਕੀ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਮਲ ਤਾਂ ਕਦੇ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਤਾਂ ਹਾਲੇ ਸਿਆਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੁੱਕੀ ਕਿ ਕਾਰਗਿਲ ਵਿਚ ਤੋਪਾਂ ਗੂੰਜਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਹਾਲੇ ਮੱਠੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਈ ਕਿ ਐਲਾਨ 'ਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦਾ ਰਾਜ-ਪਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭੁੱਟੋ ਨੇ ਸ਼ਿਮਲਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ, ਫੌਜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਨੇ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਫੌਜ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੀਖਾਂ ਪਿੱਛੇ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿਚ ਸੱਪ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਿਧਰੇ ਫਾਂਸੀ ਨਾ ਟੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵਾਂ, ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਡਰਦਾ ਉਹ ਦਸ ਸਾਲ ਦੀ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦਾ ਸੌਦਾ ਮਾਰ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਓਥੇ ਅਸਲੀ ਤਾਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਹੀਂ, ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸੁਧਰਾਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਬਾਹਰੋਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੂਤ ਫੇਰਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਤੁਰ ਪਵੇ, ਸੌਖਾ ਕੀਤਿਆਂ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਦਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਾਡਾ ਗਵਾਂਢੀ ਦੇਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਭਾਅ ਸਕਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਹੈ ਤੇ ਪੱਕਾ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਹੱਦਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਤੇ ਕਈ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਵੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਓਧਰ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕੇਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ ਜਾਂ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਾਂਝ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਅਮਲ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੋਣੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਈ ਵਾਰੀ ਆਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਜਪਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਨਵਾਜ਼ ਸ਼ਰੀਫ ਦਾ ਤਖਤਾ ਪਲਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਨੇ ਓਦੋਂ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਰਾਜ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਪਰ ਓਸੇ ਵਾਜਪਾਈ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਫੌਜੀ ਹਾਕਮ ਜਨਰਲ ਪ੍ਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੂੰ 'ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਨਿਉਂਦਾ' ਦੇ ਕੇ ਸੱਦਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੀ ਜੰਮਣ-ਭੌ 'ਨਹਿਰ ਵਾਲੀ ਹਵੇਲੀ' ਵਿਖਾ ਕੇ ਆਗਰੇ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੇ ਬਦ-ਜ਼ੋਕ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਬਹੁਤ ਭੜਕੀ ਪਈ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਗਰੇ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਐਲਾਨ ਉਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਐਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਚਾਨਕ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ, ਓਦੋਂ ਜਨਰਲ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਇਕ ਔਰਤ, ਮੈਂ 'ਲੇਡੀ' ਨਹੀਂ ਕਹੂੰਗਾ, ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਟੁੱਟੀ ਹੈ।" ਦੁਹਰਾ ਕੇ 'ਲੇਡੀ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਔਰਤ' ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿਸ ਆਗੂ ਬੀਬੀ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਓਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਭੜਕਾਹਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਖਾਈ, ਜਿਹੜੀ ਹੁਣ ਵਿਖਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭੰਡਣ ਦੇ ਰਾਹੇ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ।

ਇਹ ਮੌਕਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਰੱਸਾ-ਕਸੀ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੀਤੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਕੇ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਹੈ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਮਰਾਜੀ ਤਾਕਤਾਂ ਇਸ ਪਾਸੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਆਹ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਫੌਰੀ ਦਲੀਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਈ ਐਸ ਆਈ ਦੇ ਕੁਝ ਅਫਸਰਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀਆਂ ਕੋਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮੂਲ ਦੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਡੇਵਿਡ ਕੋਲਮੈਨ ਹੋਫਲੀ ਨੇ ਦੱਸੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ੀ ਏਜੰਸੀ ਆਈ ਐਸ ਆਈ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਫੜਾ ਰਹੀ। ਇਹ ਵੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਕਰ ਕੇ ਕੰਧਾਰ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿੰਨੇ ਦਿਨ ਗੱਲਬਾਤ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹ ਗਈ, ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਖਾਣੇ ਦੇ ਪੈਕਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਗਵਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਉਤੇ ਯਕੀਨ ਕਿਉਂ ਸੀ ਤੇ ਛੱਡੇ ਗਏ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਵੀ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਜਨਤਕ ਜਲਸਿਆਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਲਈ ਜਾ ਬੋਲੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਏਜੰਸੀ ਦਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕਾਰਾ ਸੀ।

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੱਬ ਸਾਹਮਣੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਰੁਧ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਓਦੋਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜ ਉਸ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਲੜਨ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਹਕੂਮਤ ਦਾ 'ਰਾਜਦੂਤ' ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਤਾਜ਼ਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਾਬਲ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਦਬਕੇ ਨਾਲ 'ਦੂਤਘਰ' ਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ 'ਰਾਜਦੂਤ' ਫਿਰ ਵੀ ਕਈ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਇਹੋ ਨੌਟਕੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਾਮਲਾ ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਕਾਂਡ ਦਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ-ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦਾ 'ਦੂਤਘਰ' ਚਲਾਉਣ ਦਾ, ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਓਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਚੋਰ ਤੇ ਸਾਧ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਾਂਗ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦਾਂ ਅਤੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋ-ਪਾਸੀ ਸਾਂਝ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਬੰਦਾ ਚੋਰ ਤੇ ਸਾਧ ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਦਾ ਸਾਂਗ ਕਰੇ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਚੋਰ ਦਾ ਜੋੜੀਦਾਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਦਨੀਤੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੀ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਤੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਵਿਚਾਰੇ ਨਾ ਉਡਣ ਜੋਗੇ ਹਨ, ਨਾ ਫਟਕਣ ਜੋਗੇ ਹੀ।

ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੋ; ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਬੁਰਕਾ !

ਲੰਡਨ : ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਣ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰੀ ਕੈਰੋਲੀਨ ਸਪੇਲਮੈਨ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਉਦੋਂ ਆਖੀ ਜਦੋਂ ਪਰਵਾਸੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਡੈਮੀਅਨ ਗਰੀਨ ਨੇ ਟੋਰੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਬੁਰਕੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਉਠ ਰਹੀ ਮੰਗ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ।

ਗਰੀਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬੁਰਕੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਬਰਤਾਨੀਵੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਆਧਾਰਤ ਕੰਪਨੀ ਯੂਗੋਵ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਸਰਵੇਖਣ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ 67 ਫੀ ਸਦੀ ਲੋਕ ਬੁਰਕੇ ਨੂੰ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹਨ। ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਸਦਨ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਬੁਰਕੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸਪੇਨ ਅਤੇ ਬੈਲਜੀਅਮ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੈ। ਬੁਰਕੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਟੋਰੀ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਲਿਪ ਹੋਲੋਬੋਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਫਿਲਿਪ ਨੇ ਇਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਜਨਤਕ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮੂੰਹ ਢਕ ਕੇ ਚਲਣਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੈਰੋਲੀਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਿਲਾ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਣਾ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਜਿਥੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਪਹਿਨ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਨ ਸਕਦੀਆਂ। ਮੈਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਔਰਤਾਂ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।"

22 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਵਲੋਂ 23ਵਾਂ ਬੱਚਾ ਜੰਮਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

ਬਾੜਮੇਰ : ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੇਰਕੋਟੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ 22 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਖੇਡਦਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਨਿਯੋਜਨ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਹੱਦ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਸਚਾਈ ਹੈ ਕਿ 49 ਸਾਲਾ ਜੰਨਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੋ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 22 ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣਗੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਬਾਦੀ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਤਕ ਹੋਣ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਝੁਠਲਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੇ 14 ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ 8 ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾੜਮੇਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਅਬਦੁਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਜੰਨਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਵੇਲੇ 22 ਬੱਚੇ ਖੇਡਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤਾਂ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਵੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ।

ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜੰਨਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੁਦ ਨੇ ਜਦੋਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਕਈ ਲੋਕ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਔਲਾ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਅਜੇ ਰੁਕਿਆ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੰਨਤ ਮੁੜ ਗਰਭਵਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ 14 ਵਿਚੋਂ 9 ਕੁੜੀਆਂ ਜੁੜਵਾਂ ਹਨ। 2 ਬੱਚੇ ਮਦਰੱਸੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਣ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 24 ਜੁਲਾਈ 2010

ਅਮਨ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਇਨਸਾਫ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ। -ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਅਸਫਲ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਹੀ, ਇਸ ਵਾਰ 15-16 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਹੋਈ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਅਸਫਲ ਰਹੀ। ਦੋਨਾਂ ਹੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੈਂਤੜਿਆਂ ਉਪਰ ਅੜਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਹਟਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਜੀਦਗੀ ਦਾ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਸੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਜੀਦਾ, ਠੋਸ ਤੇ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰੇਗੀ ਪਰ ਸਿੱਟਾ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ। ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਉਪਰ ਇਲਜ਼ਾਮਤਰਾਸ਼ੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਪਣੀ ਸਰਜ਼ਮੀਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਠੋਸ ਕਦਮ ਉਠਾਵੇ ਤੇ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ। ਮੋੜਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਮਿਆਦ ਮਿੱਥੇ ਜਾਣ ਉਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਥੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 2001 ਦੌਰਾਨ ਆਗਰਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਵਾਜਪਾਈ-ਮੁਸ਼ਰਫ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੜਵਾਹਟ ਵਿਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਿਸਰ ਦੇ ਸ਼ਰਮ-ਅਲ-ਸ਼ੇਖ ਵਿਚ ਹੋਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਯੂਸਫ ਰਜ਼ਾ ਗਿਲਾਨੀ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਵੀ ਬੇਸਿੱਟਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁਟਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਿੰਫੂ ਵਿਖੇ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਕੁਝਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 15 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀ.ਕੇ. ਪਿੱਲੈ ਵਲੋਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਈ. ਐਸ.ਆਈ. ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਪਿੱਲੈ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦਾ ਕਾਫੀ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਲਬਾਤ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਅਗਲੀ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਭਾਰਤ ਆਉਣਗੇ। ਭਾਰਤੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਿੱਖੇ ਮਤਭੇਦ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਭਾਰਤੀ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਭਾਰਤੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਪੀ. ਚਿੰਦਬਰਮ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹਾਲੀਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਵੇਗੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਦੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤਵਾਦ, ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਸਿਆਸਿਨ ਮੁੱਦਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਪਸੀ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਨੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ। ਉਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕੱਟੜਪੰਥੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਰੋਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਦੀ ਵੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਤਲਖੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਇਸ ਦੇ ਘਟਣ ਦੀ ਆਸ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਮੁਲਾਇਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਗੱਲਬਾਤ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਭਾਰਤ ਉਪਰ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਚੋਣਵੇਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ। ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਦੌਰ ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਨਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੱਡੇ ਮਤਭੇਦ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਧਰ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਰ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਫਦ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਇੰਝ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲਬਾਤ ਤਲਖੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੀਖ ਦੇਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੀ ਬਣੀ ਹੈ।

ਜੋਲ ਸਟੇਨ: ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਇੰਡੀਆ

ਪ੍ਰੋ. ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰੋਮਾਣਾ

ਇਸੇ ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਦੇ 'ਟਾਈਮ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਚ ਕਾਲਮਨਵੀਸ ਜੋਲ ਸਟੇਨ ਦਾ 'My Own Private India' ਨਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਛਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਆਮ ਕਰਕੇ ਪਰਚੇ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਤੇ ਗੋਰੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਤਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ। ਜੋਲ ਸਟੇਨ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਜ਼ਾਹੀਆਂ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ

ਜੋਲ ਸਟੇਨ

ਵਿਅੰਗਮਈ ਕਾਲਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਤਰਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਲਾਗੇ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਐਡੀਸਨ 'ਚ ਆਈਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਥੇ ਵਸਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ, ਜੋ ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦਾ 25 ਫੀਸਦੀ ਹਨ, ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਬੇਹੁਦਾ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਲੇਖ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ 'ਟਾਈਮਜ਼' ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਤੇ ਖੁਦ ਜੋਲ ਸਟੇਨ ਨੂੰ 'ਸੋਰੀ' ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਲੇਖ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਜਾਨਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਜਾਨਣਾ ਬੜਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋਲ ਸਟੇਨ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ 'ਚ ਕਹਿੰਦਾ ਕੀ ਹੈ?

ਲੇਖ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਸਟੇਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਐਡੀਸਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਜਿਥੇ ਉਹ ਜੰਮਿਆ, ਪਲਿਆ ਅਤੇ 1989 'ਚ ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਬਹੁਤ ਤਬਦੀਲ ਹੋਇਆ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਬਦੀਲੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਿਣਤੀ ਗੋਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ (ਗੁਜਰਾਤੀ) ਦਾ ਘਰ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪੀਜ਼ਾ ਹੱਟ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਮਠਿਆਈਆਂ ਦਾ ਸਟੋਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਸ਼ਹੂਰ ਏ. ਐਂਡ ਪੀ. ਸਟੋਰ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਗਰੋਸਰੀ ਦਾ ਸਟੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਲਟੀਪਲੈਕਸ ਸਿਨੇਮਾ ਜਿਥੇ ਉਹ ਵਰਜਿਤ ਫਿਲਮਾਂ ਵੇਖਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਥੇ ਬਾਲੀਵੁਡ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਸਮੋਸੇ ਵੇਚੇ ਤੇ ਖਾਧੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਟਾਲੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਮੁਗਲ ਰੈਸਟੋਰਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਹੋਈਆਂ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਉਂਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਕਿ ਇਥੋਂ ਅੱਧਾ ਗਲੋਬ ਦੁਰੀ ਤੇ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਝੁੰਡ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਲਾਗੇ ਉਸਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਐਡੀਸਨ 'ਚ ਕਿਵੇਂ ਆਣ ਲੱਥਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕਿਧਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵਾਸੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਮਜ਼ਾਕ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਏ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।

ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, "ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਬੱਚਾ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਇਥੇ ਆਏ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਥੇ ਘਾਟ ਸੀ ਤੇ ਲੋੜ ਵੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦਿਮਾਗੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਲੋਕ ਹਨ। ਫਿਰ 1980ਵਿਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਤੇ ਚਚੇਰੇ, ਮਮੇਰੇ ਵਾਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ

ਲੋਕ ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਲਏ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਸਨ। ਫਿਰ 1990ਵਿਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਭੈਣ-ਭਾਈ ਇਥੇ ਬੁਲਾ ਲਏ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰੀਬ ਕਿਉਂ ਹੈ।"

ਸਟੇਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਡੀਸਨ 'ਚ ਇੰਨੇ ਭਾਰਤੀ ਆ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਥੋਂ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਹੀ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ-ਕਈ ਬਾਹਵਾਂ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਨੱਕ ਵਾਲੇ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਲੋਕ ਇੰਨਾ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਖਾਣਾ ਵੀ ਖਾਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ 'Dot Heads' ਅਤੇ 'Italian Guidos' ਵਰਗੇ ਨਖਿੱਧ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਇੰਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'Dot Heads' ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਾਥੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਇੱਕ ਐਸੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੀ ਗਲੀ 'ਚੋਂ 'ਭਾਰਤ 'ਚ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚਲੇ ਜਾਓ' ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ-ਉਚੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਲਗਾਉਂਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜੇ.ਪੀ. ਸਟੀਵਨਜ਼ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅੱਜ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਦੀ Facebook ਵੇਖੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਲਗਭਗ ਅੱਧੇ ਭਾਰਤੀ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤੇ 'Italian Guidos' ਵਰਗੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, 1980 'ਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਜੋ ਗਲੇ 'ਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰੀਆਂ ਪਹਿਨ ਕੇ, ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਜੈਲ ਨਾਲ ਚੋਪੜ ਕੇ ਅਤੇ ਕਮੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬਟਨ ਖੁੱਲ੍ਹ ਛੱਡ ਕੇ ਘੁੰਮਦੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਸੇ ਖੂਬ ਅਮਰੀਕਨ ਲਗਦੇ ਹਨ ਕਿ ਲਿਬਰਟੀ ਦਾ ਬੁੱਤ ਜ਼ਰੂਰ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਵਹਾਉਂਦਾ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੁੰਦਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਖਤ ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਦੇ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਸੈਨੇਟਰ ਰੋਬਰਟ ਮੈਨਡੇਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਨ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਦੇਵੀ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਟੇਨ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਤਿ ਨਿੰਦਣਯੋਗ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ

ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਉਸਦੀ ਸਮਝੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ 'ਟਾਈਮ' ਵਰਗੇ ਰਸਾਲੇ ਨੇ ਐਸਾ ਲੇਖ ਛਾਪ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ?

ਐਡੀਸਨ ਸਿਟੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮੈਂਬਰ ਡਾ. ਸੁਧਾਂਸੂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਟੇਨ ਦਾ ਲੇਖ ਇੱਕ ਭੱਦਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਡਾਢਾ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਟੇਨ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਇਥੇ ਹੋਟ-ਕਰਾਈਮ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'Dot Heads' ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਏਸ਼ੀਅਨ-ਇੰਡੀਅਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਮਰਸੈਟ ਤੋਂ ਸਟੇਟ ਅਸੰਬਲੀ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਉਪਦਿਵ ਦਿਵਕੁਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਸਦਮਾ ਵੀ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਟਾਈਮ ਵੇਲੇ ਸਟੇਨ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ 'Dot Heads' ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ! ਸਟੇਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਨਫਰਤ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਦੀ ਬੂ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਐਕਟਰ ਕਾਲ ਪੈਨ, ਜਿਸ ਨੇ 'ਓਬਾਮਾ ਸਰਕਾਰ 'ਚ ਸਾਲ ਭਰ ਕੰਮ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਨੇ ਸਟੇਨ ਅਤੇ 'ਟਾਈਮ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਊਥ-ਏਸ਼ੀਅਨ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੀਪਾ ਆਇਰ ਨੇ ਸਟੇਨ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਦੇਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੇਖਕ ਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੇ ਇਸ ਗੁਨਾਹ ਵਰਗੀ ਗਲਤੀ 'ਤੇ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋਲ ਸਟੇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲਾਗ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਸੱਚੀਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਚਿਆਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਇਆ ਹੈ। ਹੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮੈਂ ਵੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਐਡੀਸਨ ਨੂੰ। ਅਸਲ 'ਚ ਮੈਂ ਹੱਕ-ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਬਦਲਿਆ ਵੇਖ ਕੇ। ਇਹ ਲੇਖ ਇਸ ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸੀ।"

ਟਾਈਮ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜੋਲ ਸਟੇਨ ਦਾ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜੇ ਕਿਸੇ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਅਫਸੋਸ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕਨ ਇੱਕ ਐਸੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕੀ-ਪਰਵਾਸ ਦੇ ਸਬੰਧ 'ਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਨੇ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਅਮੀਰੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਲੇਖਕ ਸਟੇਨ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਬਾਰੇ ਸਮਝੇ ਤੇ ਸਿੱਖੇ। ਐਡੀਸਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਮੇਅਰ ਅਨਤੋਨੀਆ ਰਹਿਰਾਲਿਆਨੋ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ 'ਟਾਈਮ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਤੋਂ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਬੰਦਾ (ਸਟੇਨ) ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਾਢਿਓਂ ਹੀ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ 'ਤੇ ਪੋਚਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਅਰ

ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਪਿੱਛੇ ਸਾਡੀ ਐਸੀ ਭਾਵਨਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।"

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਗਲਤੀ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਗਲਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਗਲਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਅਫਸੋਸ ਵੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋਲ ਸਟੇਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਰਥਾ ਸਟਿਵਾਰਟ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਰੀਡਰਜ਼ ਡਾਈਜੈਸਟ ਨਾਲ ਵੀ, 'ਟਾਈਮ ਆਊਟ' ਦਾ ਸਪੋਰਟਸ ਐਡੀਟਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਟੀ ਵੀ ਸ਼ੋਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਐਸੀ ਲਿਖਤ ਕਿਵੇਂ ਅਚੇਤ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋ ਕੇ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਦੂਜੀ ਗੱਲ 'ਟਾਈਮ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਜੋ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਪਰਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦੀ ਹਰ ਲਿਖਤ ਤਾਂ ਕੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਪੁਣ-ਛਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛਪਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਰਚਾ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਲੇਖ ਦਾ ਲੇਖ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ-ਸਮਝੇ ਛਾਪ ਦੇਵੇ?

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੋਲਿਹਾਜ਼

ਐਲਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਸਾਨ !

ਹਾਲੇ ਜੰਮਿਆਂ ਸਬਰ ਤੇ ਸਿਰਫ ਵਾਲਾ, ਸਾਡੇ ਜਿਹਾ ਨਾ ਚਾਰੇ ਹੀ ਖਾਣੀਆਂ ਨੇ। ਕਰਦੇ ਮਿਹਨਤਾਂ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹੀਏ, ਫਾਇਦਾ ਮੰਡੀ 'ਚ ਲੈਣਾ ਏ ਬਾਣੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਡਾ ਕੰਗਾਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਏ ਹਾਲ ਕੀਤਾ, ਲੋਕ-ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ-ਰਾਣੀਆਂ ਨੇ। ਫੋਕੇ ਵਾਅਦੇ ਜੇ ਤਿਫਲ-ਤਸੱਲੀਆਂ ਦੇ, ਸਮਝੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਿਚ ਮਧਾਣੀਆਂ ਨੇ। ਲੋਟ ਨੀਤੀਆਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਫਤਾਂ ਵੀ, ਸਾਡੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਆਣੀਆਂ ਨੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਕੇ ਨੇ ਕੱਢ ਕੜਿਲ ਦਿੱਤੇ, ਹੁਣ ਡੱਬ 'ਤਾ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੇ!

ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਏਕਤਾ ਵਲ ਧੱਕ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਸਥਿਤੀਆਂ

ਪੂਨਮ ਆਈ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼

ਜਿੱਤ ਦੇ ਕਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਾਰ ਅਨਾਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇਤੂ ਯੂ.ਪੀ.ਏ.-2 ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ-ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਖੱਬੇਪੱਖੀ-ਦੱਖਣਪੱਖੀ, ਦੋਸਤ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਮਰੋੜਨ ਲਈ ਇਕੱਠ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਅਨੇਕੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਨਵੇਂ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਕੱਲ ਤੱਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਫਿਰਕੂ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਦੁਖੀ ਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਜਗ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਦਾ ਸਾਥ ਵੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੱਖਣ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇਲਗੂ ਦੇਸ਼ਮ ਪਾਰਟੀ, ਬੀਜੂ ਜਨਤਾ ਦਲ ਅਤੇ ਅੰਨਾ ਡੀ.ਐਮ.ਕੇ. ਵੀ ਰਾਜਗ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਉਣਗੀਆਂ, ਇਸਦੀ ਤਾਂ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਸਿਆਸੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਤੇਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇ ਤੇ ਵਧਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ 'ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਲਈ 5 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਸਫਲ 'ਭਾਰਤ ਬੰਦ' ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ। ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਮੁੜ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ? ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਮਾਰਕਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਮੋਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਥੱਕ

ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਯੋਗ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਫਲ 'ਭਾਰਤ ਬੰਦ' ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਫਿਰਕੂ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਲ ਝੰਡਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।

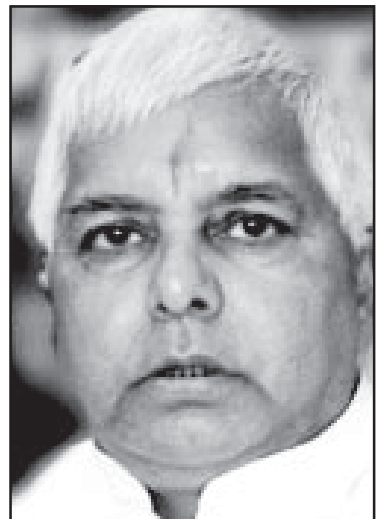
ਭਾਜਪਾ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਗੁਆਉਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਇਸ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਬਸਪਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਈ। ਆਪਣਾ ਅਕਸ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਰਾਜਗ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਬੀਜੂ ਜਨਤਾ ਦਲ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਨਿਤੀਸ਼ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਯੂ) ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਵਲੋਂ ਰਾਜਗ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮੰਗੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਮੰਤਰੀ ਅਹੁਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਇਹ ਵੱਖ-ਵੱਖ 'ਬੰਦ' ਇਕੋ ਦਿਨ ਕਿਵੇਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ? ਤੁਸੀਂ ਮੰਨੋ ਜਾਂ ਨਾ ਮੰਨੋ ਪਰ ਬਦਲਗੀਣਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਾਰਨ ਯੂ.ਪੀ.ਏ.-2 ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕੱਠ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕੱਠ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕੱਠ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਤੇ ਰਾਜਗ ਦੀਆਂ 11 ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ। ਰਾਜਗ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਯੂ) ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ "ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਇਕੱਠ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।" ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਦਸਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮਹਿੰਗਾਈ ਇਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਡੋਗਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਹਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ 2 ਸੂਬਿਆਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਵੀ ਰਾਜਗ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਾਂਗ 'ਬੰਦ' ਸਫਲ ਰਿਹਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 6 ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸਿਆਸੀ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕ ਪਰਪੱਕ ਬਦਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। 2009 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ। ਜਦੋਂ ਮਾਕਪਾ ਨੇ ਤੀਜੇ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਝਿਜਕ ਹੈ ਪਰ ਸੱਤਾ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਆਦਿ ਸਾਰਾ ਕੁਝ 'ਖੇਡ' ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਸਦੇ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਥ ਕਿਉਂ ਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇ।

ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਭਵਿੱਖੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਾਰਤ-ਅਮਰੀਕਾ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਯੂ.ਪੀ.ਏ.-1 ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਹਮਾਇਤ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਾਰਤ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਮਾਕਪਾ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ

ਬੁੱਧਦੇਵ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਾਰਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਗਾਂਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ ਤੇ 2011 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ 'ਬੰਦ' ਤੋਂ ਦੋ ਸਬਕ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਜਿਹਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ਤਾ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 90 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਮੱਧ ਵਿਚ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ

ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਡਿੱਗੀ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਚ ਅਜਿਹੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਮੱਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਦਬਾਅ ਅੱਗੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਝੁਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮਮਤਾ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਲਾਲੂ, ਜੋ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਹਿੰਗਾਈ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਫੁੱਟ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਸਭਾ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਮੱਤਭੇਦਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀ ਰਾਕਾਪਾ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮੋ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਨੇ ਮੁੜ ਸਖਤ ਰਵੱਈਆ ਅਪਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਰਾਕਾਪਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸਫਲ ਹੋਈ ਤਾਂ 2014 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਇਕ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਗੱਠਜੋੜ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ ਰਾਕਾਪਾ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਯੂ.ਡੀ.ਐਫ. ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਐਲ.ਡੀ.ਐਫ. ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਪਵਾਰ, ਬੀਜੂ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ ਨਵੀਨ ਪਟਨਾਇਕ, ਅਸਮ ਗਣ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਭ੍ਰਿਗੂ ਫੂਕਨ ਯਤੋ ਅਤੇ ਅਜਿਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋਕ ਦਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਰਾਕਾਪਾ ਵਾਈ.ਐਸ.ਆਰ. ਰੈਡੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਜਗਨਮੋਹਨ, ਤੇਲਗੂ ਦੇਸ਼ਮ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਪਈ ਫੁੱਟ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਕਾਪਾ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਾਨੂੰ ਚੁਕਵਾਂ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਥਾਨ ਖੁਦ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।" ਉਂਜ ਕਾਂਗਰਸ ਇਹ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦਬਾਅ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਵਾਰ ਪਲਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਦੀਆਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਲੂ ਤੇ ਲੋਕ ਜਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ

ਪਾਸਵਾਨ ਲਈ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਗ ਦੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਰਾਜਗ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲੇ ਬਿਹਾਰ 'ਚ 'ਬੰਦ' ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਰੋਕਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਇਹ ਰਾਗ ਅਲਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਡੂੰਘੇ ਮੱਤਭੇਦ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸੰਸਦੀ ਵਿੰਗ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫਿਰਕੂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਭਾਵ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਤੇ ਵਰੁਣ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਦਕਿ ਕੱਟੜਪੰਥੀ ਹਿੰਦੂਤਵ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਧੜੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਾਹ ਅਪਨਾਉਣ ਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਰਾਜਗ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਵਿਗਾੜਨ ਦਾ। ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਰਾਜਗ ਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਰਾਜਗ ਵਿਚ ਏਕਤਾ ਲਈ ਗੈਰ-ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨਾਲ ਰਣਨੀਤਕ ਏਕਤਾ ਬਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਰਾਜਗ 'ਚ ਹੀ ਫੁੱਟ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਦੇਣਗੀਆਂ। ਕਾਂਗਰਸ ਇਹ ਤੱਥ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੇਖਣਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੱਤਾ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਵਾਰਥੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਣੀ 'ਏਕਤਾ' ਨੂੰ ਸਫਲ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗੀ?

ਨਵੇਂ ਸਮੀਕਰਣਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ

ਐਮ.ਜੇ. ਅਕਬਰ

ਕੀ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਕੋਈ ਮੱਧਵਰਤੀ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ 1950 ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦਰਮਿਆਨ ਇਹੀ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਤੁਸ਼ਟੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ 'ਚ ਜੋ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਅੱਗੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ 'ਛਤਰੀ' ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਮਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਚੱਲਿਆ, ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁਧ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ 'ਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੱਗਭਗ ਸਾਰੇ ਵਰਗ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਉਦੋਂ 30 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤਕ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਸਭਾ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੀਗ ਦਰਮਿਆਨ ਆਪਸੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਸੀ। 1942 ਤਕ ਜੀ.ਡੀ. ਬਿਰਲਾ ਵਰਗੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਧੜੇ 'ਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ 'ਚ ਵੀ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣਿਆਂ ਬੋਝੇ-ਬਹੁਤ ਮੱਤਭੇਦ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਸਭਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ 1928 'ਚ ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਸਰਬ ਦਲੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਜਿਨਾਹ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਮਤੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਸੰਨ 1920 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ

ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀ ਲਗਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚੌਕਸ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਤ੍ਰਿਪੁਰੀ ਇਜਲਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਸਵੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੁਣ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਅੱਡ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਾਰਟੀ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਫਾਰਵਰਡ ਬਲਾਕ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਜੈਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਰਾਇਣ, ਰਾਮ ਮਨੋਹਰ ਲੋਹੀਆ ਅਤੇ ਨਾਥ ਪਾਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਾਂਗਰਸ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵੀ ਏਕਤਾ ਸੁਪਨੇ ਵਰਗੀ ਰਹੀ। ਇਹ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵੀ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਟਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪਰਜਾ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਬਣੀਆਂ। ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਜਮਾਇਆ ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਾਰਿਸ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਤੀ ਹੀ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਰਹੇ। ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਪਰਜਾ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਈ ਨੇਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਿਤਾ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲ ਗਈ, ਜਦਕਿ ਚੰਦਰ ਸ਼ੇਖਰ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ

ਦੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਹਾਸਿਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਲੋਹੀਆ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਸੋਸ਼ਲਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ.) ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁੱਕੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਜਨਸੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਂਜ ਉਦੋਂ ਖੱਬੇਪੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਣੀ ਰਹੀ।

70 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਸੰਕਟਮਈ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਕਾਂਗਰਸ 'ਚ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਰੁਝਾਨ ਉਭਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਲਗਭਗ ਸਾਰੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨੇਤਤਾ ਵਧੀ ਤੇ ਇਹ ਨੇਤਤਾ ਆਖਿਰ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਏਕਤਾ ਕਾਰਨ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਉਭਰ ਕੇ, 1977 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਇੰਨੀਆਂ ਵਧ ਗਈਆਂ ਕਿ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਰਾਜਨੇਤਾ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚ ਵਾਪਿਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨਾਂ ਵੀ ਰੱਖ ਲਏ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਸੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਲੋਹੀਆ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ (ਸਪਾ) ਰੱਖ

ਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਸ਼ਰਦ ਯਾਦਵ, ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਯੂ) ਬਣਾ ਲਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀ ਕਈ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਬਣ ਗਈਆਂ।

ਵੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਨੇ 1989 ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਮੱਧਵਰਤੀ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੁਝ ਸਫਲ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਮੰਡਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ-ਕਰਾਏ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਸੱਤਾ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਹੋ ਗਏ।

ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਤੀਜਾ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਉਹ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ ਬਣ ਗਈਆਂ। ਕੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ, ਜੋ ਰਾਕਾਪਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਨ, ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ 'ਚ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਣਗੇ? ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਕਈ ਨੇਤਾ ਆਪਣੇ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਤੀਜੇ ਮੋਰਚੇ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਹਿਜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ। ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਬਹੁਤ ਚੁਸਤ ਰਾਜਨੇਤਾ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਚੋਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਮੇਂ ਦੀ

ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਉਹ ਅਜੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਵਿਚ ਅਜੇ 4 ਸਾਲ ਬਾਕੀ ਹਨ। ਜੇ ਛੋਟੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਗੈਰ-ਕਾਂਗਰਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਬਦਲ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ। ਉਹ ਖੇਤਰੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਿਆਂ 1967 ਵਾਂਗ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਉਣ, ਜੋ ਬੋਝਾ-ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ 1977 ਵਾਂਗ ਆਪਸ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਜਾਂ ਫਿਰ ਵੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਵਰਗਾ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ। ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਕਸ ਬਾਰੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਸਮਾਜਿਕ ਟਕਰਾਅ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਬੇਹਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਇਹੋ ਤੱਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਉਹ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹਰਮਨਪਿਆਰੇ ਹਨ। ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਵੀ.ਪੀ. ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਹਾਸਿਲ ਸੀ, ਵਿਚ ਜੂਨੀਅਰ ਮੰਤਰੀ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਮੱਧਵਰਤੀ ਸਥਾਨ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਈ ਜੋਖਮਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਾਦਸਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਬਦਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਟੀਚੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿਛਾੜੀ ਹੋਰ ਹੀ ਸੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਗਰਾਮਰ ਦੀ ਮੋਟੀ ਸਾਰੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਾਕਾਂ ਤੇ ਪੈਰਿਆਂ ਸਮੇਤ ਦਸ-ਬਾਰ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਉੱਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਦੇ ਅਜਿਹੀ 'ਸਹਾਇਤਾ' ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ 'ਤੇ ਇੰਨੀ ਔਖੀ ਘਾਟੀ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਖੋਚਲ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਹੀ ਕੀ ਸੀ। ਹਾਂ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਅਤੇ ਬੇਹੱਦ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ 'ਚਿੱਪ' ਵਿਚ ਸਦਾ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਵੀ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। 'ਵਾਹ ਵਾਹ' ਕਰ ਰਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਕਵੀ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਕਮ ਨੇ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੰਘਾਸਣ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਆਪਣੀ ਗਲਵਕਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਵੀ ਦੀ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਤੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜੜਤ, ਵਰਤੋਂ ਹੋਏ ਢੁਕਵੇਂ ਅਲੰਕਾਰ, ਵਿਚ ਗੁੰਦੇ ਹੋਏ ਖਿਆਲ ਅਤੇ ਤੇਰੀ ਅੰਦਾਜ਼-ਬਿਆਨੀ... ਤੋਬਾ ਤੋਬਾ! ਕਿਆ ਗਜ਼ਬ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਿਆਰੇ ਕਵੀ!...ਤੇਰੇ ਜਿਹਾ ਅਲਬੇਲਾ ਸ਼ਾਇਰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਕਵੀ-ਗਾਇਕ ਬਥੇਰੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੀ ਏਂ... ਸੁਭਾਨ ਅੱਲਾ! ਕਿਆ ਪੁਰ-ਖੁਲੁਸ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਤੇਰੀ!... ਮੇਰੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਭੇਟ ਕਰਾਂ, ਪਰ ਅੱਜ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁਹਿੰਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਆਵੀਂ। ਤੈਨੂੰ ਮੂੰਹ ਮੰਗਿਆ ਇਨਾਮ ਵੀ ਦਿਆਂਗਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀ ਵੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ!!!"

ਰਾਜੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੀ ਭਰਵੀਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੱਗ ਰਹੇ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਵਕਫਾ ਪਾ ਕੇ ਕਵੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ

ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਵਾਲਾ ਵਾਅਦਾ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, "ਸ਼ਾਇਰ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਿਨ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਨਜ਼ਮ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਵਿਚ ਕਹਿ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਤਾਂ ਜਨਾਬ ਉਦੋਂ ਹੀ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇਰੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੁਕਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਮੇਰੇ ਬੋਲਾਂ ਨਾਲ ਤੂੰ। ਸੋ ਹੁਣ ਇਨਾਮ-ਸਨਮਾਨ ਕਾਹਦਾ?"

ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਉਦੋਂ ਇਸ ਜਾਹਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ 'ਤੇ ਬੜਾ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ

ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ-ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਕਪਟੀ ਲੱਗੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਨਾਲ ਝੂਠਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਹੌਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜੇ ਜ਼ਰਾ ਠੰਢੇ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਸੋਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ ਇਕ ਬੱਜਰ ਗੁਨਾਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਬਾਕੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਠੀਕ ਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਵੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ-ਦਵਾਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਾ, ਸਿਰਫ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਹੀ ਸੁਣਾਈਆਂ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਵੀ ਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੁੰਦਰ-ਸਜੀਲੇ ਤੇ ਮਨਮੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦ ਜੜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਲੁਠਾਉਣੇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੋਲ ਦਿੱਤੇ। ਕਵੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਵੀ।

ਜ਼ਰਾ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚੀਏ ਕਿ ਗੀਤਕਾਰ, ਕਵੀ, ਲਿਖਾਰੀ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਸੁਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਮਾਰ ਹੁੰਦੇ

ਹਨ। ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ-ਲਿਖਾਰੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਕੜੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ; ਪਹਿਲੇ ਮਨ ਪ੍ਰਬੋਧੇ ਆਪਣਾ ਪਾਛੈ ਅਵਰੁ ਰੀਝਾਵੈ॥

ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੀਝਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਬੋਧਣਾ ਨਿਹਾਇਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। 'ਬਾਤ ਅਸਰ ਕਰਤੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲ ਸੇ ਨਿਕਲਤੀ ਹੈ' ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹੀ ਗੱਲਾਂ, ਉਹੀ ਸਤਰਾਂ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਅਸਰਅੰਦਾਜ਼ ਹੋਣਗੀਆਂ ਜੋ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਣ ਪਰ ਅਜੋਕੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ ਪਈ ਹੈ ਅਖੇ ਕੋਈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਮਸਰਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਬਹੁਤ ਅਸੂਝ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਊ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ

ਤੀਰ ਕਾਰਨ ਡਿੱਗੇ ਖੂਨ ਦੇ ਤੁਪਕਿਆਂ ਤੋਂ ਮਸਰਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

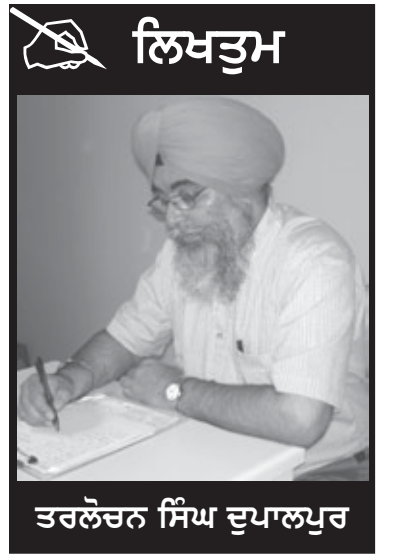
ਸਰੋਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਥਾ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਦੌੜੀ ਗਈ। ਕਥਾ-ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਘਰ ਪਧਾਰੇ। ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਖ ਵੀ ਵਾਹਵਾ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਪਤੀਲਾ ਮੁਘੇਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਇਕ ਦਮ ਚੌਕੇ! "ਪ੍ਰਸਾਪਾ, ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕਰਨ ਡਰੀਂ ਏ?" ਪਤੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਸਾਪਾ ਫੁਸ-ਫੁਸਾਈ, "ਹੌਲੀ ਬੋਲੋ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਘਰੇ ਮਸਰਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਨੂੰ ਤੜਕਾ ਲਾ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੀ ਸਾਂ। ਆਪ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮਸਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੁਣ ਕੇ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਲੀ

ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹਾਂ!" ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਝੁੰਜਲਾਏ, "ਉਏ ਕਮਲਿਆ ਟੱਬਰਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸਾਂ!" ਤੜਕੀ ਹੋਈ ਮਸਰਾਂ ਦੀ ਦਾਲ ਨਾਲੀ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਦੀ ਜਾਂਦੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇ ਹੌਲ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਟੇਜ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਪੰਦਰਾਂ-ਵੀਹ ਬਾਡੀਗਾਰਡ ਗੰਨਾਂ ਚੁੱਕੇ ਖੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਟੇਜ ਉਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੀਨ ਦੇ ਭਾਅ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਂਦੇ ਗਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, "ਸਭ ਦੁਨੀਆਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ, ਨਾ ਕੋ ਵੈਰੀ ਨਾਹੀ ਬਿਗਾਨਾ!" ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ 'ਗਵੱਈਏ ਬਾਬੇ' ਨੂੰ ਕਿ ਜੇ ਮਹਾਂ-ਪੁਰਸੋ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ 'ਧਾਰਨਾ' ਸੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਐਡੀ ਹੋੜ੍ਹ ਕਿਉਂ ਨਾਲ ਲਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋ?

ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਵੀਆਂ-ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ 'ਸੂਫੀ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕਚੂਮਰ ਕੱਢਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜਣਾ-ਖਣਾ ਉਠਦੇ, ਜਨਾਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਲੰਬਾ ਜਿਹਾ ਝੱਗਾ ਪਾਉਂਦੇ, ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁੱਠਾ-ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਸਟਾਈਲ ਬਣਾ ਕੇ ਸੂਫੀ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੂਫੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ, ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਸ਼ਾਹ ਇਨਾਇਤ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਲਈ, ਉਹਦੇ ਹਜ਼ਰੇ 'ਚ ਪੈਰੀ ਘੁੰਗਰੂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੱਚਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨੱਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ' ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੌਦਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਜਾਂ ਬਾਹੂ ਹੁਣੀਂ ਆਪਣੀ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੱਟਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸੂਫੀਆਂ ਕੋਲ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਭੱਜੀ ਜਾਂਦੀ ਸੁਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਸੂਫੀ ਕਿਤੇ ਵਾਜੇ-ਢੋਲਕੀਆਂ ਚੁੱਕੀ ਸਟੇਜਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਇਕ 'ਸੂਫੀ ਗਾਇਕ' ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਦਾਂ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਗੰਭੀਰ ਗੀਤ ਲਿਖਿਆ-ਗਾਇਆ ਹੈ, 'ਨਾਮ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜੋ 'ਗੈਰੀ' ਹੋ ਗਿਆ।' ਲੋਕਿਨ ਜਨਾਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਵਿਚ 'ਸਿੰਘ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਬੜਾ ਨਾਮਵਰ ਗਾਇਕ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਕ ਸਤਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੀਤ ਖੁਦ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਉਹ ਕਵੀ ਵੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਉਹਦਾ ਇਕ ਗੀਤ ਬੜਾ ਈ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੁੱਲ੍ਹੇ 'ਤੇ ਤੌੜੀ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਾਗ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ, ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਦਾ ਪੇੜਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਬੋਬੇ ਦੀਆਂ ਰਾੜ੍ਹੀਆਂ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਮੱਕੀ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ-ਗਾਇਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਏ ਕਿ ਭਲੇ ਮਾਣਸਾ, ਇਹ ਗੀਤ ਤੂੰ ਟੱਪ-ਟੱਪ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਲਈ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਸਾਗ ਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ ਐਨੇ ਹੀ ਮੌਹਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾਨਾ ਪਾਟੋਕਰ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਕ ਘਰ ਬਣਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਤੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰ। ਬਥੇਰਾ ਸਟੇਜਾਂ 'ਤੇ ਭੜਬੁ ਪਾ ਲਿਆ। ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਬਹਿ ਕੇ ਭਾਵੇਂ ਰੋਜ਼ ਸਾਗ ਖਾਓ। ਨਾਲੇ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪੁੱਛਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਕ ਆਪਣੇ ਗੀਤਾਂ ਵਰਗਾ ਲੱਗਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਵੱਡੀ ਬੋਬੇ ਦਾ ਸਾਗ ਭਲਾ ਕਿਧਰ ਗਿਆ ਸੀ?

ਸਾਡੀ ਉਸੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਅੰਗਮਈ ਕਹਾਣੀ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਅਖੇ ਦੋ ਬੀਬੀਆਂ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਦੀਆਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਜਣੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਲਾਡ-ਲਡਾਉਂਦੀ ਕਹਿੰਦੀ, "ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਨਿਰਾ ਈ ਚੰਦ!" ਦੂਸਰੀ ਜਿਹਦੇ ਕਹਿੰਦੀ, "ਮੇਰਾ ਪੁੱਤ ਨਿਰਾ ਸੂਰਜ!" ਪਹਿਲੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ, "ਚੰਦ ਦੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਸੌ-ਸੌ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਐ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਚੇ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਐ। ਸੂਰਜ ਦਾ ਕੀ ਐ, ਐਵੇਂ ਦਿਨੇ ਈ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਦਿਨੇ ਉਹਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?" ਸੱਚ-ਸੂਰਜ ਜਾਂ ਯਥਾਰਥ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਮਲੇ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਝੂਠ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦਾ ਸੱਚ ਫੁੱਟੀ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ:

ਪਰਦੇ ਦੇ ਪਿਛਾੜੀ ਹੋਰ ਹੀ ਸੂਰਤ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਪਰਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਠੀਕ ਇਹ ਕਿਰਦਾਰ ਦਿਸਦੇ ਨੇ।

ਮਾਂ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ

ਮਾਘ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਤਾਇਆ ਸੁੱਤੇਖ ਸਿੰਘ ਪੰਚ ਸਾਡੀ ਮੋਟਰ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਗੱਪ-ਸ਼ੁੱਧ ਲਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਕਣਕ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਖੇਤ ਗੋੜਾ ਮਾਰਨ ਗਏ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੁਕ ਗਏ। ਨਿੱਘੀ-ਨਿੱਘੀ ਧੁੱਪ, ਨਿੱਘੇ-ਨਿੱਘੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖਿੰਡਦੇ ਫੁਹਾਰੇ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ, ਕਣਕਾਂ ਦੀ ਹਰਿਆਵਲ ਤੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਦਿਲ ਕਹੇ ਸਮਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਖਲੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਸਮਾਂ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਮਸਤ ਚਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾਇਆ ਜੀ, ਸਾਡੀ ਪੱਤੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪੰਚ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਰੇ ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਹਨ। ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ, ਬੱਸ ਇਕ ਮਾੜੀ ਲਤ ਇਹ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਦੀ ਕੱਢ ਕੇ, ਦੋ ਪੈਗ ਲਾ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਦਾ-ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ। ਸਾਡੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਇਕੋ, ਪਰ ਦਾਰੂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੰਨ ਕਤਰਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਤਾਇਆ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਪੀਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣਿਆ, ਇਸ

ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਆਖਿਆ ਫਿਰ ਕਦੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਵਰਗੀ ਇੱਜਤ ਉਪਰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਦਾਗ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੁੰਦੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਤਾਇਆ ਜੀ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਚ ਉੱਚੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ? ਸਾਰੇ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪੰਚ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਫਤ ਦੇ ਭਾਅ ਬੈ-ਲਿਖਵਾ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ?"

ਤਾਇਆ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਅ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਪੁੱਤਰਾ ਇਹ ਸਭ ਝੂਠ ਹੈ, ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਹੋ ਜਾਉ, ਪਰ ਬੱਗਾ ਤੇ ਚੰਦ, ਛੋਟੇ ਤਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦੱਬਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਬਚਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਐ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਬਚਨੀ ਨੂੰ ਤਿੰਨੇ ਪੁੱਤ ਬਰਾਬਰ ਨੇ। ਇਥੇ ਝਗੜਾ ਤਾਰੇ ਵਾਲੇ ਦੋ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੇ ਤੈਂ ਗੱਲ ਛੇੜ ਹੀ ਲਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਾਲੀ ਘੁੰਡੀ ਦੀ।"

ਫਿਰ ਤਾਇਆ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗੇ, "ਬੱਗਾ, ਚੰਦ ਤੇ ਤਾਰਾ ਤਿੰਨ ਭਰਾ ਹਨ। ਬੱਗਾ ਤੇ ਚੰਦ ਵਿਆਹੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਤਾਰਾ ਅਜੇ ਕਵਾਰਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਿੱਧਰਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਚਿਸ਼ਤੇ ਵਾਲੇ ਆਏ ਪਰ ਬੱਗੇ ਤੇ ਚੰਦ ਨੇ ਹੀ ਭਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਭਰਾ-ਭਰਜਾਈਆਂ ਨੇ ਕੋਈ ਚਿਸ਼ਤਾ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਂ ਬਚਨੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ-ਜਿਉਂਦੀ ਤਾਰੇ ਦਾ

ਘਰ ਵਸਿਆ ਵੇਖ ਜਾਵਾਂ, ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਪੂ ਤਾਂ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਵੱਡੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਘਰ ਵੰਡਣਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਤਾਰਾ ਤਾਂ ਕਮਲਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਖਾ ਜਾਊਗਾ। ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਰੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਵੋ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਵੰਡ ਤਿੰਨ ਥਾਈਂ ਕਰ ਲਿਓ। ਤਾਰੇ ਦਾ ਘਰ ਵਸਾ ਦਿਓ, ਮੇਰੀ ਵੀ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਨਿਕਲ ਜਾਊ ਤੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਜਾਊ। ਆਪੂਗੀ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦਾ ਭਾਰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ।

'ਇਹਨੂੰ ਧੀ ਕਿਹੜਾ ਵਿਆਹ ਦੇਉ' ਬੱਗਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦਿੰਦਾ।

'ਅਸੀਂ ਬੇਗਾਨੀ ਧੀ ਦਾ ਕਿਉਂ ਪਾਪ ਖੱਟੀਏ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਡ ਹੋਣਾ ਵਾਂ' ਚੰਦ ਦੇ-ਚੌੜੀਆਂ ਉਤੇ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ।

'ਹਾੜੇ ਪੁੱਤ ਇੰਜ ਨਾ ਆਖੋ, ਜ਼ਮੀਨ ਤਿੰਨ ਥਾਈਂ ਵੰਡ ਲਵੋ। ਤਾਰਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਹੁਗਾ, ਉਹ ਤਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਾਹ ਲਵੇਗਾ' ਮਾਂ ਤਾਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਧੱਕਾ ਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਤਾਰੇ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਤਾਰੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਜੁੱਮਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। ਮਾਂ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਆਖਦੀ, "ਪੁੱਤ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਬੰਦਾ ਤਕੜਾ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਟੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਤਾਂ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ

ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਲਿਖੇ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਖੋਹ ਸਕਦਾ। ਆਪਣੇ ਤਾਰੇ ਦੇ ਕਰਮ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਚੰਗੇ ਨੇ।" ਮਾਂ ਕਦੇ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਹਥਿਆਰ ਚਲਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਦੇ ਅਰਜ਼ੋਈਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਪੱਥਰ ਦਿਲ ਮੋਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ। ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਦੋਵਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਤਾਇਆ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਇਆ ਜੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਦੁੱਖ ਵਾਂਗੂੰ ਚਿੱਟੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਬਾਅਦ ਤਾਇਆ ਜੀ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਉੱਚੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾਇਆ:

ਪੁੱਤਰਾ, ਅਸੀਂ ਬੱਗੇ ਕੇ ਘਰ ਕੋਈ ਪੰਦਰਾਂ ਵੀਹ ਬੰਦੇ ਸਾਂ। ਬੱਗੇ ਤੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਰੇ ਨਾਲ ਧੱਕਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੇ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵੀ ਧੱਕਾ ਹੈ। ਪਰ ਬੱਗਾ ਤੇ ਚੰਦ, ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਕਮਲਾ ਕਹਿ ਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਦਿਨ ਢਲ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਆਖਰ ਵਿਚ ਤਾਰਾ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਬਾਈ ਜੀ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਮੇਰਾ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ ਫੋਨ:916-273-2856

ਨਾਲ ਰੱਖਾਂਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਪੁੱਛ ਲਵੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ।" ਬੱਗੇ ਤੇ ਚੰਦ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰ ਕੀਤਿਆਂ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਤਾਰਾ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਾ ਬੋਲਿਆ, "ਸੁਣੋ, ਜਿਸ ਕੋਲ ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਰਾਜਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਮਾਂ ਹੈ।" ਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਏਨੀਆਂ ਸਿਆਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਤਾਰਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਕਮਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵੰਡ 'ਤੇ ਬੱਗਾ ਤੇ ਚੰਦ ਦੋਵੇਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

ਰਾਹ ਉਪਰਲੀ ਬੈਠਕ ਤਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ। ਜ਼ਮੀਨ ਵਲੋਂ ਤਾਰੇ ਦਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਟੈਕਸ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਉਪਰ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬਚਨੀ ਉਠ ਕੇ ਬੱਗੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਤੇ ਬੋਲੀ, "ਪੁੱਤ ਬਾਪੂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 21 'ਤੇ)

ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ ਸ਼ਿਕਾਗੋ

Invite you to join us on the Occasion of

Chicago Kabaddi Cup 2010

SEPTEMBER 5, 2010
(Sunday) At 9 am

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦਾ 8ਵਾਂ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ
Cultural Programme

BUSSE WOODS FOREST
PRESERVE SOUTH,
Elk Grove Village- IL

ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ

ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਇਨਾਮ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਸਵਰਗੀ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀਆ ਦੀ
ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੋਤੇ
ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁੰਨੀਆ ਵਲੋਂ

ਗਿੱਲ ਬ੍ਰਦਰਜ਼ ਆਫ ਵਾਕੀਗਨ (ਪਿੰਡ ਗਿੱਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਲੋਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੌਕਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗੀ
ਆਈਸ ਕ੍ਰੀਮ ਤੇ ਕੈਂਡੀਆਂ ਮੁਫਤ

ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ
ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਧਾਰਨੀ
(ਸਿਨਿਸਿਨੈਟੀ, ਓਹਾਇਓ)

RSVP: Board Members:

ਅਮਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ (ਪ੍ਰਧਾਨ)
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੱਸੀ
ਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ
ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮਿਨਹਾਸ
ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਡੀ ਸੀ
ਦੀਪਾ ਬਦੇਸ਼ਾ
ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਰਛਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖੰਗੂੜਾ
ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ
ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ
ਲਾਲੀ ਨਿੱਤਰ
ਲਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁੱਲਤ
ਅਜਮੇਰ ਸਿੰਘ ਪਨੂੰ
ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲਾ-ਮਿਆਣੀ
ਪੀਟਾ ਸਰੋਤਾ

ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਬੱਬੀ ਬਾਠ
ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ
ਜਿੰਦੀ ਦਿਆਲ
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੱਕਰ
ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ

ਚੇਅਰਮੈਨ
ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਆਇਓਵਾ
(ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ)

e-mail: chicagokabaddicup@yahoo.com

ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ: ਜਿੰਦੀ ਖੰਗੂੜਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ, ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ, ਹੈਪੀ ਹੀਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ: ਡਾ. ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਨੰਦਰਾ (ਚੇਅਰਮੈਨ), ਡਾ. ਅਮਰਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ, ਡਾ. ਰਸ਼ਪਾਲ ਬਾਜਵਾ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਲਾਲੀ ਰਣਬੀਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ, ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ, ਪਾਲ ਖਲੀਲ, ਕਮਲਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਘੋਤੜਾ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਪੱਪੂ, ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇਕਾ

ਪਲਾਟੀਨਮ ਸਪਾਂਸਰ

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਵਾਕੀਗਨ
(ਪਿੰਡ ਗਿੱਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਦੇਸ਼ਾ
ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਗੁਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਿੱਪਲ
(ਲੈਨਿੰਗ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ)

Golden sponsor: (From Iowa) Santokh Singh Nagra, Surinder Singh Chohan, Sohan Singh Gill, Karmjit Singh Nijjar, Kamaldeep Singh Sangha; (From Milwaukee) Baljeet Singh, Dupinder Dhaliwal, Dr. Harcharan Singh Gill, Balhair Singh Dulan, Balwinder Singh Dhillon, Satpal Singh Bhaina, Harinderjeet Singh Dhaliwal, Lakhwinder Singh Sekhon, Rupinder Singh Arora, Talwinder Singh Soos, Satwant Singh Kaleka, Capt. Kamaljit Singh Bajwa, Beant Singh Boparai, Parminder Singh Goldy, Inderjit Singh Dhillion, Harinder Singh Dhaliwal, Jagjit Singh Sidhu, Vikramjit Singh Sekhon, Gurnek Singh; (From Chicago) Dr. Mukhtiar Singh Nandra, Bhupinder Singh Hundal, Major Singh Malhi, Harvinder Singh Kang, Gulzar Singh Multani, Sunny Gill, Charan Singh and Pushpinder Singh (Devon & Clark Auto), Love Minhas, Amritpal Singh Gill (Waukegan), Amandeep Singh Dharni, Gurinder Singh Dhillon, Jassi & Lucky Sahota; (From Michigan) Harpal Singh Tanda, Narinder Singh Munder

Silver Sponsors: Satish Bharadwaj, Jasbir Singh Sodhi-Globe Taxi, Surinder Singh Bhatti, Gursahib Singh Toor, Ravinder Singh (RK Carpet), Inder Dev (Punjabi Dhaba), Blue Ribbon Taxi, Baldev Singh Bagri, Star Food & Gifts Inc., Kirpal & Jaspal Bajwa, Gurdit Singh Saini, Nilesh Topiwala, Rami Grewal (Punjab Sweets), Malkit Singh Mike-Halsted Auto Repair Inc., Al-Medina Auto Repair, Jagjit Singh Dhindsa, Harwant Singh Grewal, Gurmail Singh Atwal (Kabal, Mangi, Harpreet), Mahinder Singh, Harjeet Singh, Inderjeet Singh (Kenosha), Gurbachan Singh (Limo Service), Omkar Singh Dhillon, Ghuman Transport Company

Sponsor: Prempal Singh Jhaj, Gurcharan Singh Jhawar, Charan Singh (Addison), Harpal Singh Gill, Jagtar Singh, Bhupinder Singh, Gurcharan Singh Gill, Gurmail Singh, Sarban Singh Raju, Kashmiri Singh, Paramjit Singh Dhindsa, Harchand Singh Dhaliwal, Chamal Lal, Shamsher Singh, Satwinder Singh Bajwa, Mukhtiar Singh Tari, Bablu Chata, Harjeet Singh (Kenosha), Jaspal Singh Bhinder, Jagmohan Singh, Ashok Singh, Kamaljit Singh, Avtar Singh, Gurmeet Singh Atwal, Jaypal Singh, Rachpal Singh (DJ)

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

708-612-7963

773-593-9898

224-425-0705

773-895-2041

ਰੋਣਕਾਂ ਭਰਿਆ ਡਿਟਰਾਇਟ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ

ਪ੍ਰਿ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਡਿਟਰਾਇਟ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਕਵੀਸ਼ਰ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਰਾਮਵਾਲੀਏ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ-ਲੱਗਦੇ ਰਹਿਣ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹਿਣ ਵਧਾਈਆਂ। ਡਿਟਰਾਇਟ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਤੀਜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲਾ ਮਨਾਇਆ। ਮੇਲੇ ਮਨੋਰੰਜਨ, ਮਿਲਣ ਗਿਲਣ ਤੇ ਚਾਅ ਮਲੂਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੇਲਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਅਕੇਵਾਂ ਲਹਿ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਬੰਦਾ ਮੁੜ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਲਈ ਤਾਜ਼ਾ ਦਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਵੀ ਗਏ ਹਨ ਮੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਸੰਨ 2008 ਵਿਚ ਬਣੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਡਿਟਰਾਇਟ ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਆ

ਰੁੱਸੀ ਹੋਈ ਘਰ ਆਲੀ ਮਨਾ ਲਈ ਸਮਝੇ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਵੱਡੀ ਮਸ਼ੀਨ ਸੂਤ ਕਰ ਲਈ।” ਵੱਡੀ ਮਸ਼ੀਨ ਸੁਖਚੈਨ ਦੇ ਪਿਡਾਂ ਵੱਲ ਵੱਡੀ ਕੰਬਾਈਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਘੁਸਮੁਸੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰਨੀਆਂ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ। ਸਾਡੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਨਿੱਤਰ ਦੇ ਘਰ ਮੇਲੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਫਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਬਰਾਤ ਮਾਈਕ ਤੋਂ ਕਬੱਡੀਆਂ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੋਲ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਤੇ ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣ ਦੇ ਸਨ। ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੈਚ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੇ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਦਾਨੀ ਮੇਲੇ ਲਈ ਮਾਇਆ ਦੇਈ ਜਾਂਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਤ ਵਡਿਆਈ ਜਾਂਦਾ-ਦਾਨੀ ਤੇ ਭਗਤ ਸੂਰਮੇ ਮਾਂਵਾਂ ਨਿੱਤ ਨਿੱਤ ਨੀ ਜੰਮਦੀਆਂ। ਵਿਚੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ-ਜੇਬ ਕਤਰੇ ਨਿੱਤ ਜੰਮੀ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਵਿਚੇ ਤੋਪਾ ਭਰ ਗਿਆ ਅਖੇ ਆਹ ਤਾਂ ਅਏਂ ਫਿਰਦੇ ਆ ਜਿਵੇਂ ਅਮਰਿੰਦਰ ਤੇ ਅਰੁਸਾ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਣ। ਖਿਡਾਰੀ ਜੱਫੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੌੜਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ-ਅਏਂ ਟਟੀਹਰੀ ਬਣਿਆ ਜਾਂਦੇ ਜਿਵੇਂ 'ਨੂਰੀ 'ਚ ਲਫਾਫਾ ਉਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।”

ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੁਝ ਬੁਝਾਂ ਵਿਚ ਮਨਿਆਰੀ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਇੰਜੇਰੈਂਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਬੁਝ ਸਨ। ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਹਿਤ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੌੜਾਂ ਦੌੜ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੱਭਰੂ ਗੋਲਾ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਚਾਟੀ ਦੌੜ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਕੁਲਫੀਆਂ ਮੁੱਲ ਦੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕੇ ਕੇ ਪੰਮਾ ਗਰਮਾ ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਡਾਲਰਾਂ ਨਾਲ ਮੌਜ ਮਨਾ ਰਹੇ ਤੇ ਦੁੜੰਗੇ ਲਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਵੇਖੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੇਲੇ ਯਾਦ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸੀਨੀਅਰ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਵਿਚ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਨੇ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਸੌਕਰ ਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਦੁਆਲੇ ਵੀ ਕੁਝ ਦਰਸ਼ਕ

ਹੋਰੀਂ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕਬੱਡੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਇਹ ਸੱਟਾਂ ਫੇਟਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਕ ਮੈਚ ਵਿਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਆਏ ਇਕ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਕੈਂਚੀ ਵੱਜਣ ਕਾਰਨ ਲੱਤ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ

ਵਿਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਾਇਕ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਗੀਤ ਬੜੇ ਮਕਬੂਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਗਾਇਆ-ਨੀ ਕੁੜੀਓ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬਣਾਂ, ਵੇ ਮੁੰਡਿਓ ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਦੇ ਓ ਪੰਜਾਬ ਦੇ... ਤਾਂ ਮੇਲੀਆਂ ਨੇ ਨੱਚ-ਨੱਚ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੰਘ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਰੋਸ਼ਮ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ
ਅਨੁਸਾਰ ਸਵੇਰੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਆਫ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਰਾਗੀ ਭਾਈ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਡਿਟਰਾਇਟ ਮਹਾਨਗਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਸਟੇਟ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਫਲਿੰਟ,

ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਲਧਾਈ ਕਿਆਂ ਦਾ ਸੁਖਚੈਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾਤ ਬਰੈਪਟਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ ਪਰ ਰਹਿੰਦਾ ਬਹੁਤਾ ਟਰੱਕ ਉਤੇ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਉਹ ਟਰੱਕ ਵਾਹੀ ਜਾਂਦੇ ਨਾਲੇ ਟੱਪੇ ਜੋੜੀ ਜਾਂਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਕਰਨ, ਹਸਾਉਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਉਣ ਤੇ ਸ਼ੋਅਰੋ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਡਿਟਰਾਇਟ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਸਾਲ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਸੱਦਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਹਰ ਵਾਰ ਹਾਸਿਆਂ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦਿੰਦਾ ਮੇਲਾ ਲੁੱਟ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੂੰ ਹਾਂ ਸੱਸਾਂ ਦੇ ਟੋਟਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਮਾਈਆਂ ਉਹਦੀਆਂ

10 ਜੁਲਾਈ ਦਾ ਦਿਨ ਧੁੱਪ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਫਿਕਰ ਮੇਲੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮੀਂਹ ਦਾ ਹੁੰਦੈ। ਮੇਲਾ ਕੈਂਟਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਸ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਾਰਕ ਦੇ ਦਰ ਮੂਹਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਬੈਨਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਪਾਰਕ ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਦੌੜਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਜੁੱਸੇ ਗਰਮਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਸੌਕਰ ਖੇਡੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਦੋ ਨੈਟਾਂ ਉਤੇ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਚਾਹਾਂ ਰਿੱਝ ਰਹੀਆਂ

ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਡਾਲਰ 'ਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ।

ਲੈਨਿੰਗ, ਗਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਜ਼, ਸਾਗੀਨਾਅ, ਕੈਲਮਜ਼ੂ, ਮਸਕੀਗਨ ਅਤੇ ਉਹਾਇਓ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਟੋਲੀਡੋ, ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਅਤੇ ਕੈਨਟਕੀ ਤੋਂ

ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਗਿੱਧਾ ਪਾਇਆ। ਮੇਲਾ ਜੋਬਨ ਉਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰਸ਼ਕ ਸਨ। ਮਜਾਲ ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੋਈ ਬੋਲ ਕਬੋਲ ਬੋਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਥੇ ਅਨੁਸਾਸ਼ਨ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦੈ। ਜਿਥੇ 'ਕੱਲੇ ਮਰਦ ਹੋਣ ਉਥੇ ਖੱਪ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਟੋਰਾਂਟੋ ਅਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਉਂਗਲਾਂ 'ਤੇ ਗਿਣਨ ਜੋਗੀਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਗਿੱਧੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਭੰਗੜਾ ਸੀ। ਚਿਮਟਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਨੌਜੁਆਨ ਨੇ ਕਮਾਲ ਕਰ ਵਿਖਾਈ।

ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਪ ਦੇ ਨਾਲ 5100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਮੈਚ ਦੀ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾਤ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ।

ਖੇਡਾਂ ਖਤਮ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਬਲਜੀਤ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਬਲਜੀਤ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼

ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲੇ ਦੇ ਆਸ਼ਿਕਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਅਤੇ ਵਿੰਡਸਰ ਤੋਂ ਵੀ ਮੇਲੀ ਪਹੁੰਚੇ। ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਗੋੜੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ।

ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਲੜ ਉਹਲੇ ਹੱਸਦੀਆਂ ਕਹਿੰਦੀਆਂ-ਟੁੱਟ ਪੈਣਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਸੱਚੀਐ! ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾਤ ਆਪਣੇ ਗੋਭਲੇ ਲੜਕੇ ਸੁਖਰਾਜ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ 'ਚੱਕਣ' ਆ ਗਿਆ। ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਟੋਰਾਂਟੋ ਤੋਂ ਡਿਟਰਾਇਟ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾਏ। ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੁਖਚੈਨ ਟੋਟਕੇ ਛੱਡੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, "ਜੀਹਨੇ

ਸਨ, ਪਕੌੜੇ ਤਲੇ ਜਾ ਰਹੇ, ਜਲੇਬੀਆਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਕਰਨ ਗਿੱਲ ਸੁਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੇਲੇ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਬੁਕਲੈੱਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੇਲੇ ਲਈ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਸੀ। ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸੁਖਚੈਨ

ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ ਪਰ ਬਹੁਤਾ 'ਕੱਠ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਦੁਆਲੇ ਸੀ। ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਦਾ ਪੇਚਾ ਮਿਲਵਾਕੀ ਨਾਲ ਪਿਆ ਤੇ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਨਾਲ। ਟੀਮਾਂ ਵਿਚ ਨੀਲੋਂ, ਤਾਰੀ, ਹੈਪੀ, ਸਾਬੂ, ਵੈਲੀ, ਮੰਨਾ, ਨੂਰ, ਕੀਪਾ, ਤੀਰਥ, ਹਨੀ, ਭਿੰਦਾ, ਰਾਜਾ, ਅਮਰੀਕ, ਪੰਮਾ, ਵਿੱਕੀ, ਤਾਊ, ਬਿਕਰ, ਰਵੀ, ਬਾਜ, ਸੁੱਖਾ, ਮਿੱਟੂ, ਕੰਵਰਦੀਪ ਤੇ ਅਰਸ਼ੀ

ਕਬੱਡੀ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਔਠ ਟੀਮਾਂ ਭਿੜੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟੋਰਾਂਟੋ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ 5100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਆਈ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਕਰਨ ਗਿੱਲ ਤੋਂ 3100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਝੋਲੀ ਪੁਆਇਆ।

ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੀਆਂ ਔਠ ਟੀਮਾਂ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੀਆਂ। ਧਾਰਨੀ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਟੀਮ ਅਵਲ ਰਹੀ ਅਤੇ ਟੋਨੀ ਸੰਘੋਤਾ ਅਤੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੇ 1200 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਕੈਨਟਕੀ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ। ਸੈਂਕਰ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਟੀਮਾਂ ਖੇਡੀਆਂ। ਵਿੰਡਸਰ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ 800 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਕਲੀਵਲੈਂਡ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ 400 ਡਾਲਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਜਿੱਤਿਆ।

ਜੂਨੀਅਰ ਕਬੱਡੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਟੀਮ ਨੂੰ 400 ਅਤੇ 200 ਡਾਲਰ, ਸੈਂਕਰ ਟੀਮ ਨੂੰ 800 ਤੇ 400 ਡਾਲਰ ਅਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੀਆਂ ਜੇਤੂ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ 1200 ਤੇ 800 ਡਾਲਰ ਦੇ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਨ ਲਈ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਟੀਮ ਨੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਕਰਨ ਗਿੱਲ ਨੇ, ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਿਆ ਰਾਜ ਜਾਮਾਰਾਏ, ਅਰਜਨ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ। ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੀ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਿਡਾਉਣ ਲਈ ਕਰਮਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਗਿੱਲ ਨੇ ਬਣਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਖਾਣੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਰਾਏ, ਰਵਿੰਦਰ ਬਿੰਦ, ਸੁਖਵੰਤ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸੇਖੋਂ ਨੇ। ਅਥਲੈਟਿਕਸ ਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ ਅਤੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਗਿੱਲ। ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਗਿੱਧਾ ਅਤੇ ਭੰਗੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਰਾਜ ਨਿੱਜਰ ਦੀ। ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਸੌਕਰ ਖਿਡਾਈ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਕੈਸ਼ੀਅਰ ਕੇਵਲ ਗਿੱਲ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਸੀ।

ਕਬੱਡੀ ਦੇ 5100 ਡਾਲਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਇਨਾਮ ਦੇ ਸਪਾਂਸਰ ਸਨ ਸ. ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਵੀ ਉਹੀ ਸਨ। ਕਰਨ ਗਿੱਲ

ਨੇ ਪਲਾਟੀਨਮ ਸਪਾਂਸਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਦੂਜਾ 3100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂਕਿ ਵਰਲਡਵਾਈਡ ਟਰੈਵਲਜ਼ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਲਾਟੀਨਮ ਸਪਾਂਸਰ ਵਜੋਂ ਗਾਇਕ ਬਲਜੀਤ ਮਾਲਵਾ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ 3000 ਡਾਲਰ ਦਾ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੋਲਡ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ ਸੰਧੂ ਗਰੇਟ ਟਰਕਿੰਗ ਅਤੇ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੇ ਜੇ ਟਰਕਿੰਗ ਨੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਅਤੇ ਪਕੌੜਿਆਂ ਲਈ 2000 ਡਾਲਰ ਦਿੱਤੇ। ਸਿਲਵਰ ਸਪਾਂਸਰ ਕਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਾਲੀਵਾਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ 1200 ਡਾਲਰ ਦਿੱਤਾ। ਕੰਫਰਟ ਇੰਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਜੋ ਸਿਲਵਰ ਸਪਾਂਸਰ ਸਨ, ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਕਬੱਡੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਮੁਫਤ ਕਮਰੇ ਦਿੱਤੇ। ਗੱਗੀ ਗਿੱਲ ਨੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਹੋਰ ਸਿਲਵਰ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਵਿਚ ਕੈਟਨ ਸਿਟੀ ਬੋਰਡ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਡਾ. ਸਈਅਦ ਤਾਜ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੁੰਦਰ, ਜਗਦੇਵ ਗਰੇਵਾਲ ਟੋਲੀਡੋ ਸਨ।

ਬਰੋਜ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਵਿਚ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਧੂ, ਜੈਰੀ ਸਿੰਘ, ਬਿੱਲ ਬਾਠ, ਅਮਰੀਕ ਮਾਹਲ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਮਾਹਲ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਧਨੋਆ, ਸੁਖੀ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਹਰਮੋਹਨਜੀਤ ਬੈਸ, ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਬੀਰ ਢਿੱਲੋਂ, ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਮਰਾ, ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭਿੰਦੂ, ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਪਿੰਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ, ਅਮਨ ਹੁੰਦਲ, ਡਾ. ਸਰਜੂ ਸਾਹ, ਅਟਾਰਨੀ ਸੀਬਾ ਖਾਨ, ਅਮਜਦ ਚੌਧਰੀ, ਮੁਬਾਰਕ ਉਦੈ, ਬਾਬ ਪਟੇਲ, ਸੈਮ ਸਈਅਦ, ਹਰਪਾਲ ਸੰਘਾ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜੱਸੀ ਸਚਦੇਵਾ, ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਜਗਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾਊਨ ਸਟੋਨ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਵਿੰਡਸਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਨੇ ਮੇਲੇ ਲਈ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੀ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਦਿੱਤੀ।

ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋਂ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ ਦੇ ਅਮਰਦੇਵ ਬਦੇਸਾ, ਦੀਪਾ ਬਦੇਸਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਲਾਲੀ ਨਿੱਜਰ, ਟੋਨੀ ਨਿੱਜਰ, ਬਿੱਟੂ ਬਾਜਵਾ, ਹਨੀ ਖੰਗੂੜਾ, ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਬਲਜਿੰਦਰ ਨੀਲੋਂ, ਮਾਨਾ ਲੱਛਰ, ਮਿਲਵਾਕੀ ਤੋਂ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਧੂ, ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਹੈਪੀ, ਆਇਓਵਾ ਤੋਂ ਕਮਲਦੀਪ ਸੰਘਾ, ਸੈਗਨਾਅ ਤੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਮਨਜੀਤ ਨੰਨਣ, ਨਰਿੰਦਰ ਮੁੰਦਰ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ, ਲਖਵੀਰ ਚਾਹਲ, ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਬੋਦਲ, ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਲਖਬੀਰ ਚਾਹਿਲ, ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨਾ, ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ ਅਤੇ ਸਾਬੀ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ

1280, Winnetka St. Palatine, IL 60067 Ph. 847-358-1117

ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਓ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ॥ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸਾਲਾਨਾ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਇਸ ਸਾਲ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਕੈਨੇਡਾ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆਨਾ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲੇ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ 30 ਜੁਲਾਈ 2010

ਸਵੇਰੇ 4 ਤੋਂ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ-ਸਿਮਰਨ
5 ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ-ਨਿਤਨੇਮ
6:30 ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ-ਕੀਰਤਨ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ
ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਤੋਂ 9 ਵਜੇ ਤਕ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ

ਸਨਿਚਰਵਾਰ 31 ਜੁਲਾਈ 2010

ਸਵੇਰੇ 4 ਤੋਂ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ-ਸਿਮਰਨ, 5 ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ-ਨਿਤਨੇਮ
6:30 ਤੋਂ 11:30 ਵਜੇ ਤੱਕ-ਕੀਰਤਨ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ
ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਤੋਂ ਐਤਵਾਰ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਤਕ ਰੈਣ ਸਬਾਈ ਕੀਰਤਨ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ:
847-756-0531, 847-571-8193, 847-346-6976

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਡਿਟਰਾਇਟ ਦਾ ਮੇਲਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਗਿਆ। ਚਾਅ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਜਲੇਬੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਖੂਬ ਗਰਮ ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ ਮੁਫਤ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਕੇ ਇਕ ਕਿਲੋ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਮੇਲਾ ਛੱਡ ਪਾਏ ਕੇ ਆਈ ਨਿਆਮਤ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਨਹੀਂ ਪਾਲ ਸਕਿਆ ਪਰ ਘਰ ਵਾਲੀ ਦੀ ਮੁਫਤ ਮੁਫਤੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਪੁੰਨ ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਫਲੀਆਂ ਘਰ ਵਾਲੀ ਦੀਆਂ। ਪਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਪੁੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਚਾਰੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਦੀਆਂ ਲਾਲਾ ਟਪਕਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਲੇਬੀਆਂ ਸਾਡੇ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਕ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰੀ ਵੱਸ ਤੱਤੋਂ ਤੱਤੋਂ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਬੇਮਤਲਬ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਤਵੱਲ ਕਢਦੇ ਗਭਰੂਆਂ ਦੀਆਂ ਉਲਟਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇਖਣੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੇ ਕਿੱਤ ਕੱਢਣ ਲਈ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦਾ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸਫਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਇਸਦਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ।

ਪਰ ਉਦੋਂ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿੱਚ ਮੇਲਾ ਦੇਖਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਸੁਹਜ ਸਮਝ ਆਇਆ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਗੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਖੇਡ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਸਾਡੇ ਚਿੱਤ ਚੇਤੇ 'ਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਖੇਡਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮਾਤਾ-ਮੋਟਾ ਸ਼ੌਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੇਲੇ 'ਚ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਜਿਹੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਤੇ ਹਰਮਨਪਿਆਰੀ 'ਈਵੈਂਟ' ਸੀ, ਉਹ ਸੀ ਗਰਮ ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ-ਪਕੌੜਿਆਂ ਨਾਲ

ਭਾਉਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਆਉ-ਭਗਤ। ਮੈਂ ਲਾਈਨ 'ਚ ਲੱਗ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ ਵੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਫਿਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਤਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਲਾਈਨ 'ਚ ਲੱਗ ਕੇ ਕਰ ਆਪਣਾ ਕਿਲੋ ਪੂਰਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਕੌੜੇ ਹੀ ਖਾਣੇ ਹਨ, ਕੌੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਪਕੌੜੇ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚਲੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਰਹੀ ਸੁਗਲ ਦੀ ਗੱਲ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਲਾ, ਖਾਸ ਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਸੁਗਲ ਮੇਲਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਮੈਨੂੰ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਕਬੱਡੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਕਹਿਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਸਹੀ ਵੀ ਹੈ, ਹਰ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਾਹਿਤਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ, ਕਲਾਤਮਕ ਜਾਂ ਖੇਡਾਂ ਸਬੰਧੀ ਇਕੱਠ ਅਮਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਮੇਲਾ-ਗੋਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਗਦਰੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲਾ, ਪੁਸਤਕ ਮੇਲਾ ਆਦਿ। ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਸ਼ਿਵ ਬਟਾਲਵੀ ਦਾ ਮੇਲਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਮੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਇਸ ਵਾਰੀ ਵੀ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਜਾਨਦਾਰ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾੜ ਵੀ। ਸਰੀਰਕ ਕਰਤਬਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੌਕ ਹੋਵੇ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾੜ ਜਿਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵੰਤ ਤੇ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਲਦੀ ਖੇਡ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖੇਡਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਕੱਠਪੁਤਲੀਆਂ ਜਿਹੇ ਹੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੁਖਚੈਨ ਨੇ ਬਥੇਰੇ ਸਾਂਝੂਆਂ ਦੇ

ਜੱਫੇ ਪੁਆਏ ਤੇ ਵੱਡੀ ਭੂਆ ਦੇ ਗੋਡੇ ਟਿਕਵਾਏ। ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਨਵੀਆਂ ਕਮੈਂਟਰੀਆਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ:

* ਪਤਲਾ ਜਿਹਾ ਮੁੰਡਾ ਇਸ ਤਰਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਗਿਆ ਜਿੰਦਾ ਗੱਡੀ ਦੇ ਇੰਜਣ ਅੱਗੇ ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਝਾਵਾ।

* ਧਾਵੀ ਏਦਾ ਵਧਿਆ ਜਾਂਦੇ ਜਿਵੇਂ ਖਾਲੀ ਬੱਸ 'ਚ ਕੰਡਕਟਰ।

* ਮੇਹਰ ਮਿੱਤਲ ਵਰਗਾ ਢਿੱਲਾ ਕੱਛਾ ਪਾਇਐ।

* ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਲੱਕ ਕੈਟਰੀਨਾ ਕੈਫ ਵਰਗੀ। ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਖੂਬ ਮਾਣਿਆ ਤੇ ਧਨ ਲੁਟਾਇਆ। ਜੇ ਫੁਕ ਛਕਣ ਛਕਾਉਣ 'ਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾੜ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਦੇ ਕੋਰਟਾਂ 'ਚ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਮੈਚ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਰੌਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਣ ਆਉ ਤੇ ਮਾਈਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿਓ। ਫੁੱਟਬਾਲ ਵੀ ਸੀ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਟੀ ਰੇਸ ਤੇ ਚਮਚਾ ਰੇਸ ਵੀ ਹੋਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਧੇਰੇ

ਜੋਸ਼ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨੇ ਡਿਗ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਜਲੇਬੀਆਂ ਨਾਲ ਤੂੜੀ ਹੋਈ ਨੇ ਵੀ ਦੌੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਫਾਡੀ ਰਹੀ। ਕਾਜ ਕਿਤੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜਲੇਬੀਆਂ ਖਾਣ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਇਕ ਅੱਧਾ ਮੈਡਲ ਅਸੀਂ ਵੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਂਦੇ।

ਇਸ ਵਾਰ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਬਧ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਾਰਕ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲੱਗੀਆਂ ਦਾਰੂ ਦੀਆਂ ਛਬੀਲਾਂ ਦਾ ਰੱਜ ਕੇ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਬਥੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਛਬੀਲਾਂ ਲੱਭਣ ਦੀ ਪਰ ਕਿਤੇ ਦਿਸਦੀਆਂ ਈ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਬਈ ਦਾਰੂ ਤੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਬੜਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਇਦ ਮੇਰੇ ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਰੂਪ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਕਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਉੱਜ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਭਲਾ ਕਿਤੇ ਰੁਕਦੇ ਐ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਸੀ? ਘਰ ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਅੱਖ ਬਚਾ ਕੇ ਦਾਅ ਲਾ ਹੀ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਨੱਸ ਭੱਜ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰਚਾ ਦੇ ਪੈਰ ਭੁੰਜੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲਗਦੇ। ਲੰਗਰ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ, ਸੁਚੱਜਾ ਤੇ ਸਲੀਕੇ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਬਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇਰਾ ਤੇ ਅਰਾਮਦਾਇਕ ਰਿਹਾ। ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ, ਰਾਜ ਸੰਧੂ, ਕਰਮਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਸੰਨੀ ਯੂਝ, ਹਰਪਾਲ ਟਾਂਡਾ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਮੇਲੇ ਲਈ ਰੱਜ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਲ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੁਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ 'ਚੋਂ ਸਨ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਮੌਸਮ ਦੀ ਗਰਮੀ-ਖੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਗਿੱਲੇ-ਗਿੱਲ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਕਰਨ ਗਿੱਲ, ਕਿਤੇ ਅਰਜਨ ਗਿੱਲ, ਕਿਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਗਿੱਲ ਤੇ ਕਿਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਗਿੱਲ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਖਾ ਵੇਖੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਉਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ

ਕਿਹਾ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁਆਬੀਆ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਂਸ ਆਈ, ਅਸੀਂ ਦੁਆਬੀਆਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦਾ ਪਰਵਾਸ ਕੀਤਾ ਪਰ ਏਥੇ ਮੇਰੇ ਨੱਕ ਦੇ ਹੋਠਾਂ ਭਾਉ ਛਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਚੱਕ ਖੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਭੀ ਤੁਮ ਲਟਕੇ ਕਭੀ ਹਮ ਲਟਕੇ।

ਦਰਸ਼ਕ ਵੀ ਪੂਰੇ ਜ਼ਾਬਤੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਪਰ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੌਰਾਨ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਲੱਗਿਆਂ ਸਥਾਨਕਤਾਵਾਦ ਭਾਰੂ ਰਿਹਾ, ਬੱਸ ਮਿਸ਼ੀਗਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੱਫੇ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਖੇਡ ਦੀ ਸਹੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ, ਟੋਰਾਂਟੋ ਤੋਂ ਆਏ ਇਕ ਖਿਡਾਰੀ ਦੇ ਸੱਟ ਲੱਗ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਸਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਢਾਲ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਵੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੋਂ ਉਧਾਰਾ ਲਿਆ ਇਕ ਡਾਲਰ ਤੁਝ ਮੁਥ ਕਰਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਖੇਡਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਗਿਧੇ ਭੰਗਤੇ ਹੋਏ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਲਜੀਤ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨੇ ਖੂਬ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਜ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਦਰਸ਼ਕ ਟੱਲੀ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਤੇ ਹੋਕ ਵਾਲੀ ਟੁਣਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਟੱਲੀਆਂ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਰਤਕੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਖੇਡ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਬੱਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਦਬੋਚ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਵੀ ਕਬੱਡੀ 'ਤੇ ਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਰਸ਼ਕ ਵੀ ਝੁਰਮਟ ਕਬੱਡੀ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇਕ ਹੋਰ ਖੇਡ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਏ ਜਾਣ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਵੀਂ ਪੀੜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਕ ਵਧੀਆ ਸਾਧਨ ਬਣਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਸੀਮਿਤ ਹੈ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੇਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਫੁਟਬਾਲ ਵਰਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜੋ ਚੁਕਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਖਿਡਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਕੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਅੜੀਅਲ ਰਵੱਈਏ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਦੇ ਅੜੀਅਲ ਰਵੱਈਏ ਕਾਰਨ ਭਰੋਸਾ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਪੰਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਦੋਸਤੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ

ਜਨਾਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਵਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ ਜੀ.ਕੇ. ਪਿਲੇ ਦੀ ਜਮਾਤ-ਉਦ-ਦਾਵਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਹਫੀਜ਼ ਸਈਅਦ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤਾ ਗਈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ। ਜਨਾਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਈਏ ਤੇ

ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਅਗਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਉਹ ਅਤਿਵਾਦ ਖਿਲਾਫ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਜਨਾਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਵਫਦ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੁੰਬਈ ਹਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਬੰਧੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦਬਾਅ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਪਰ ਪਾਕਿ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਤਿਵਾਦ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸੁਲਝਦਾ ਉਦੋਂ ਤਕ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਬੇਕਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਣਗੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਜਨਾਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਟੈਲੀਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਲਗਾਤਾਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ।

ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣਦੇ-ਵਿਗੜਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਵੀ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹਰ ਵਾਰ ਸਥਿਤੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਗਾੜ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕੁਝ 26 ਨਵੰਬਰ, 2008 ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਏ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮੁੰਬਈ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਚਾਰ ਪੜਾਅ ਪੂਰੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਰਤਾ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਗੱਡੀ ਲੀਹੋਂ ਲਹਿ ਗਈ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਤਹੱਈਆ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਨਿਰੂਪਮਾ ਰਾਓ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਕੱਤਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਦੀ ਫੇਰੀ 'ਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸ਼੍ਰੀ ਪੀ. ਚਿਦੰਬਰਮ ਵੀ ਸਾਰਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਲਾਮਾਬਾਦ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਮਾਨ ਮਲਿਕ ਨਾਲ ਦੁਵੱਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਚਿੱਤਾ

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਜਨਾਬ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਚਿੱਤਾ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚਲੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਕਰਫਿਊ ਲਾਗੂ ਹੈ ਤੇ ਕਤਲ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਤਾਂ ਜਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਚਿੱਤਾ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਚੋਣਵੀਂ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾ ਲਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਭਾਰਤੀ ਆਗੂ ਅਤਿਵਾਦ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜੋ ਠੋਸ ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਠੋਸ ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਪਿਛਲੇ 4 ਸਾਲ ਤੋਂ

ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਬੇਕਾਰ ਚਲੀਆਂ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ.ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਹੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤੀ ਵਫਦ ਦੇ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਫੋਨ 'ਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਖੁਦ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਗਏ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਸਈਦਾ ਵਾਰਸੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਛੁੱਟੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇ ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਸਿੱਟਾ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੁੰਬਈ ਹਮਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤਾਇਬਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜ਼ਾਕਿਰ ਰਹਿਮਾਨ ਲਖਵੀ ਸਮੇਤ 7 ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸੁਸ਼ਤ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਇਹ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਲਈ ਬਹਿਸ਼ਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੇਵਲ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਅਮਨ ਤੇ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਖੁਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵੀ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤਿਵਾਦੀ ਡੇਵਿਡ ਹੈਡਲੀ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਗਰਮ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ।

ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੱਲਾਂ ਕਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ

ਗਿਲਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਵਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਸਾਂਝੀ ਵਾਰਤਾ 'ਚ ਅਤਿੱਕਾ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਨੇ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਂਝੀ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੋਆਮ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਸ.ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੋਲ ਸੀਮਤ ਅਧਿਕਾਰ ਸਨ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਫੋਨ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ

ਆਪਣੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਗੱਲਬਾਤ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ

ਭਾਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਸਰਗਰਮ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇ।

ਟੈਗੀ ਕਲੋਰ

ਛੋਲੇ ਭਟੂਰੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ

ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਜੰਮਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਨ। ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਸੀ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਭਾਗ ਸੀ। ਇਹ ਸੀ ਮਾਤਰ 'ਇੰਗਲਿਸ਼-ਪੰਜਾਬੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ'। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਮਿਆਰੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਟੈਕਸਟ ਬੁੱਕ ਬੋਰਡ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਵੱਡਾ-ਆਕਾਰੀ ਕੋਸ਼

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗੋਰਾਇਆ

ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਇਸ ਬੋਰਡ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸੀ। ਬੋਰਡ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਈ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਪਰ ਇਸਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਉਪਰੰਤ ਭਰਤੀ ਹੋਏ "ਸਟਾਫ਼ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ" ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਿਰ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ। ਏਥੇ ਪੁੱਠੇ ਕਾਮਿਆਂ ਚ ਲਿਖਿਆ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਚ ਲਿਖੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ "disposal of the staff" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਖੂਬ ਝਗੜਾ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਾਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਹੇ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਬਿਲੇ ਲਾਈਏ, ਰੱਖੀਏ ਚਾਹੇ ਕਈਏ।

ਦਰਅਸਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਂਝੀ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਵੀ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ-ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸੀ ਜੋ ਅਧੂਰਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕੋਸ਼ ਨਾਲ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੋਹਲੀ, ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਤਾਲਿਬ ਵਰਗੇ ਉਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੰਡੇ ਆਏ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਕੋਸ਼ ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਖਰੜਾ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਖਰੜਾ ਏਨਾ ਹਾਸੇਹੀਣਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਇਸਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਧੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਪਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਜਿਹਾ ਚਲਾਵਾਂ ਕੰਮ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਲਭਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ 'ਗਬਰੇਲਾ' ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲੇਗਾ:

Dung beetle, ਇਕ ਕੀੜਾ ਜੋ ਗੋਹੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੋਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੀ ਮੁਖ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਲੋੜ ਸੀ ਦਫ਼ਤਰ ਲਈ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਸਥਾਨ ਦੀ ਪਰ ਇਸ ਖਾਤਿਰ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਚਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਵੀ ਦਰਕਾਰ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲਦੀ ਗਈ। ਆਖਿਰ ਇਕ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਬਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਮਰੇ ਰੱਖੇ ਗਏ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਰ ਅਕਾਦਮੀਸ਼ੀਅਨ ਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਾ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਇਛਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਥਾਤ ਲੈਕਚਰਰ, ਰੀਡਰ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਮਿਲਣ। ਸਾਡੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਸਹਾਇਕ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ,

ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ, ਸੰਪਾਦਕ ਤੇ ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ। ਇਹ ਪਦਵੀਆਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਜੂਨੀਅਰ ਲੈਕਚਰਾਰ, ਲੈਕਚਰਾਰ, ਰੀਡਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਗਰੇਡ ਵੀ ਉਹੀ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਜਦ ਕਦੇ ਵੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਤੀ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਘਰ ਲੈਣ ਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਇਕ ਦਮ ਲਾਗੂ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਬਲਕਿ ਸਾਨੂੰ ਲੜਾਈ ਝਗੜੇ ਦਾ ਰਾਹ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ।

ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੱਖੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਤੇ ਸੈਕੂਲਰ ਸਾਂ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਾ ਵੀ ਇਸ ਖਾਸੇ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਪੂਟਾ (ਟੀਚਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ) 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸਦੇ ਰਾਸ ਆਏ। ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਧੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਪੂਟਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਠ ਵੋਟਾਂ ਮਾਅਨੇ ਰਖਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਜਿੱਤ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪੂਟਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਸਥਾਪਨਾ-ਪੱਖੀ ਧੜੇ ਅੰਦਰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਕੈਮਿਸਟਰੀ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੱਟੜ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰੋਧੀ, ਸਥਾਪਨਾ-ਪੱਖੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਲੀਡਰ ਅਤੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਆਰ.ਸੀ. ਪਾਲ ਦਾ ਮੁਖ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਕਰੂਰ, ਜ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਤੁਅਸਬੀ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹਰਿਆਣਵੀ ਸਾਡੀ ਹਰ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਦੀ ਹਰ ਫੋਰਮ, ਸੈਨਿਟ, ਸਿਡੀਕੇਟ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਅਸਰਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦਾ ਖਾਸ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਿਡੀਕੇਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਪੂਟਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਿਡੀਕੇਟ ਸਥਾਪਨਾ-ਪੱਖੀ ਸੈਨੇਟਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਪਈ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮਤੇ ਦਾ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣਾ ਯਕੀਨੀ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਖਬਰ ਹੋ ਗਈ।

ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਅਸੀਂ 37 ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਇਕ ਵਕੀਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਕੇਸ ਲੈ ਕੇ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਯੋਗਤਾ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ। ਕੇਰਲਾ ਦੀ ਤ੍ਰਿਵੇਂਦ੍ਰਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਵੀ ਕਦੇ ਅਜੇਹੇ ਮਸਲਿਆਂ ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰੇ ਸਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਜਿੰਨਾ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੀ। ਉਹ ਕੇਰਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਕੇਸ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰੁਲਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਸ਼ਕਾਰ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਕਲ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲੋਅਰ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਦ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜੋ ਦਲੀਲਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੱਸੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਇਕ ਦੀ ਵੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਅਸੀਂ ਡਰ ਗਏ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਇਹ ਵਕੀਲ ਸਾਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਰਹੇਗਾ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਸਨੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਕਾਇਲ ਕਰਕੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਕਿ ਸਿਡੀਕੇਟ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਚੁਣੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਦਰਅਸਲ ਸਾਡੇ ਤਰਕ ਅਕਾਦਮਕ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨੁਕਤਾ ਫੜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਿਡੀਕੇਟ ਪੂਟਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਦਖਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅੰਬ ਖਾਣੇ ਸਨ, ਪੇੜ ਥੋੜੀ ਗਿਣਨੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਫਟਾਫਟ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਲੈ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕੇ ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਹੋ ਰਹੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਾਪੀ ਸਿਡੀਕੇਟ ਕੋਲ ਪੁਜਦੀ ਕਰ ਦਿਉ। ਮੀਟਿੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਸਿਡੀਕੇਟ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਆਈਟਮ ਵਿਚਾਰ ਸਕੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਕੋਲ ਟਾਈਮ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਾਰਜੇਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਪੂਟਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਸਦਕਾ ਸਥਾਪਨਾ-ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਾ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਧਰੀਆਂ ਧਰਾਈਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ।

ਪੂਟਾ ਦੀ ਚੋਣ ਪਿਛੋਂ ਹੋਈ ਜਨਰਲ ਬਾਡੀ

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਬੇਹਿਯਾਈ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਤੇ ਨਜ਼ਲਾ ਝਾੜਿਆ, "ਦੁਖ ਹੋ ਰਹਾ ਹੈ, ਪੂਟਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੇ ਤੋਂ ਟੈਪਰੇਰੀ ਕਾਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਇੰਗਲਿਸ਼-ਪੰਜਾਬੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਕੇ ਆਦਮੀਓ ਕੇ ਭੀ ਪੂਟਾ ਕੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਲੀਆ।" ਉਸ ਨੇ 'ਟੈਪਰੇਰੀ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਹੈਂਕੜਬਾਜ਼ ਸ਼ਖਸ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਰਗੜਾ ਚਾੜ੍ਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਕਾਰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਹੋਰ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਘਿਰਣਾ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਸ਼ਾਮ ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਘੁਸਮਸੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਉਤੇ ਕੰਬਲ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਾਈਕਲ ਦੀਆਂ ਚੇਨਾਂ ਨਾਲ ਇਸਨੂੰ ਖੂਬ ਕੁਟਾਪਾ ਚਾੜ੍ਹਿਆ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣਿਆ ਇਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਨੱਕ ਵਿਚ ਦਮ ਕਰੀ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਤੌੜ ਤੱਕ ਨਿਭਾਈ। ਅਸੀਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਜੋਂ ਇਸ ਵੱਲ ਹੱਥ ਵੀ ਵਧਾਏ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰ ਫੇਰ ਲਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਹ ਹਰਿਆਣੇ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਿਆ ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਬਾਇਓ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇਕ ਰੀਸਰਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਨੂੰ ਵੀ.ਸੀ. ਨੇ ਨੌਕਰੀਓ ਕਢ ਦਿੱਤਾ। ਦਰਅਸਲ ਵੀ.ਸੀ. ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਇਸ ਸਬਜੈਕਟ ਦੇ ਪੇਪਰ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਚੋਖੇ ਨੰਬਰ ਲਗਵਾਏ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਇਸ ਭਲੇਮਾਣਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਭੇਤ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੂਟਾ ਨੇ ਇਸ ਰੀਸਰਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰੀਸਰਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਵੀ ਪੂਟਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਪੂਟਾ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਵੀ ਮੰਗ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਫੜਨ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਵੀ.ਸੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ਧਰਨੇ ਲਾਏ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਵਾਂ ਬਣਿਆ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਇਸ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਤੇ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਹਮਾਇਤੀ ਪੂਟਾ ਵਰਕਰਾਂ ਤੇ ਨਾ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਟੈਪਰੇਰੀ ਹੋਣ

ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਏਨਾ ਉਘੜਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਹਰ ਲੜਾਈ ਦੇ ਇਹ ਦਾਅਪੇਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਜ਼ੀ ਨੌਕਰੀਸ਼ੁਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਹੀ 'ਖਾੜਕੂ' ਨਿਕਲੇ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵੀ.ਸੀ. ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਸਾਡਾ ਪੱਕਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵੀ.ਸੀ. ਵਿਚ ਬੜੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਕੀਤੇ ਹਿਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰਾ ਅਮਲਾ, ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤੁਅਸਬ ਉਸਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵੀ.ਸੀ. ਖਿਲਾਫ਼ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸੈਨਿਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਖੂਬ ਚੱਲਾ ਪਿਆ। ਇਕ ਸੈਨੇਟਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਗੋਰਾਇਆ ਵੀ.ਸੀ. ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਚੱਲੇ ਰੱਪੇ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਪੱਗ ਢਹਿ ਗਈ ਪਰ ਗੋਰਾਇਆ ਨੇ ਉਹ ਪੱਗ ਮੁੜ ਸਿਰ 'ਤੇ ਨਾ ਰੱਖੀ, ਮਾਨੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਜ਼ਤ ਪੱਤ ਦਾ ਮਸਲਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜਦ

ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਵੀ.ਸੀ. ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਈਟਮ ਵਿਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੇ ਸੈਨਿਟ ਹਾਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਕੋਲ ਵੀ.ਸੀ. ਨਾਲ ਘੁਸਰ ਮੁਸਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵੀ.ਸੀ. ਨੇ ਉਥੋਂ ਖੜੇ ਖੜੇ ਹੀ ਏਜੰਡੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਆਈਟਮ ਪਾਸ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਿਨਾ ਜਵਾਬ ਉਡੀਕੇ ਟਿਭ ਗਏ। ਏਜੰਡਾ ਪਾਸ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਬਰਖਾਸਤ ਹੋ ਗਈ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਵਿਚ ਬਜਟ ਵੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਚੁਣੌਤੀ ਹੋਈ, ਆਖਰ ਕੀ ਬਣਨਾ ਸੀ। ਗੋਰਾਇਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕੱਢੇ ਰਿਸਰਚ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਈ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਲੜਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਈ ਦਿਨ ਇਸ ਵਧੀਕੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵੀ.ਸੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਜੰਗਲੇ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪਿਛੇ ਬਿਨਾ ਪੱਗ ਤੋਂ ਚੌਫਾਲ ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਧਰਨਾ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਪੁਛਦਾ ਏਥੇ ਕਿਉਂ ਪਏ ਹੋ, ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ, "ਬੱਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਾਂ।" ਸੈਨੇਟਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ.ਸੀ. ਦਫ਼ਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਉਸਨੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਲ ਦੇ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਗ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਨੰਗੇ ਸਿਰ, ਕਈ ਵਾਰ ਕੇਸ ਲਮਕਾਈ ਫਿਰਦਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਉਸਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਸੂਝ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸਦੇ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਐਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਮਾਅਰਕੇਬਾਜ਼ੀ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮਕਸਦ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿਧੇ ਵੀ.ਸੀ. ਖਿਲਾਫ਼ ਛੇੜੇ ਅਜੇਹੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਗੋਰਾਇਆ ਸਾਡਾ ਨਿੱਜੀ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਸੁਭਚਿੰਤਕ ਸੀ। ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਾਣੇ ਦਾ ਸਾਡੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਵਤੀਰਾ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜ ਹੋ ਗਿਆ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਸਾਰੀ ਐਜੀਟੇਸ਼ਨ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ।

ਏਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਉਦੋਂ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੈਸੀਅਤ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਅਕਾਦਮਕ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਵੈਰ ਕਮਾਇਆ ਤੇ ਸਾਡੀ

ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਪੱਕਾ ਜੋੜੀ ਸੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਨਾਲਾਇਕ। ਸਥਾਪਨਾ-ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਉਹ ਉਸੇ ਚਾਲ ਦੀ ਉਘੜਵੀਂ ਮਿਸਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕ ਘਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਮੋਹਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸੇ ਘਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਿਨਾ ਲਿਆਕਤ ਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਡੀਕੇਟ ਤੇ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਬਾਡੀਆਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਰੁਪਏ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਾਹੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ। ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਲੰਮੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਕੋਈ ਅਕਾਦਮਕ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਾਇਆ। ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਚੀਕ ਚੀਕ ਕੇ ਸਾਡੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੋਲਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਆਰ.ਸੀ. ਪਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਵੀ.ਸੀ. ਡਾਕਟਰ ਬਾਬਾ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਲੱਗਣ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ।

ਸਾਡੇ ਭਰਾਤਰੀ ਵਿਭਾਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਹੀ ਸੀ, ਦੇ

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਪਿਆਰ-ਨਫਰਤ ਵਾਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਦਰਤੀ ਵੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਾਡਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੱਠ ਦੇ ਅੱਠ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਬੰਦੇ ਪੱਕੇ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜਾਰੇਦਾਰੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਭਾਵ ਰੱਖਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਹਿਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਘਟੀਆ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗਿਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਕੀ ਸਨ? ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਲੈਣਾ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਚ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਾਉਣਾ, ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਲੈਣੇ, ਵਿਭਾਗ ਪੱਕਾ ਕਰਾਉਣਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਸਾਡੀਆਂ ਹੀਲਾਂ ਕਵਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਗਏ ਕੋਈ ਵਿਤੀ ਲਾਭ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤੇ। ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਰਿਟ ਦਾਇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਕੋਰਟ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਾਂ। ਜਦ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਫਿਕਰਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨੂੰ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੇ ਵਿਤੀ ਲਾਭ 'ਗਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ' (ਨੋਟ granted, ਬਖਸ਼ੇ ਨਹੀਂ) ਤਾਂ ਜੱਜ ਚਿੜ੍ਹ ਗਏ। ਇਕ ਨੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ ਤੇ ਲਾਪੁਵਾਰੀ 'ਚ ਕੇਸ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, "ਗਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ? ਗਰਾਂਟੇ ਜਾਣਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ।" ਅਸੀਂ ਮੂੰਹ ਲਟਕਾਉਂਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ, ਸਾਡਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਹੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡਾ ਵਕੀਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਉਦੋਂ ਸਮਝ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਦਾਅਵਾ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਪੁਖਤਾ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇ, ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ੀ ਸਮੇਂ ਵਕੀਲ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸ਼ਬਦ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸੱਚਮੁਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਗਰਾਂਟ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਣਾ ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਦੀ ਫ਼ਰਾਖ ਦਿਲੀ ਜਾਂ ਰਹਿਮਦਿਲੀ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਕੇਸ ਲੜੇ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਖੜੇ ਕਰੀ ਰੱਖਦੀ। ਅੰਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕੇਸ ਜਿੱਤ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਮੀਂ ਬਕਰੀ ਨੂੰ ਮੀਂਗਣਾਂ ਪਾ ਕੇ ਦੁਧ ਦੇਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ।

ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਮੰਗ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੀ.ਸੀ. ਪਾਲ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਰੱਖੀ। ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਕੁਝ ਦੁਨੀਆਦਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦਾਅਪੇਚ ਵੀ ਵਰਤ ਕੇ ਦੇਖ ਲਈਏ। ਸੋ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਕੇ ਗਏ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਪਾਲ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਡਿਨਰ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ.ਸੀ. ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਉਂ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਰਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ, ਤੇ ਕਿਹਾ, "ਕਈਏ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚੋਂ।" ਇਸ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੋਚੀ ਸਮਝੀ ਚਾਲ ਅਧੀਨ ਸਾਨੂੰ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਡਿਨਰ ਵਾਲੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਜਿਹੇ ਜੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਉਚਾ ਲੰਮਾ ਡਾ. ਪਾਲ ਕਹਿੰਦਾ, "ਛੱਡੋ ਡਿਨਰ ਕੀ ਕਰਨਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਛੋਲੇ ਭਟੂਰੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਹੋਏ ਮੀਟ ਮੁਰਗੇ ਤੇ ਦਾਰੂ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ।" ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਨਾ ਸਮਝੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕਢਣ ਬਾਰੇ ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਸੋਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡਾ ਮਜ਼ਾਕ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਿਨਰ ਵਾਲੀ ਯੋਜਨਾ ਕਦੇ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੀ। ਹਾਂ, ਜਦ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਆਉਂਦੀ, ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਆਖ ਦਿੰਦੇ, "ਵੀ.ਸੀ. ਨੂੰ ਛੋਲੇ ਭਟੂਰੇ ਨਾ ਖਵਾ ਦੇਈਏ?"

ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ 'ਚ ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਦੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਿਆਂ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਵੇਖੋ)

ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੌਣ ਜਾਹਨ ਟੈਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਚੈਲਸੀ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਵਜੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਰਖਿਅਕ ਪੱਕੀ ਵਿਚ ਉਹ 'ਚੀਨ ਦੀ ਕੰਧ' ਦੇ ਸਮਾਨ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੇਨ ਰੂਨੀ ਵਰਗੇ ਫੁਟਬਾਲ ਦੇ ਤਕੜੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਲੀਗ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਗੋਲਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲਗਾਈ ਰਖੀ ਸੀ। ਰੂਨੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਕਪਤਾਨ ਜੇਰਾਰਡ ਅਤੇ ਫਰੈਂਕ ਲੈਂਪਾਰਡ ਤੋਂ ਵਧ ਤਾਕਤਵਰ ਜਾਂ ਸਟੀਕ ਖਿਡਾਰੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਲੋਕ ਨੂੰ ਆਵੇਗਾ? ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਅਜੇ ਚਲ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬੇਰੀਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੋ. ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਫਰਾਂਸ ਦੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਪਤਾਨ ਜਿਨੇਤਨ ਜਿਡਾਨ ਦੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਉਸਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਉਤਰਾਉਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗਰੀਬਤੋਂ ਜਿਹੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਕਿੱਥੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਰਫ਼ਪਾਲ ਗਿੱਲ ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਾਲ 1982 ਯਾਨਿ ਮਾਈਕਲ ਪਲਾਟੀਨੀ ਦੇ ਵਕਤਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫੈਨ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਪਹਿਲੇ ਮੈਚ ਵਿਚ

ਸਾਥੀ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੋਸਟਾਰੀਕਨ ਖਿਡਾਰੀ। ਮੈਚ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਲਗਦਾ ਇੰਜ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਦੇ ਨਾਮੀ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਟੀਮਾਂ ਆਪਣੇ ਖੇਡ ਫਨ ਦਾ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਮੁਜਾਹਰਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਇਸ ਮੈਚ ਦੇ 10ਵੇਂ ਜਾਂ 12ਵੇਂ ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਰੋਨਾਲਡੋ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਿਕ ਤੋਂ ਗਲਾਈਡ ਕਰਕੇ ਆ ਰਿਹਾ ਬਾਲ ਗੋਲ ਪੋਸਟ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਲੰਘ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕੋਸਟਾਰੀਕਨ ਬੈਚ ਤੇ ਮੈਦਾਨ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਬੈਠੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਦਿਦੀਆ ਦਰੋਗਬਾ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਬਣੀ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਉਸ ਪਲ ਕੈਮਰਾ ਉਸ ਉਪਰ ਫੋਕਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਕਰਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਬਣਾਉਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੁਕਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੋਨਾਲਡੋ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀਵਾਨ ਕਿਕ ਤੇ ਬਾਲ ਗੋਲਾਂ ਵਿਚ ਗਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਮੈਚ ਬਾਰੇ ਲੰਮੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

14 ਜੂਨ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਜਪਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਮੈਚ ਵਿਚ ਕੈਮਰੂਨ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਟੀਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੂਲ ਮੈਚ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਕੰਮਾ ਹਾਲੇਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਡੈਨਮਾਰਕ ਵਿਰੁਧ ਖੇਡਿਆ ਸੀ। ਡਚ ਟੀਮ 2 ਗੋਲਾਂ ਨਾਲ ਜਿਤ ਵੀ ਗਈ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਰੀਅਤ ਸਦਕਾ ਉਬਾਸੀਆਂ ਆਉਣ ਲਗ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੁਢਲੇ ਗੇੜ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਚਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਦਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਫਰਾਂਸ, ਇਟਲੀ, ਸਪੇਨ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਬਾਰੇ ਖੇਡ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ੀਨਗੋਈਆਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ, ਬਹੁਤ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਜਰਮਨਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਟੀਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਹਨੂੰ ਕੀਹਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਉਪਰ ਕਰ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਘਰੇ ਘਰੀ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਹਲੇ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਰਫ਼ਪਾਲ ਗਿੱਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ 16 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਹਥੋਂ ਹੋਈ ਸਪੇਨੀਆਂ ਦੀ ਹਾਰ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਗੱਲ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਆਧੁਨਿਕ ਫੁਟਬਾਲ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਯਾਨਿ ਪਿਛਲੇ 100 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸਵਿਸ ਅਤੇ ਸਪੇਨੀ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ 20 ਮੈਚਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਿਤ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਮੈਚ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਜੇਕਰ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਤਕ ਬੈਠਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਰਾਗ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਿਠਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਿਰ ਰੁਕ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਹ ਲਿਖ ਰਖਣ ਲਈ ਆਖ ਗਏ ਕਿ ਜਰਮਨੀ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਪੂਲ ਅੰਦਰ ਘਾਨਾ ਹੱਥੋਂ ਹੀ ਫੰਡੇ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਗੇੜ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹ ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਦੇ 'ਚੇਲਿਆਂ' ਨਾਲ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਾਰਲੋਸ ਟਵੇਜ ਤੇ ਮੈਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੱਪਤ ਰੋਲ ਦੇਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਐਤਕੀਂ ਇਹ ਜਰਮਨੀ ਦੀਆਂ ਗਰਾਊਂਡਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੜ ਉਹੋ ਦਾਅਵਾ ਕਾਇਮ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਜਿਹੇ ਜਰਾ ਜਿਆਦਾ ਹੀ ਭੂਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਸਬਕ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਤੁਝਕ ਤੁਝਕ ਕੇ ਉਠਿਆ ਕਰਨਗੇ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਕਿ ਸਪੇਨ ਦੀ 'ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼' ਹਾਰ ਵਾਲੇ ਮੈਚ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਨਾ ਕੇਵਲ ਸਪੇਨ 'ਆਰਮੇਡਾ' ਸਵਿਸ ਟੀਮ 'ਤੇ ਮੈਚ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਵੀ ਹੀ ਹੋਇਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਬਲਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਲ ਪੋਸਟ 'ਤੇ ਉਹ ਬੰਬਾਰਮੈਟ ਵੀ ਕਰੀ ਗਿਆ। ਬਾਲ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਵੀ ਕਰੀਬ 65% ਸਪੇਨੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਸਵਿਸ ਗੋਲ ਪੋਸਟ ਦੇ ਰਖਵਾਲੇ ਡੀਗੋ ਬੇਨਾਗੋਲੀਓ ਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਸਪੇਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਚਲਣ ਦਿਤੀ। ਪਿਛਲੀ ਅਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਪੇਨ ਹਰ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦੇ ਨਿਗਰ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਵਜੋਂ ਆਉਂਦਾ

ਰਿਹਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਦੀ ਵੀ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਗੇੜ ਤੋਂ ਅਗੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1986 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਦਾ ਝੰਡਾ ਗਠਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਵਿਚ ਸਪੇਨੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਾਕ ਆਉਣ ਸਟੇਜ 'ਤੇ

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ*

ਡੈਨਮਾਰਕ ਵਰਗੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਟੀਮ ਨੂੰ 1 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 5 ਗੋਲਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਹਰਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਸੇ ਨਾਕ ਆਉਣ ਗੇੜ ਵਿਚ ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਦੰਤ-ਕਥਾਈ ਖਿਡਾਰੀ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋਲੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠਲੀ ਯੂਰੂਗੁਏ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਸਿਫਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 1 ਗੋਲ ਨਾਲ ਪਿਛਾਤਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਜਾਨ ਮਾਰਨੀ ਪਈ ਸੀ। ਸਾਲ 1986 ਦਾ ਇਹ ਮੈਚ ਮੈਂ ਅਰਬਨ ਅਸਟੇਟ 'ਚ ਡਾ. ਬਲਕਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਡਾ. ਕਿਹਰ ਸਿੰਘ ਉਦਣ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਨ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਉਹ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੁਣਿਆ ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੈਰਾਡੋਨਾ, ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਉਭਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਜ ਕਿਥੇ ਹੈ। ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਉਥੇ ਹੀ ਸੀ। ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿਚ ਉਸ ਦਿਨ ਮੀਂਹ, ਹਨੇਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਝਖੜ ਝੁਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕਾਸੇ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਖੇਡ ਕੁਸਲਤਾ ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਬੋਕਸ ਮੈਚ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਗੋਲ ਵਾਲਡਾਨੋ ਦੇ ਪਾਸ ਤੇ ਪਸਕੂਲੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਖੇਡ 'ਤੇ ਛਾਇਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਪੇਨੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਲ 1986 ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਜਾਂ ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦੀ ਗੱਲ ਜੋ ਚਲ ਪਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੇ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਬਰਾਜ਼ੀਲ-ਫਰਾਂਸ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਮੈਚ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਾਲ 1970 'ਚ ਪੇਲੇ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ 16 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੇ ਜੀਕੋ, ਡਾ. ਸੋਕਰੇਟਸ, ਕਰੇਕਾ, ਜੂਨੀਅਰ, ਮੁਲਕ, ਆਲੇਮਾਰਿਓ ਆਦਿ ਕਲਾਤਮਿਕ ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਟੀਮ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਲਈ ਭੇਜੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਟੀਮ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ ਮਾਈਕਲ ਪਲਾਟੀਨੀ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਪੈਪਿਨ, ਐਮੇਰੋਸ, ਟਿਗਾਣਾ, ਖਾਤੇ ਬੈਲੋਨੀ ਆਦਿ ਖਿਡਾਰੀ ਵੀ ਛੋਟੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਸ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਕ ਫੁਟਬਾਲ ਮੈਚ ਸੀ ਅਤੇ ਖੇਡ ਪਾਰਖੂਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਪੇਨ ਫੁਟਬਾਲ ਆਖ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਚ 1-1 ਗੋਲ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖੇਡ ਦਾ ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ 15 ਕੁ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੂੰ ਪੈਨਲਟੀ ਕਿਕ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ। ਪੈਨਲਟੀ ਕਿਕ ਲੈਣ ਲਈ ਜੀਕੋ ਅਗੇ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਡੈਡਬਾਲ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਫਨਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਦਿਨ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਗੋਲਚੀ ਬੇਟਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਪੈਨਲਟੀ ਰੋਕ ਲਈ ਸੀ। ਵਾਧੂ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਨਲਟੀ ਕਿਕਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਦੰਤ-ਕਥਾਈ ਖਿਡਾਰੀ ਡਾ. ਸੋਕਰੇਟਸ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਕਿਕ ਹੀ ਮਿਸ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇੰਜ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੀ ਉਹ ਮਹਾਨ ਟੀਮ ਕਪ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਟਬਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦੇ ਇਸ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕਲਾਤਮਕ ਮੈਚਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜੇਕਰ ਆ ਹੀ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੁੜ ਇਹ ਵੀ ਕੁਫਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਮੈਚਾਂ ਬਾਰੇ ਪਟਿਆਲਾ ਸਹਿਰ ਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਆਪਣੀ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੰਤ-ਕਥਾਈ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੌਜਵਾਨ ਲਾਲੀ ਬਾਬੇ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਫੁਟਬਾਲ ਮੈਚਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਸਾਡੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਹਰ ਸਖਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਵਲ, ਡਰਾਮਾ, ਫਿਲਮਾਂ, ਡਾਂਸ ਜਾਂ ਸੰਗੀਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ

ਤਾਂ ਲਗਪਗ ਅਧੀ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਯੁਵਕਾਂ ਦੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਫੁਟਬਾਲ, ਹਾਕੀ, ਟੈਨਿਸ ਜਾਂ ਮਹਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ 'ਚੋਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਚਾਅ, ਲੈਅ, ਤਾਲ ਅਤੇ ਸੁਹੱਪਣ ਭਾਲ ਕੇ ਦਸਣ ਦੇ ਵੀ ਉਹ ਉਤਰੇ ਹੀ ਸਮਰਥ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਨ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਲਿਖਾਰੀ ਆਸਕਰ ਵਾਈਲਡ ਦਾ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਿਤਰਕਾਰ ਟਰਨਰ ਬਾਰੇ ਕਥਨ। ਉਸਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਟਰਨਰ ਦੇ ਚਿਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੇਮਜ਼ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਵਧੇਰੇ ਮਨਮੋਹਕ ਅਤੇ ਹੁਸੀਨ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਲੰਡਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਾਂ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਕਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਸੁਹਜ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ

ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਚਲ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਮਰਥਾਵਾਨ ਗੋਲਕੀਪਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੌਰਡਨ ਬੈਕਸ ਦੀ ਪੇਲੇ ਦੇ ਹੈਡਰ ਤੋਂ ਬਾਲ ਦੀ ਉਸ ਪਕੜ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੁਟਬਾਲ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਚ ਸਦੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ 'ਸੇਵ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਿਸ਼ਵ ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ 1966 ਦਾ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਸੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਜਰਮਨ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਮੈਚ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਜ ਵੀ ਪੁਚਲਿਤ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਕਪ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਮਹਾਨ ਪੁਰਤਗੇਜ਼ ਖਿਡਾਰੀ ਯੂਸੈਬੀਓ ਦੇ ਨਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦੇ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਦੌਰਾਨ ਪੁਰਤਗਾਲ ਅਤੇ ਉਤਰੀ

ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਲਾਭ ਕਰਦਿਆਂ

ਅਕਸਰ ਹੀ ਖਤਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜ (17 ਜੂਨ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ) ਹੀ ਮੈਕਸੀਕਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੂਸਰੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਜਲਵਾ ਵਿਖਾ ਦੇਣਗੇ। ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਮਜ਼ਾਕ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ 'ਚ 25 ਮਈ ਨੂੰ ਖੇਡ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਛਪੀ ਲੀਡ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਤਾਈਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਪੂਲ 'ਤੇ' ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਅਖੀਰੀ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਹੀ ਆਉਣਗੇ। (ਇਹ ਵਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਫਰਾਂਸੀਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਕਸੀਕਨਾਂ ਹਥੋਂ 2-0 ਗੋਲਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਸਰਮਨਾਕ ਹਾਰ ਖਾਣੀ ਪਈ ਸੀ ਅਤੇ ਟਰਾਈ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਟੀਮ ਬਣ ਗਈ। ਕੇਵਲ ਇਤਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 22 ਜੂਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਿਮ ਪੂਲ ਮੈਚ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਮੈਜ਼ਬਾਨ ਦੇਸ਼ ਦਖਣੀ ਅਫਰੀਕਾ ਹਥੋਂ ਸ਼ਿਕਸਤ ਖਾ ਗਏ।)

ਸਾਬਕਾ ਵਿਸ਼ਵ ਚੈਂਪੀਅਨ ਇਟਲੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਫਰਾਂਸ ਵਰਗੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 14 ਜੂਨ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੈਰਾਗੁਏ ਵਿਰੁਧ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਪਹਿਲਾ ਮੈਚ ਵੀ ਇੰਗਲੈਂਡ-ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮੈਚ ਵਾਂਗ 1-1 ਗੋਲ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਟਲੀ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਅਸਲ ਤੁਫਾਨ 20 ਜੂਨ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮਚਿਆ ਜਦੋਂ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦੀ ਟੀਮ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 1-1 ਗੋਲ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ 'ਤੇ ਖੇਡ ਗਈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ਭੜਕਾ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦਾ ਗੋਲਕੀਪਰ ਮਾਰਕ ਪੈਸਟਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦਾਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਗੇਮ ਖੇਡ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਸਧਾਰਨ ਇਤਫਾਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮਾਰਕ ਪੈਸਟਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਲੋਹਾ 24 ਜੂਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪੈਰਾਗੁਏ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਟੀਮ ਵਿਰੁਧ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਮੈਚ 0-0 ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਕਢ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਪਹਿਲੇ ਗੇੜ ਵਿਚ, 15 ਜੂਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪੁਰਤਗਾਲ ਅਤੇ ਆਇਵਰੀ ਕੋਸਟ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਵਿਰੁਧ ਗੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਮੈਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕ੍ਰਿਸਟੀਆਨੋ ਰੋਨਾਲਡੋ ਅਤੇ ਉਸਦੇ

ਕੋਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਹਣੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਗਿਰਦੇ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਨੰਤ ਸੁਹੱਪਣ ਵੇਖਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆਵੇ। ਜੈਮਿਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਮੂਰਤੀ ਦਾ ਨਾਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਲੋਰਕਾ ਦੇ ਨਾਟਕ, ਸੈਕਸਪੀਅਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਹਾਨ ਕਾਰਵੇਜੀਅਨ ਨਾਟਕਕਾਰ ਸਟਰਿੰਡਬਰਗ, ਟਾਲਸਟਾਏ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਰਤੁਲਐਨ ਹੈਦਰ ਦਾ 'ਅਗ ਕਾ ਦਰਿਆ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਛਿੜ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਜਲਵਾ ਖਤਾ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮਰਹੂਮ ਹਰਿੰਦਰ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਲ 1958 ਦੇ ਸਵੀਡਨ ਵਿਚ ਬਰਾਜ਼ੀਲ-ਫਰਾਂਸ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਜਿਸ ਵਿਚ 17 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਪੇਲੇ ਨੇ ਤਿੰਨ ਗੋਲ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਬਾਰੇ ਲਾਲੀ ਇਤਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਖੁਦ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਬਲਕਿ ਖੁਦ ਮੈਚ ਦੀ ਰੈਫਰੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਸਾਲ 1962 ਦਾ ਚਿਲੀ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਪੇਲੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਮੈਚਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੇ ਜਿਤਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕਪ ਦੌਰਾਨ ਚਿਲੀ ਅਤੇ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤਾਂ ਮੈਂ ਖੁਦ ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੇ ਮਹਾਨ 'ਲੰਗਤਦੀਨ' ਖਿਡਾਰੀ ਗਰਿੰਚਾ ਨੇ ਦੋ ਗੋਲ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਗਰਿੰਚਾ ਪੇਲੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਖਿਡਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸਾਲ 1970 ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੂਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਪੇਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਦੰਤ-ਕਥਾਈ ਗੋਲਕੀਪਰ ਗੌਰਡਨ ਬੈਕਸ ਦੀ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਹੈ ਸਾਲ 1998 ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਜਿਨੇਡਨ ਜਿਡਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨਰ ਤੋਂ ਗਲਾਈਡ ਕਰਕੇ ਆਏ ਬਾਲਾਂ ਤੋਂ ਮਾਰੇ ਦੋ ਹੈਡਰ ਗੋਲਾਂ ਸਦਕਾ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠਿਆਂ ਗੋਲਕੀਪਰਾਂ

ਕੋਰੀਆ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਉਸ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਕੋਰੀਅਨ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਤੋਤਿਤੀ 3 ਗੋਲ ਮਾਰ ਕੇ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਸਨਸਨੀ ਫੈਲਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੁਰਤਗੇਜ਼ੀ 0-3 ਨਾਲ ਪਛੜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਯੂਸੈਬੀਓ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ 4 ਗੋਲ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁਰਤਗਾਲ ਨੂੰ ਕਪ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਸਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪੂਲ ਮੈਚਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੰਗਰੀ ਅਤੇ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਲੇ ਹੀ ਉਸ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ 2 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 3 ਗੋਲਾਂ ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਕਪ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਲ 1966 ਦੇ ਇਸ ਮੈਚ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ-ਦੋ ਵਾਰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 20 ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਜੀਕੋਪਲਾਟੀਨੀ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਮੈਚ ਦੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਕਲਾਤਮਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਦਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਐਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੌਰਾਨ ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ 21 ਜੂਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮੀ ਉਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਵਿਰੁਧ ਆਪਣੇ ਮੈਚ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਅਤਿ ਮਨਮੋਹਕ ਖੇਡ ਦਿਖਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕ੍ਰਮੇਟੇਟਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕੈਮਰਾ ਦੇ ਵਾਰੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਪਾਲ ਵਿਚ ਮਾਣਮੱਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਯੂਸੈਬੀਓ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਥੇ ਤੇਜ਼ ਬਾਰਸ਼ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਰੀਅਨਾ ਉਪਰ ਗੋਲਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵੀ ਵਰ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਰੋਨਾਲਡੋ ਦੀਆਂ ਮੁਸਕਰਾਹਟਾਂ ਨੂੰ ਵੇਹਦਿਆਂ ਲਗਦਾ ਇੰਜ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਗਰਾਊਂਡ ਅੰਦਰ ਗੋਲਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਰੌਲ ਮੀਰੇਲਸ, ਸਿਮਾਓ, ਹਿਊਗੋ ਅਲਮੀਡਾ, ਟਿਆਗੋ, ਕੋਂਟਰਾਓ ਬਸ ਕਮਾਲ ਹੀ ਕਰੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਮੈਚ ਦੌਰਾਨ ਰੋਨਾਲਡੋ ਦੀ ਇਕ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਕਿਕ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਰਾਕਟ ਵਰਗਾ ਬਾਲ ਜਦੋਂ ਕੋਰੀਅਨ ਗੋਲ ਪੋਸਟ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਖੜਕਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਕੈਮਰੇ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ ਸ਼ਾਟ ਤੋਂ ਮੀਂਹ ਭਿਜੀ ਬਾਲ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਛਿੱਟੇ ਬਿਖਰ ਗਏ ਸਨ। ਕੁਝ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਐਤਕਾਂ

(ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ ਜਾਰੀ)

ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਵਿਚ ਰੋਨਾਲਡੋ ਨੇ ਕੋਈ ਜਲਵਾ ਦਿਖਾਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਜਲਵਾ ਉਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਫੁਟਬਾਲ ਦੀ ਖੇਡ ਦੇ ਸੁਹਾਣ ਅਤੇ ਉਦਾਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਫੁਟਬਾਲ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ-ਹਾਲੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਾਲੇਡ ਅਤੇ ਯੂਰਗੁਏ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਖੇਡੇ ਗਏ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚਾਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਅਖੀਰੀ ਬੇਹਦ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜਰਮਨ ਦੀ ਸਪੋਨੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਹੋਈ ਹਾਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਬੜਾ ਬਹੁਤ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

2 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਅਤੇ ਹਾਲੇਡ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਵੱਕਾਰੀ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਡੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਸਭ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਚਾਹੁਤ ਸੀ ਕਿ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੀ ਟੀਮ ਜੇਤੂ ਰਹੇ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਡਚ ਟੀਮ ਐਂਤਕੀ ਸ਼ਨਾਈਡਰ, ਵੇਨ ਪਰਸੀ, ਕਾਇਟ, ਵਾਨ ਵਾਰਟ ਅਤੇ ਆਰਨ ਰੌਬਿਨ ਵਰਗੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੇਜ਼ ਸਸ਼ਕਤ ਹਮਲਾਵਰ ਪੱਕੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੂਲ ਮੈਚਾਂ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਡੈਨਿਸ ਟੀਮ ਵਿਰੁਧ, ਫਿਰ ਜਪਾਨੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਕੈਮਰੂਨ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਰੁਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਕਾਉਰਿਗ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੇ ਪੂਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਆਈਵਰੀ ਕੋਸਟ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਅਤੇ ਫਿਰ ਨਾਕ ਆਉਟ ਗੇੜ ਵਿਚ ਚਿਲੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਤਰਾਰ ਟੀਮ ਨੂੰ 3-3 ਗੋਲਾਂ ਦੇ ਸਪਸ਼ਟ ਫਰਕ ਨਾਲ ਜਿਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲੇਡ ਵਾਲੇ ਮੈਚ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਕਤ ਤਾਂ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹਾਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਹੁਤ ਘਟ ਰਹੇਗੀ। ਨਾਕ ਆਉਟ ਸਟੇਜ ਦੌਰਾਨ ਚਿਲੀ ਵਿਰੁਧ ਮੈਚ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਨ ਫੁਟਬਾਲ ਜਗਤ ਦੇ ਪੇਲੇ ਅਤੇ ਮੈਰਾਡੋਨਾ ਦੇ ਪਾਏ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਚ ਚੈਂਪੀਅਨ ਜੌਹਨ ਕਰੂਫ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੰਮੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਚਿਲੀ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਦੇ ਪੂਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੇ ਚਿਲੀ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਚਿਲੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕੋਚ ਬੀਸਲਾ ਨੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮੀਂ ਦਿਤੀ ਆਪਣੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ

ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਟੀਮ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੀ।

ਹਾਲੇਡ ਦੇ ਫੁਟਬਾਲ ਦੀਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 1974 ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਜੌਹਨ ਕਰੂਫ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਜਰਮਨ ਟੀਮ ਵਿਰੁਧ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਉਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਫੁਟਬਾਲ ਖੇਡ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜ ਤਕ ਵੀ ਯਾਦ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਾਲ 1988 ਦੇ ਯੂਰਪੀਨ ਕਪ ਦੌਰਾਨ ਰੂਡ ਗਿਲਟ ਅਤੇ ਵਾਨ ਬੈਸਟਨ ਆਦਿ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਕੜੀ ਸੀ। ਸਾਲ 1994 ਅਤੇ 1998 ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦੌਰਾਨ ਡੈਨਿਸ ਬਰਗਕੈਂਪ, ਐਡਗਰ ਡੇਵਿਡਜ਼, ਰੋਨਾਲਡ ਡੀ ਬੋਇਰ, ਕੋਕੂ ਜਾਂ ਵਿਮਯੋਕ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਭੁਲਾ ਸਕੇਗਾ?

ਇਹ ਖਿਡਾਰੀ ਸਾਲ 1994 ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਗੇੜ ਵਿਚ ਬਰਾਜ਼ੀਲੀਆਂ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਕੇ ਟਰਾਫੀ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਾਲ 1998 ਦੇ ਫਰੈਂਚ ਵਿਸ਼ਵ ਕਪ ਦੇ ਕਵਾਟਰ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਨਾਲ ਪਈ ਸੀ। ਮੈਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਫਸਵਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਸਮੇਂ 'ਚ ਬਰਗਕੈਂਪ ਨੇ ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਲਈ ਮੈਚ ਜਿਤਿਆ ਸੀ। ਬਰਗਕੈਂਪ ਦੇ ਇਸੇ ਗੋਲ ਨੂੰ ਉਸ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਗੋਲ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ।...ਤੇ ਫਿਰ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪੈਨਲਟੀ ਕਿਕਾਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਹ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ।

ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਦੀ ਟੀਮ ਇਸ ਵਾਰ ਪਿਛਲੇ 20 ਵਰ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਆਈਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਤਾਕਤਵਰ ਸੀ। ਰੌਬਿਨੋ, ਕਾਕਾ, ਫੈਬੀਆਨੋ, ਇਲੈਨੋ, ਬੈਸਟਾਸ, ਫਿਲਿਪ ਮੇਲੋ, ਡਾਨੀ ਆਲਵੇਸ, ਜੁਆਨ, ਲੂਸੀਓ, ਰਾਮੀਰੋਸ, ਮਾਇਕੋਨ... ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ।

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 2 ਜੁਲਾਈ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ

ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ। ਮੈਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਬਰਾਜ਼ੀਲ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ ਅਪਨਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵੇਹਦਿਆਂ ਵੇਹਦਿਆਂ ਹੀ ਰੌਬਿਨੋ ਨੇ ਬਾਲ ਡਚ ਗੋਲਾਂ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤੀ ਪਰ ਰੈਫਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਫ ਸਾਈਡ ਦੇ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ 2 ਕੁ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਰੌਬਿਨੋ ਨੇ ਫਿਲਿਪ ਮੇਲੋ ਦੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਪਾਸ 'ਤੇ ਗੋਲ ਕਰਕੇ ਡਚ ਖੇਮੇ ਵਿਚ ਭਾਜਤਾਂ ਪਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ 20-25 ਮਿੰਟਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬਰਾਜ਼ੀਲੀ ਘਟੋ ਘਟੋ 2-3 ਗੋਲਾਂ ਨਾਲ ਹਾਵੀ ਹੋਏ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਮੈਚ ਦੇ ਇਸ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਗੇਮ ਦੀ ਪਿਚ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਰਾਜ਼ੀਲੀ ਖਿਡਾਰੀ ਸਾਰੀ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਚੀਤਿਆਂ ਵਾਂਗੁ ਗੇੜੇ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੌਬਿਨੋ ਨੇ ਗੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਕਰਾਨੋ ਦੀ ਰਸਮ ਲਈ ਗੇੜੇ ਟੇਕ ਕੇ ਜਦੋਂ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਤਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਨਿਗਾਹ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਸੂਫੀ ਦਰਵੇਸ਼ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਦਤ ਜਾਂ ਵਹਿਸ਼ਤ ਟਪਕਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਯੁਧ ਦੇ ਅਰਜਨ ਵਾਂਗ ਡਚ ਟੀਮ ਕੋਲ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤੌਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 11 ਨੰਬਰ ਖਿਡਾਰੀ ਅਰਜਨ (ਆਰਨ) ਰੌਬਿਨ ਹੀ ਸੀ। ਡਚ ਕੋਚ ਬਰਟ ਵਾਨ ਮਾਰਵਿਕ ਦੀ ਸੂਝ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਅਧ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਨਾਈਡਰ ਨੂੰ ਸਜੇ ਦਾਅ 'ਤੇ ਰੌਬਿਨ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਅੰਦਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਰਵਿਕ ਨੇ ਜੁਆ ਇਹ ਖੇਡਿਆ ਕਿ ਰਫੇਲ ਵਾਨ ਡੇਰ ਵਾਗ ਨੂੰ ਉਤਾਰ ਕੇ ਟੀਮ ਦੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਖੇਡਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਵੈਸਲੀ ਸ਼ਨਾਈਡਰ ਨੂੰ ਉਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਆਰਨ ਰੌਬਿਨ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਈ ਕੋੜਕੀ ਮੂਵ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿਤਾ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਅੰਕ 'ਚ)

*ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਸਟਾਫ ਵਿਚ ਸਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕਾਫੀ ਅਰਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਰੰਗ ਹੈ।

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ

(ਸਫਾ 14 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਟੁਕੜੇ ਤਾਂ ਕਰ ਲਏ। ਹੁਣ ਮਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵੰਡੀ, ਮਾਂ ਦੇ ਵੀ ਤਿੰਨ ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਲੈਂਦੇ। ਮੈਂ ਆਹ ਦਿਨ ਵੇਖਣ ਲਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੱਤ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪਿਲਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਲਿਆ, ਅੱਜ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਿਛਲੇ ਪਹਿਰੇ ਦੇ ਦਿਨ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਿਓ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਡਾਂਗਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ, ਥਾਣੇ ਗਏ, ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਡਾਂਗਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ, ਪਿਓ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੰਡ ਲਈ, ਮੈਂ ਵੀ ਪਿਓ ਦੀ ਕੁਝ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ?" ਬੱਗੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੀ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਲੁਕਾਉਣ। ਜਿੱਥੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਤਾਰੇ ਨਾਲ ਹੋਏ ਧੱਕੇ ਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁੱਖ ਸੀ ਪਰ ਤਾਰੇ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ।

ਤਾਰਾ ਤੇ ਮਾਂ ਬਚਨੀ ਰਾਹ ਉਪਰਲੀ ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗੇ। ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਬੋਲੇ ਅੱਗ ਬਾਲਣ ਲਈ ਤਾਰੇ ਨੇ ਇਕ ਪਾਈਪ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਤਾਰਾ ਸਵੇਰਿਓਂ ਜਾਂਦਾ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਪਰਤ ਆਉਂਦਾ। ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ। ਬੱਗਾ ਤੇ ਚੰਦ, ਤਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਾਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰੀੜਾਂ ਪੁਗਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਰੇ ਨੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਕਾਰ ਤੋਂ ਟਰੱਕ ਦਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੁੰਦਾ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਕਾਰ ਟਰੱਕ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਫੈਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਵੱਜੀ। ਟਰੱਕ ਵਾਲਾ ਉਥੋਂ ਦੌੜ ਗਿਆ। ਤਾਰੇ ਨੇ ਕਾਰ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਦੋ ਮੋਨੇ ਬੰਦੇ ਜਿਵੇਂ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹੋਣ। ਤਾਰਾ ਸੜਕ ਕਿਨਾਰੇ ਉਚੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਦਦ ਲਈ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਤਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਣੂ ਟਾਟਾ ਸੂਮੇ ਵਾਲਾ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਤਾਰੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਸੂਮੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤਾਰਿਆ ਇਸ ਪੰਗੇ ਵਿਚ ਨਾ ਪੈ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕੇਸ ਬਣ ਜਾਊ।"

"ਬਾਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਮਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ

ਪੰਗਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ", ਚਲ ਸੂਮੇ ਘੁਮਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੁਧਿਆਣੇ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ।

ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਕੇ ਸੀ.ਐਮ.ਸੀ. ਲੁਧਿਆਣੇ ਲੈ ਗਏ। ਅੱਗੋਂ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਮੋਨਿਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ, ਇਕ ਦੋਵੇਂ ਸਕੇ ਭਰਾ ਸਨ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੀ ਇਕ ਮੰਨੀ-ਪ੍ਰਮੰਨੀ ਫੈਕਟਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਜਦ ਤੱਕ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਹੁਣ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਨੇਕੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਫਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਚ ਗਏ ਹਨ। ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਲਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਇਹ ਬਚ ਗਏ।

ਜਦੋਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਰੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਣ ਤੱਕ ਜਾਣ, ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਤਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਰੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕਾਮੇ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਤਾਰੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਖਰਚਾ ਖੁਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਗਨ ਵਿਚ ਇਕ ਕੋਠੀ ਤਾਰੇ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤੀ। ਮਾਂ ਨੇ ਜੋੜੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰ ਕੇ ਪੀਤਾ। ਮਾਂ ਤੋਂ ਚਾਅ ਚੱਕਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਰੱਬ ਦਾ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਰੱਬ ਨੇ ਤਾਰੇ ਦੀ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ।

ਅੱਜ ਉਹ ਸਿੱਧਾਰਾ ਤਾਰਾ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿਚ ਫੋਰਮੈਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਾਰੇ ਦੇ ਘਰ ਜੋੜੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਮਾਂ ਬਚਨੀ ਤਾਰੇ ਦਾ ਹੱਸਦਾ-ਵੱਸਦਾ ਘਰ ਵੇਖ ਕੇ ਫੁੱਲੀ ਨਾ ਸਮਾਉਂਦੀ। ਆਖਰ ਮਾਂ ਬਚਨੀ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਗਈ। ਬੱਗੇ ਤੇ ਚੰਦ ਨੇ ਮਾਂ ਦੇ ਮਰਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਮਾਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਤਾਰੇ ਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਬੱਗੇ ਤੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਬੱਗੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੁੰਡਾ ਮਨੀਲੋ ਭੇਜਿਆ, ਉਥੇ ਉਹ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗੋਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਚੰਦ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁੜੀ ਵਿਆਹੀ, ਉਹ ਦਾਜ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਤਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਦੱਬ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੱਟ ਤਾਂ ਅਗਾਂਹ ਕਰ ਲਈ, ਪਰ 'ਪੁੱਤੀ' ਗੰਢ ਪਵੇ ਸੰਸਾਰ' ਵਾਲੀ ਗੰਢ ਖਤਮ ਕਰ ਲਈ। ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਨਾ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਹੀ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਮਾਂ ਆਈ।

Law Office of Navdeep S. Jhaj

Immigration Law Attorney

General Legal Practice

Navdeep S. Jhaj

Member, American Immigration Lawyers Association

- Estate Planning
- Personal Injury
- Bankruptcy

ਅਸੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

- ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ
- ਜਨਰਲ ਲਾਅ
- ਪਰਸਨਲ ਇੰਜਰੀ
- ਬੈਂਕਰਪਸੀ
- ਐਸਟੇਟ ਪਲਾਨਿੰਗ

1930 W Hubbard, 2nd Floor, Chicago, IL 60622
Voice: 312.404.8893, Fax: 312.243.2277
 email: navjhaj@me.com

ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਾ ਹੱਲ ਆਯੁਰਵੈਦ ਦੇ ਸੰਗ

ਮਰਦਾਨਾ ਤਾਕਤ ਲਈ ਸਿਹਤ ਗੰਧਰਗ ਕੋਰਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਤਿੱਲਾ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ)

ਇਕ ਹਫਤਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ-ਗਲਤ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਸੁਗਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਕਾਰਨ।

ਹਿਰੇ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ	ਮੋਟਾਪਾ ਘਟਾਓ	ਸਿਹਤ ਬਣਾਓ
ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਝੜਨਾ	ਸੁਗਰ ਕੰਟਰੋਲ	ਇਸਤਰੀ ਰੋਗ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਜਿੱਥੇ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲੇ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਸਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ (ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ) ਤੇਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਜਵਾਨੀ ਵਰਗੀ ਤਾਕਤ ਦੁਬਾਰਾ ਹਾਸਿਲ ਕਰੋ।

ਪੂਰਾ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਦਵਾਈ ਖਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

ਡਾ. ਨੰਦ ਕਿਸ਼ੋਰ ਓਬਰਾਏ

ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਭੈੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਔਰਤ ਦੇ ਕਾਬਿਲ ਨਾ ਰਹਿਣਾ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਮਸਾਨੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਪਿਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਉਣਾ, ਖੂਨ ਨਾ ਬਣਨਾ, ਖਾਂਦਿਆਂ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸੁੱਕਦੇ ਜਾਣਾ ਆਦਿ ਤਮਾਮ ਤਕਲੀਫਾਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਾਡੀ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਜਮਾਈ ਹੋਈ ਦਵਾਈ ਅਤੇ ਸੁਪਰ ਪਾਵਰ ਤੇਲ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਵਰਤਣ ਨਾਲ ਸੁਪਨਦੋਸ਼ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਦਾਨਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾਲ ਗਏ ਗੁਜ਼ਰੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਝਲਕ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

Surajvanshi Pharmacy (R)

MANUFACTURE & EXPORTER OF HERBAL PRODUCTS
 25, New Model Town, Jalandhar (Punjab) INDIA.
 Contact : Dr. Shweta Oberoi E-mail : shweta077@yahoo.com
 Mobile : 98155-33933 Fax : 0091-181-5062627

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਐਮ.ਏ. ਫਾਈਨਲ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਇਆ, ਮੈਂ “ਆਰਡਰ ਆਫ ਮੈਰਿਟ” ਵਿਚ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਲੈ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚੋਂ ਸੈਕਿੰਡ ਆਈ। ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕੁੜੀ ਸੀ, ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੋਲਾਂ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਿੰਡ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਜਿਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਵੀ ਮਿਲਣਾ ਤਾਂ ਦੋ ਹੀ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣੇ: ਪਹਿਲਾ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਕੌਥੀ (ਕਿਹੜੀ) ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ? ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਉਤਰ ਆਸਾਨ ਸੀ ਪਰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਹੁਣ ਸੋਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਹੜਾ ਕਿ ਮੈਂ ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਸੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਭਾਲ।

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ

ਘਰ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਅਖਬਾਰ ‘ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਲਿਆ ਲਿਆ। ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਤਿੰਨ ਅਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਇਸਤਿਹਾਰ ਆਇਆ: ਪੰਜਾਬ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਲੀਵ ਵਕੈਸੀ। ਦੂਜੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਹਾਲੇ ਸਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫਾਰਮ ਮੰਗਾਉਣੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਲਈ ਫਟਾਫਟ ਅਰਜ਼ੀ ਲਿਖੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਡਾਕ ਵਿਚ ਭੇਜਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਬੋਲੇ, ‘ਮੈਂ ਆਪ ਜਾਵਾਂਗਾ ਤੇਰੇ ਨਾਲ। ਨਾਲੇ ਅਫ਼ਰੂ ਰਾਮ ਓੜਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵਾਂਗਾ। ਉਹ ਅੱਜ ਕਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਫ਼ਰੂ ਰਾਮ ਉਦੋਂ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਐਂਡ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਅਫ਼ਸਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿਖਾਈ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਅਰਜ਼ੀ ਪਾੜ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, ‘ਤਾਇਆ ਜੀ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ। ਭੈਣ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕਹੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ।’ ਨਾਲ ਹੀ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਸਤਿਹਾਰ ਕੱਟ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਹਰਦੇਵ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਜਾ ਉਤਰੀ। ਉਦੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਨੂੰ ਬੱਸਾਂ ਰਾਜਪੁਰੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੱਚਾ ਪਟਿਆਲਾ ਯਾਨਿ ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਸਿਰਫ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਫ਼ਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੱਕ ਹੀ ਬੱਸਾਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੀ ਹੁਣ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੀ ਹੋਈ। ਮੁੱਖ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਦਫ਼ਤਰ ਸਨ, ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਦਫ਼ਤਰ, ਜਨਰਲ ਬਰਾਂਚ, ਅਸਟੈਬਲਿਸ਼ਮੈਂਟ ਬਰਾਂਚ, ਅਕਾਊਂਟਸ ਬਰਾਂਚ ਆਦਿ। ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਰ ਇਕ ਫਲੋਰ ‘ਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸ਼ਾਖਾ, ਇਕ ‘ਤੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ, ਫਿਰ ਇਕ ‘ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਕਾਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਾਂਸਲੇਸ਼ਨ ਆਦਿ ਵਿਭਾਗ ਸਨ। ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ ਆਰਟਸ ਬਲਾਕ ਨੰਬਰ ਇਕ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਸੀ ਜਿਥੇ ਅੱਜ ਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਗਰਾਊਂਡ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਫ਼ਾਰਮ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾ ਆਏ। ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਪੋਸਟ ਲਈ ਵੀ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਹੁਣ ਵਾਂਗ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੱਲਦੇ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਗਸਤ 1969 ਦੀ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਪਿੰਡ ਆਉਂਦੇ। ਜਦੋਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਆਏ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਅਪਲਾਈ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਦੁਸਰੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਗੁਰਨਾਮ ਨੂੰ ਕਹੋ ਮੈਨੂੰ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਮਿਲੇ।’ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਿਲਣ ਗਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰਜ਼ ‘ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਅਤੇ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਕਪੜੇ ਵਿਚ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਵੱਡੀ ਸਾਰੀ ਪੰਡ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, ‘ਭਾਈ ਗੁਰਨਾਮ! ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸਭ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਨੇ ਹਨ।’

ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਭਾਲ

ਸਤੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਆ ਗਈ। ਬਾਪੂ ਜੀ ਬੱਸ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਰ ਹਰਦੇਵ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਮੈਨੂੰ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ‘ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੇ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਝੀ ਘਬਰਾਹਟ ਵੀ ਹੋਈ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਬਣਨਾ ਹੈ ਪਰ ਮੈਰਿਟ ਮੇਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਚਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਪੰਦਰਾਂ-ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਲੱਗੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਨੂੰ ਇਕ ਘੰਟਾ ਲੱਗਾ। ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਪ੍ਰੋ. ਨਾਰੰਗ ਨਾਲ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮੈਨੂੰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਈ। ਦੋ ਕਲੀਨ ਸ਼ੇਵ ਵਿਸ਼ਾ ਮਾਹਿਰ ਕੌਣ ਸਨ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤੇ ਪੁਸ਼ਨ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਬੋਲ ਕੇ ਪੁੱਛੇ ਜਦਕਿ ਡਾ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਪੁਸ਼ਨ ਨਾਰੰਗ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਡਾਇਲੈਕਟੀਕਲ ਮੈਥਡ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ਨ ‘ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰੋਗੇ? ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਗੈਰਲ ਤੋਂ ਦੱਸਦੀ ਹੋਈ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਬੱਸ’। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ?’ ਮੈਂ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਜੁਆਬ ਦਿੱਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਫਿਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਨਾਲਜ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?’ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ‘ਮੈਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਏਨਾ ਕੁ ਤੇ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?’

ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਪਰ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਿਡ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸੀਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੋਲ ਮੈਨੇਜਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵੱਡਾ ਘਰ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ ‘ਇੰਡੀਪੈਂਡੈਂਟ’ ਸਨ। ਸੋ ਇਕ ਕਮਰੇ ਦੀ ਚਾਬੀ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸੀਟ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਵਾਰਡਨ ਦੀ ਹਠਿਮੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ ਜੋ ਹੋਰ ਟੀਚਰ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ,

ਰੰਗ-ਬੇਰੰਗ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰੀਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਅਤੇ ਕਾਰੀ ਟੀਚਰ ਉਥੇ ਰਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਨੌਕਰੀ ‘ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੋਝੇ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਹੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਅਜਿਤ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ ਦੀ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਆ ਗਈ ਕਿ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਦੋ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਹਨ, ਇਕ ਤੇ ਮਿਸਿਜ ਨਾਰੰਗ, ਮੇਰੀ ਜਮਾਤਣ ਜੋ ਫਸਟ ਆਈ ਸੀ, ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ‘ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਲੱਗ ਗਈ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਚੁਣ ਕੇ ਪੀ.ਐਚ. ਡੀ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ। ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਛੁਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਦੀ ਬਾਂ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਥੇ ਮੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਨਰਸਿੰਦਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਲਗਦੀ ਭੈਣ ਰਣਜੀਤ ਲਿੱਟ ਇਕਨਾਮਿਕਸ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ

ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ? ਪਰ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਚਾ ਜੀ ਪਿੰਡ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਆ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਹਰਦੇਵ ਮੇਰਾ ਭਰਾਵਾਂ ਵਰਗਾ ਭਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੋਝਾ ਫਰਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਇਕੋ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ, ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਭਰਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸੀ, ਮੇਰੇ ਹਰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲੇ ਵੀ ਉਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੋਏ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੂਆ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ‘ਬਾਈ’ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਹਾਂ। ਬਾਕੀ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਵੀ ਛੱਡਣ ਉਹੀ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਮੁਖੀ ਡਾ. ਤਾਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਲੰਬੀ ਤਕੜੀ ਕੁੜੀ ਜੋ ਉਮਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਸਾਲ ਵੱਡੀ ਲਗਦੀ ਸੀ, ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਸੂਟ ਪਾਈ, ਲੰਬੀ ਗੁੱਤ ਕੀਤੀ, ਸਿਰ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ, ਦਾਖਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਤੁਅਰਫ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਹੋਸਟਲ

ਅਧਿਆਪਕ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਮੈਡਮ ਜਿਹੜੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਮਹਿੰਦਰਾ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਕਰਕੇ ਗਏ ਸੀ, ਬੋਲੇ, ‘ਗੁਰਨਾਮ ਇਸ ਬਾਤ ਕਾ ਧਿਆਨ ਰਹੇ ਕਿ ਵਹਾਂ ਸੂਰਜ ਫਪਨੇ ਕੇ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਾ। ਪਟਿਆਲਾ ਕੇ ਸਰਦਾਰੋਂ ਕੀ ਰੈਪੁਟੇਸ਼ਨ ਕੋਈ ਜਿਆਦਾ ਅੱਛੀ ਨਹੀਂ ਮਾਨੀ ਜਾਤੀ’। ਪਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਤੁਅਲਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਪੱਖ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਿਆਦਾ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਸੀ। ਇਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਲੜਕੀਆਂ ਮੇਨ ਗੇਟ ਤੋਂ ਬੱਸ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਜੋ ਕੁਰੂਕਸ਼ੇਤਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵੀਰ ਅਫ਼ਰੂ ਰਾਮ ਪਟਿਆਲੇ ਆਏ ਅਤੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੋਲ ਵੀ ਆਏ, ਉਹ ਤੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹੇ ਸੀ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, ‘ਮੈਂ ਗੁਰਨਾਮ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ’। ਚਾਚਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ‘ਹੁਣ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ’। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਪਟਿਆਲੇ ਆਇਆਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਰਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਅੱਠ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਭਤੀਜੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ ਬੱਚੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਸਿਰਦਰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਲਟੀ ਆ ਗਈ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫ਼ਿਕਰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਰਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਾ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਲੱਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਐਕਸਰੇ ਵਗੈਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਟਿਊਮਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ, ‘ਅਪਰੋਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚ ਜਾਣ ਦੀ’। ਮੇਰੀ ਭਾਬੀ ਤੇ ਮੇਰਾ ਭਤੀਜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਥੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਾਹਰ ਡਾਕਟਰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਰਜਿੰਦਰਾ ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਵੀ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਟੈਸਟ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ. ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਪਰ ਜੁਆਬ ਫੇਰ ਉਹੀ ਸੀ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਦੁਆਈ ਲੈਣੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਚੰਦ ਵਰਗਾ ਸੁਹਣਾ ਅਤੇ ਮਾਸੂਮ ਚਿਹਰਾ ਹੋਲੀ-ਹੋਲੀ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਿਲ ਤਿਲ ਕਰਕੇ ਕੁਮਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਆਸ-ਪਾਸ ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕੋਈ ਦੇਸੀ, ਕੋਈ ਹੋਮੀਓਪੈਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਹਰ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਕਿਧਰੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈ ਰਿਹਾ। ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਦਰਦ ਉਠਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੀਕਦੀ, ‘ਭੂਆ ਜੀ!’ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਉਸਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਘਰ ਆਈ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਭਾਬੀ ਬੈਠੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚਾਹ ਪਾਣੀ ਪੀਤੇ ਕੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਕੀ ਗੱਲ ਭਾਬੀ, ਕਿਉਂ ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ?’ ਭਾਬੀ ਕਹਿੰਦੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ’। ਏਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਭਾਬੀ ਨੇ ਫੇਰ ਭੁੱਬ ਮਾਰੀ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, ‘ਮੈਂ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਕਰ ਸਕੇ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੀ ਬਸ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣੀ ਹੈ’। ਅਸੀਂ ਕਪੜੇ ਵਗੈਰਾ ਸਾਂਭ ਕੇ ਤੜਕੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜ ਵਜੇ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ-ਚੜ੍ਹਦੇ ਅਸੀਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਰਾਹ ਉਹ ਬੋਹੋਸ਼ੀ ਵਰਗੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ‘ਤੇ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੁਆਲੇ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ‘ਹਿੰਦਰ! ਦੇਖ ਬੇਟੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਆ ਗਈ ਹੈ’। ਹਿੰਦਰ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਚਢੇਰੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਘੁਮਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਰੌਣਕ ਆ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਬਸ ਹੁਣੇ ਉਠ ਖੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇ। ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ, ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਸੀ। ਦੀਵੇ ਦੇ ਬੁਝਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਬਲਣਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਯਾਨਿ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮੋਹ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਭਾਬੀ ਤੇ ਵੀਰ ਯੂ ਪੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ‘ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਚੁਲ੍ਹੇ ‘ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਰਾੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਭਾਬੀ ਪਕਾ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਪਿੱਛੋਂ ਆ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲੈਣੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣਾ, ‘ਬੇ ਜੀ! ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ’। ਬੇ ਜੀ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਫਟਾ-ਫਟ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪਾ ਕੇ ਦੇਣੀ। ਅੱਜ ਬਸ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਉਸ ਬੇ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਹੀ ਅਟਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਚੁਪ-ਚਾਪ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ। ਕੋਈ ਚੀਕ ਨਹੀਂ ਮਾਰੀ। ਕੋਈ ਮੂੰਹੋਂ ‘ਹਾਇ ਰੱਬ’ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਮੇਰੇ ਗੁਰਮੁਖ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਭਤੀਜੇ ਸੁਚਮੁਖ ‘ਤੇ ਇਸ ਸਦਮੇ ਦਾ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਉਸਦੀ ਮੜ੍ਹੀ ਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜਾ ਕੇ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਵੀ ਵਾਪਸ ਪਟਿਆਲੇ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਦਿਨ ਡਰ ਡਰ ਕੇ ਉਠਦੀ ਰਹੀ। ਮੇਰੇ ਭਤੀਜੇ ਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੁਖਾਂਤ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਵਿਚਲਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਾਲੇ ਛੋਟਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਦਮੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ। ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸਦਮੇ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਜੀਵਨ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗਾ।

- ਸਿਆਣਿਆਂ ਦਾ ਕਿਹਾ**
- (1) ਜਿੱਤ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਨਾਲ ਸਿਰ ਟਕਰਾਏ।
  - (2) ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲਾਏ ਮੋਰਚਿਆਂ, ਦਿਤੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ, ਫਾਂਸੀਆਂ, ਝੱਲੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਤੇ ਸੰਨ 1947 ‘ਚ ਡੁਲ੍ਹੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਬਾਦ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜੂਨ 1984 ਦਾ ਖੂਨੀ ਸਾਕਾ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦਾ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਵੰਗਾਰ ਬਣ ਚੁਕੇ ਹਨ।
  - (3) ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਦ ਵੀ ਨਹਾਉਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਹੀ।
  - (4) ਸਿਆਸੀ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਮਸਲੇ ‘ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦਿਖਾਉਣਾ-ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਘਸਿਆਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤੁਲ ਹੈ।
  - (5) ਜਦੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾਰ ਪਵੇ ਘਰ ਨੂੰ ਹੀ ਭਜੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣਾ ਘਰ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।
  - (6) ਏਕਤਾ ਵਾਲਾ ਇਕ ਐਸਾ ਦਰਖਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ।
  - (7) ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਈ ਫੁੱਟ ਪਲੇਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾ ਬਣ ਚੁਕੀ ਹੈ।
  - (8) ਜਨੇਊ ਜੇ ਗੱਲ ਘੁਟਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੋੜਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
  - (9) ਅਪੀਲਾਂ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਏਕਤਾ ਦੀਆਂ ਪਰ ਅਮਲ ਪਾੜੇ ਤੇ ਰਾਜ ਕਰੇ।
  - (10) ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਲੀ ਹਮਦਰਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
  - (11) ਕਿਸੇ ਦੀ ਖਿੱਲੀ ਉਡਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਬੁਰੇ ਵਕਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ।
  - (12) ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਕੋਲ ਜਿਤਨੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੁਲਮ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਹੈ।
  - (13) ਅੱਜ ਦੀ ਘੜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਉਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਤੇ ਦੀਵਾਨੇ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੇ ਗੱਦਾਰ ਹਨ।
  - (14) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਲੰਬਾ।
  - (15) ਸਿੱਖ ਕੌਮ-ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਲਈ ਗਲੇ ਦਾ ਹਾਰ ਅਤੇ ਕੋਹੋਨੂਰ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ।
  - (16) ਜੇ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਵਕਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰੋ।
  - (17) ਮੁਲਕ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ, ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਸੱਚੇ ਧਰਮੀ ਦੀ, ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਲਈ ਉਚੇ ਸੁਚੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸਖਤ ਜਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
  - (18) ਜਿਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਹਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੋ।
  - (19) ਹਕੀਕਤ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਕੀਕਤ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜੋ ਖਾਬ ਹੈ।
  - (20) ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਾਬ ਦੇਖਣੇ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਖਾਬ ਸੱਚ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ।
  - (21) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਮੀਰ ਪਰ ਸਿੱਖ ਲੀਡਰ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕੰਮੇ।
  - (22) ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ ਅੰਦਰ, ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।
  - (23) ਧਾਰਮਕ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੋੜੇ।
  - (24) ਸਿਆਸੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਹਰ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਜੋੜੇ।
  - (25) ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ-ਹਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਘਟੋ ਘਟੋ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਜਰੂਰ ਬਣੇ।
  - (26) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਗੇ ਪਰ ਨਿਕੰਮੇ ਲੀਡਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ।
  - (27) ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹਿਣ ਲਈ ਜੁਬਾਨ ਦਾ ਘਟ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ।
  - (28) ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੇ ਦੁਸਰਿਆਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ।
- ਪੋਸ਼ਕਾਰ-ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਖਾ**

(ਚਲਦਾ...)

ਹਟ ਪਿੱਛੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੀ ਮੁੱਛ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ

ਜੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਜਾਂ ਮੰਦਰਾਂ ਵਿਚ ਵਧ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧ ਗਈ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਧ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਾਂ ਇਉਂ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਹੀ ਏਨੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥ ਜੋੜਨੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ। ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਪੈਸਾ ਤੇ ਰੋਟੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਪੈਸਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਨੋਟ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਰੋਟੀ ਆਕਾਰ ਬਦਲ ਕੇ ਪਰੋਂਠਾ ਅਖਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਬੇਸਬਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਤਾਅਨਾ ਦੇਣਾ। ਚਿੜੀਆਂ ਸਿਰਫ ਚਿੜੀਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤਰਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਸਮਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ? ਰੱਬ ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਬਣ ਕੇ ਚਲੇ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੀ ਚਾਬੀ ਕਿਸੇ ਹਿਟਲਰ ਜਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਹ ਤਾਅਨੇ-ਮਿਹਣੇ ਮਿਲ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਨਾ ਕਰ ਮੈਨੂੰ ਪਿਆਰ, ਪਿਆਰ ਕਰ ਔਖਾ ਹੋਵੇਗਾ... ਤਾਂ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਔਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਹੁੰ ਖਾਣ ਲਈ ਇਕ ਵੀਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲੀ ਭੈਣ ਹਾਲੇ ਵੀ ਭੋਲੀ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰੱਖੜੀ ਬੰਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁੱਟ ਬੜੇ ਅਣਖੀ ਹਨ, ਉਹ ਰੱਖੜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਲਾਗ ਕੇ ਗਲ ਨੂੰ ਵੀ ਪੈਣਗੇ? ਕਈ ਵਾਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਬਾਬਲ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਈਏ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਕੁੱਖ 'ਚ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪਰਤ ਆਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੁੜੀਮਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਚੋਲੇ ਦਾ ਰੰਗ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਹੈ। ਹੁੰਦਾ ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਤੇ ਕਈ ਕਾਤਲ ਇਨਸਾਫ ਨਾਲ ਵੀ ਝਗੜ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਰਾਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸੌਣ ਲਈ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਨੀਂਦ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਮੁੱਛ ਜਦੋਂ ਦੀ ਨੱਕ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠੀ ਹੈ, ਨੱਕ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਵਧ ਆਈ ਹੈ। ਰੋਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਬਸੰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਲਾਹਿਆ।

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਸੂਝ ਸੁਗਨਾਂ ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਅਸਬੀਆਂ ਵੀ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੁੰਨ ਤੇ ਪਾਪ, ਮਾਤੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਲਾਬੂ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੁੱਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੰਗਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੰਡੇ ਹੀ ਬੀਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਫੁੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਚੁਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਈਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਫੁੱਲ ਪਾਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਰਮ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਗਿਓਂ ਸ਼ਰਮਾ ਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਰੋਣਕ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਕਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਥੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਲੈਣ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਇਹੋ ਆਸ ਲਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੋਏ ਬਿਨਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਵੀ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਵੇਲੇ ਇੱਟਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਚਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਅਣਖ ਦੀ ਬਰੀ 'ਤੇ 'ਗੁਣਾ ਲਾ ਕੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਹਦੀ ਕਦੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਅਧਿਆਪਕ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਸਫਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾਲਾਇਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਪੱਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਵੀ ਦਿਮਾਗ ਅੰਦਰ ਸਾਂਭ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜੇ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਵਧੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਭਲਾਮਾਣਸ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁੰਤਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਸਗੋਂ ਅਣਖ ਦਾ ਛਾਂਦਾਰ ਬੂਟਾ ਵੀ ਵਧ ਵਧੇਗਾ-ਫੁੱਲੇਗਾ। ਮਾਂ ਅਤੇ ਧੀ ਦਾ ਇਕ ਪਰਦਾ ਜਾਂ ਸਾਂਝ ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਂ ਨੇ ਹੀ ਧੀ ਨੂੰ ਦੱਸਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਸ਼ੈਤਾਨੀਆਂ ਤੇ ਵਧੀਕੀਆਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਕਿਵੇਂ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾਂਵਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਵਸਣ ਜੋਗੀ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀਆਂ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੱਤ ਮਹਿੰਗੇ ਮੁੱਲ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਧੀ ਬਾਪ ਲਈ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਅਣਖ ਦੇ ਪਾਤਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮਾਂ ਲਈ ਉਹ ਮਮਤਾ ਦਾ ਬਹੁਮੁੱਲਾ ਗਹਿਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੱਖੜੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਗ਼ੈਰਤ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਧੀ ਤੇ ਪੁੰਤਰ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਘਟਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਮੁੱਕਿਆ ਨਹੀਂ। ਵਰਨਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਅੰਜਾਰ ਧੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਕੁੱਖਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਣੇ ਸਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਮਰਦ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਘੁਸਪੈਠ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਲੋਹ ਵਾਂਗ ਤਪਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਿਘਲਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹੋਗੇ ਕਿ ਇਕ ਬਾਪ ਨੇ ਆਪ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਧੀ ਨੇ ਇਹ ਹੱਕ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਦੋਵੇਂ ਦੁਹਾਈ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ 'ਮਰਦਾ ਤੇਰੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਅਸੀਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹਾਂ ਕਰਨ ਲਈ।' ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲੋਹੇ ਵਾਂਗ ਜੰਗਲ ਨੇ ਖਾਧਾ ਪਿਆ ਹੈ ਪਰ

ਅਣਖੀ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਗਣ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ।

ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕਹਿ ਤਾਂ ਦੋਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਔਰਤ ਗੁੱਤ ਨਾਲ ਤੇ ਮਰਦ ਮੁੱਛ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਔਰਤ ਤਾਂ ਸਮਝੋਤੋ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਮਰਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਂਗ ਦੁਨੀਆਂ 'ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਨੇ ਮੁੱਛਾਂ 'ਤੇ ਇਕ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਕਿਹੜੀ ਜਾਤ ਜਾਂ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਦੇ ਸਹਿਨਸਾਹ ਵੀਰੋਪਨ ਦੀ ਡਾਕੂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਮੁੱਛਾਂ ਕਰਕੇ ਵਧ ਪਛਾਣ ਸੀ। ਖੜੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਬੋਲ-ਚਾਲ 'ਚ ਅੰਤਰ ਜ਼ਮੀਨ-ਅਸਮਾਨ ਜਿੰਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਲ ਰੰਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਲੀਆਂ ਮਹਿੰਦੀਆਂ ਵਾਂਗ ਜੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ 'ਮੁੱਛ-ਮਰੋਤ' ਵਿਕਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਆਕੜ ਤੇ ਹਉਮੈ ਮੁੱਲ ਵੀ ਵਿਕਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਮਰ ਤਾਂ ਗਏ ਪਰ ਮੁੱਛ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਣ ਦਿੱਤੀ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਮੁੱਛਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲਗਾਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਈਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕੱਫਣ ਵੀ ਚਾਰ ਇੰਚਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਨੇ ਉਤਾਹ ਨੂੰ ਚੁੱਕੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਅੰਗੂਠੇ ਤੇ ਉਂਗਲੀਆਂ ਸਿਰਫ ਮੁੱਛਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰਦਾਰੀ ਲਈ ਵੱਟ ਦੇਣ ਜੋਗੀਆਂ ਹੀ ਰਹੀਆਂ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਂਗ ਮੁੱਛਾਂ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਗਿੰਨੀਜ਼ ਬੁੱਕ ਆਫ ਵਰਲਡ ਰਿਕਾਰਡ 'ਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਮਰਦ ਦੀ ਮੁੱਛ ਜਿਥੇ ਵੀ ਅਣਖ ਦੀ ਮੋਮਬੱਤੀ ਬਣੀ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਭੁੱਖਣ ਵਾਂਗ ਸੜ ਕੇ ਮਰਨਾ ਵਿਚਾਰੀ ਔਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ।

ਮੁੱਛਿਆਂ ਵਾਂਗ ਜੇ ਹੁਣ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਲੋਹੜੀਆਂ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਜਮਨਾ 'ਕੱਠੇ ਵਹਿਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮੰਤਰੀ-ਸੰਤਰੀ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਗਨ ਵਿਚ ਗੁੜ-ਰੋੜੀਆਂ, ਧੂਣੇ ਤਪਾ ਕੇ ਵੰਡਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਹ ਜ਼ਾਬਤੀ ਖੈਰ! ਵਧ ਤਾਂ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੋਹੜ ਘਟ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਹੜ ਕਿਰਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧੌਣਾਂ ਪਾਟੇ ਬਾਂਸ ਵਾਂਗ ਆਕੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਲੱਗਾ ਸੀ, 'ਹੈ! ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ?' ਵਰ੍ਹਾ 1986 ਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਲੋਹੜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਆਪਣੇ ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਸਾਂ। ਸਵੇਰੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਅੱਜ ਰੁਕੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਕੁੜੀ ਦੀ ਲੋਹੜੀ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।' ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਜਤਿੰਦਰ ਨੇ ਇਸ ਅਹਿਮ ਘੜੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਹਾਮੀ ਭਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਸੀਂ ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਵਾਲੀ ਉਹਦੀ ਜੀਪ ਵਿਚ ਉਸ ਘਰੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਵੰਡੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਕਰੀਬ ਇਕ ਕਿੱਲੇ ਵਿਚ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਟੈਂਟ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਸਮਾਗਮ ਢਲਦੀ ਸ਼ਾਮ ਤੀਕਰ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਦਾ ਗਿਆ।

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਸ

ਭਾਗਾਂਵਾਲੀ ਬੇਟੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵੀ ਉਹ ਕਰੋੜਪਤੀ ਸੀ। ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਹੀ ਆਮ ਸ਼ਗਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਖਾਸ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀ ਦੇ ਬਾਪ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਵੀ ਇਕ ਅਜੂਬੇ ਵਰਗੀਆਂ ਹਨ। ਗੱਲ ਉਹੀ ਹੋਈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਅੱਖ ਵੀ ਝਪਕਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਲਵੇ। ਚੂਹੇ ਦੀ ਪੂਛ ਵਰਗੀਆਂ ਆਕੜੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਭਰਵੰਟਿਆਂ ਤੀਕਰ ਪੁੱਜਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਮਿੱਟ ਕੂ ਪਿੱਛੋਂ ਅੱਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਉਲੱਦ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੱਟ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਧੀਆਂ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰੇ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸਤਰਾਂ ਸਵਾਗਤੀ ਗੇਟ ਨਾਲ ਲਟਕਦੇ ਬੈਠਰ ਹੋਣ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀਆਂ ਸਨ ਕਿ 'ਬੱਬਲ ਕੀਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਿਚਲਾ ਅੰਤਰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਬਿਗਲ'।

ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਮਾਰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਵੱਡੇ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇਸ ਕੁੜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਚਲੋ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਪਰ ਉਹ ਸੋਚ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਹੈ।'

'ਬੱਬਲ ਕੀਰਤਨ ਸਿੰਘ' ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਰਗਾ ਨਾਂ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁੰਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਪਿਆਰ ਦਿਆਂਗਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਸਾਡੀ ਵੀਰਾਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੱਚੀ-ਮੁਚੀ ਹੀ ਰਾਗ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਗੀਤਾ ਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ। ਨਾਂਹ-ਨਾਂਹ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਸਾਕ-ਸਬੰਧੀ ਤੋਹਫੇ ਭੇਟ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੋਰ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਬੱਬਲ ਨੂੰ ਜਿਸ ਪੰਝੂੜੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਹਾਰ-ਸਿੰਗਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਸ਼ਗਨ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ 'ਚ ਕਿਹਾ, 'ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਬੱਚੀ ਕਿਸਮਤ ਵਾਲੀ ਐ ਜੀਹਨੇ ਬੋਝੇ ਘਰ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਜਿੰਦਣ ਇਹਦੇ ਹੱਥ ਪੀਲੇ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰੀ।' 'ਭੁੱਲ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜਨਾਬ ਪੰਜਾਹ ਕਿੱਲਿਆਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟਰੀ ਬੋਝੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੱਬਲ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿਆਂਗਾ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਜ਼ਿਗਰ ਵੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਵੀ ਤੇ ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਭ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।' ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਲਗਾਤਾਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਇੱਕੋ ਸਾਰੇ ਕਹਿ ਗਿਆ।

ਆਬਣ ਤੱਕ ਬੜੇ ਵੋਲਕੀਆਂ ਵਾਜੇ ਵੱਜੇ, ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਆਏ, ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਵੀ। ਗਰੀਬਾਂ ਨੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਲੱਲੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਾਹੇ ਸਗੋਂ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋਬਾਂ ਭਰ ਲਈਆਂ। ਹਾਲਾਤ ਏਦਾਂ ਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ। ਉਹ ਸੌ-ਸੌ ਦੇ ਨੋਟ ਰੁੱਗ ਭਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ।

ਆਪ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਘੁੱਟ ਨਾ ਵੀ ਲਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਉਹਨੇ ਘੁੱਟ ਲਾਉਣ ਦੇ ਸੁੱਕੀਨਾਂ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਤੰਬੂ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੱਤ ਹਲਵਾਈ ਮੱਛੀ ਤੇ ਮੁਰਗਾ ਹੀ ਤਲੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਵੱਡੀ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਪਰਮ

ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਲੋਹ ਲੰਗਰ ਤਪਦੇ ਵੇਖੇ ਸਨ ਪਰ ਇਕ ਧੀ ਦੀ ਲੋਹੜੀ? ਤੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਵੀ ਜੇ ਆਵੇ ਸੋ ਰਾਜ਼ੀ ਜਾਵੇ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਸੀ।

ਬਾਜ਼ੀਗਰਨੀਆਂ ਵੀ ਨੱਚੀਆਂ, ਖੁਸਰੇ ਵੀ ਨੱਚੇ, ਪੁਲਿਸ ਆਲੇ ਵੀ ਨੱਚੇ, ਅਫਸਰ ਵੀ, ਤਕੜੇ ਵੀ, ਮਾੜੇ ਵੀ, ਗਰੀਬ ਵੀ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀ ਵੀ ਤੇ ਲਾਟੂਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਦੇ ਨਾਲ ਫਿਰ ਧੂਣਾ ਉਹ ਭਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਨੱਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅੱਡੀ ਸੱਚੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਮੋਟੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਸ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਬਜਟ ਲੱਖਾਂ 'ਚ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਾਣ ਲੱਗਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤੀ ਮਠਿਆਈ ਦੇ ਡੱਬੇ ਤੇ ਪਿਆਕੜਾਂ ਲਈ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਚੱਕਵੀਆਂ ਵੀ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਖੁਸਰਿਆਂ ਦੀ ਪੁੰਤਰਾਂ ਵਰਗੀ ਵਧਾਈ ਵੇਲੇ ਨੋਟ ਝਾੜੂ ਨਾਲ ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਵਰਗੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਸੀ। ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨੋਟਾਂ ਦੇ ਛੱਟੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ 'ਸੱਚਿਆ ਪਾਤਸ਼ਾਹ' ਜੇ ਧੀਆਂ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇਗ। ਫਿਰ ਕੋਈ ਧੀ ਤੈਨੂੰ ਉਲਾਂਭਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਫਿਰ ਉਹ ਦਿਨ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਕਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਉਸ ਭਾਗਾਂਵਾਲੀ ਕੀਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵਧਦੀ-ਫੁੱਲਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਘਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਰੱਖਦੀ, ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਔਰਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਲਵਿਦਾ ਹੀ ਆਖ ਦਿੱਤੀ। ਡਲਹੌਜੀ ਪੜ੍ਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਪੜ੍ਹਨ ਚਲੀ ਗਈ।

ਤੇ ਫਿਰ? ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਨਾਲੋਂ ਮੇਰਾ ਸੰਪਰਕ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਦੇਸੋਂ ਪਰਦੇਸੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ 'ਚੋਂ ਸੁਪਨੇ ਵਾਂਗ ਗੁਆਚ ਗਈ।

ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਤਿੰਦਰ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ 'ਉਹ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵੀ ਕਦੇ ਫੋਨ ਆਇਆ?' 'ਨਾ, ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਉਹਦਾ ਕਿਤੇ ਨੰਬਰ ਹੀ ਗੁਆਚ ਗਿਆ। ਕਿੱਦਾਂ ਉਹਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੰਘ ਵਿਆਹ ਲਈ?' 'ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲਾ ਪੜ੍ਹ ਹੋ ਗਿਆ ਮਿੱਤਰਾ।' 'ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ?' 'ਏਨੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਦਾ ਕਤਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।' 'ਕਿਵੇਂ?' 'ਵਿਚਾਰੀ ਦੀਆਂ ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠੋਂ ਲੱਤਾਂ ਵੱਢ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ 'ਚ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਛੇ-ਛੇ ਇੰਚ ਵਾਲੇ ਕਿੱਲ ਠੋਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜੀਭ ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਵਿਚਾਲਿਓ ਵੱਢੀ ਹੋਈ ਸੀ।' 'ਕਰਦੀ ਕੀ ਸੀ ਹੁਣ?' 'ਐਮ.ਬੀ.ਏ. ਕਰਕੇ ਹਟੀ ਸੀ।' 'ਫੇਰ?' 'ਜਿੰਨੀ ਆਪ ਸੋਹਣੀ ਸੀ, ਉਨੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸੁਨੱਖੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ ਬੈਠੀ। ਕਤਲ ਤੋਂ ਹਫਤਾ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਲਾਵਾਂ ਲਈਆਂ ਸਨ।'

'ਐ ਤਾਂ ਦੱਸ ਵਿਚਾਰੀ ਮਾਰੀ ਕਿਉਂ?' 'ਬੰਦਾ ਹੱਥ ਤਾਂ ਚੁਬਾਰੇ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਏ ਤੇ ਗੋਤਾਂ-ਜਾਤਾਂ 'ਚ ਫਸ ਕੇ ਜੋਕ ਵਾਂਗ ਸੁੰਗੜ ਕੇ ਕੱਠਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦੈ।'

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੱਰਾ
ਫੋਨ:510-277-2592

'ਮੁੰਡਾ ਵਿਚਾਰਾ ਠੀਕ ਐ?'
'ਕਾਹਨੂੰ ਐਹੋ ਤਾਂ ਪੰਗਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਕੱਪੜਾ ਤੁੰਨਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁੜੀ ਵੱਢੀ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰ' ਤੇ। ਕੀਰਤਨ ਤਾਂ ਸੀ ਕਾਰੂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕੁੜੀ ਤੇ ਉਹ ਸੀ ਵਿਚਾਰਾ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਵਾਈ ਸੇਵਕ ਚੁਰੰਜੀ ਲਾਲ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ।'
'ਹੈ ਬੋਝੀ ਬੋਝੀ ਬਹਿ ਜੇ। ਏਡੀ ਸੁਨੱਖੀ ਭਾਗਾਂਵਾਲੀ ਭਾਗੋ ਕੀਰਤਨ ਜਿਹਦੀ ਲੋਹੜੀ ਵੰਡਣ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਜਤਿੰਦਰ, ਇਹ ਕੁੰਜ ਕਾਂਵਾਂ 'ਚ ਘਿਰ ਕਿਵੇਂ ਗਈ? ਕਾਤਲ ਕੋਈ ਫੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ?'
'ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ।'
'ਕੌਣ ਐ ਇਹ ਪਾਪੀ?'
'ਉਹੀ ਮੁੱਛਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ।'
'ਹੈ ਤੇਰਾ ਬਹਿ ਜਾਵੇ ਬੋਝਾ ਤੇਰਾ ਪਾਪੀਆ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਹੰਦਾ ਸੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠਾਉਂ? ਲੱਗ ਜੇ ਅੱਗ ਤੇਰੇ ਨੋਟਾਂ ਨੂੰ। ਕਰ'ਤੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਨੇ ਮੁੱਛਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ?'
'ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਆਹੰਦਾ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਕਚਹਿਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਆਈ ਤਾਂ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਨੂੰ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਦੇ ਕੇ ਦਸਦਾ ਸੀ, ਧੀ ਈ ਮਰੀ, ਹਾਕਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਣਖ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਈ।'
ਲਗਦਾ ਨਹੀਂ? ਇਨਕਲਾਬ ਜਿਥੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਫੁੱਕਿਆ ਗਿਆ।
ਕਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵੀ ਖਿੜ-ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪੈਂਦਾ ਹੋਣੈ।

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੱਰਾ

ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ...

ਘਪਲੇ ਕਰਕੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ, ਲੁੱਟ ਕੇ ਦੇਸ਼, ਧਮਾਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਕਮਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ... ਚੋਰਾਂ ਗਲ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਬਾਣਾ ਠੋਕੇ ਨੇੜੇ ਬਣ ਗਿਆ ਠਾਣਾ ਪੈਂਦੀ ਕਿਵੇਂ ਧਮਾਲ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ... ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਪੁੱਤ ਘੁਰਨ ਲੱਗੇ ਬੈਠ ਸਿਆਣੇ ਝੂਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿੱਦਾਂ ਨਿਕਲੂ ਜਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ... ਘਰ ਬਣੇ ਨੇ ਜੰਗ ਦੇ 'ਖਾਤੇ ਨਕਲੀ ਵਹੂਟੀਆਂ, ਨਕਲੀ ਲਾਤੇ ਨਕਲੀ ਸਾਜ਼-ਸਾਮਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ... ਜੀਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਭੱਜ 'ਗੀ ਸਾਲੀ ਛੇਕ ਨੀਂ ਕੀਤੇ, ਭੰਨ 'ਤੀ ਬਾਲੀ ਹੁਣ ਰਾਖਾ ਭਗਵਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ... ਖੋਟਾ ਪੈਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਬੰਦਾ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਈ ਕਰਦਾ ਧੰਦਾ। ਬੰਦਾ ਵੀ ਗਲਤਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ... ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਬੀਏ ਕਿਥੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਲੱਭੀਏ ਕਿਥੇ ਦਾਰੇ ਜਹੇ ਭਲਵਾਨ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ: ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣਾ ਬਣਦਾ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ

ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਖੇੜਾ

ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਧਾਰਮਿਕ ਸੰਸਥਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਤਾਂ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਵੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਰਸੂਖ ਨਾਲ ਇਸ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਧ ਤੋਂ ਵਧ ਵੋਟਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵੋਟਾਂ ਬਣਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋੜਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੱਖ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਹੇਠ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ-ਘਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਨਿਘਾਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਵਰਗੀ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਅਨੈਤਿਕ ਤੇ ਅਧਾਰਮਿਕ ਰੀਤ ਚਲਾਈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਹੁਣ ਇਸ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਿਫਾਫਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਭੇਡਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚਲੇ ਫਾਰਮ-ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਸਮੇਂ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਚੁਣੇ ਗਏ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਅਯੋਗ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ, ਨਸ਼ਈ, ਖੁਦਗਰਜ਼ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਡੇਰੇਦਾਰ ਬਾਬੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਮੈਂਬਰ ਪਤਿਤ ਹਨ।

ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਚੰਗੇਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੁਫ਼ਨਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਮਹੰਤਾਂ, ਮਨਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਬਿਆਂ ਤੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਚ ਲਿੱਬੜੇ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਵਾਲੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਚਲਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਨ-ਹੁਲਵਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲ ਕੇ ਅਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁੰਮ ਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਰੂ-ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਅਕਾਲੀ ਜਥੇ ਬਣ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ 1920 ਦੇ ਲਾਹੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਦਕਾ ਹੀ 1 ਨਵੰਬਰ 1925 ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਚੰਗੇ ਚਾਲੂ-ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀਆਂ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਫਖ਼ਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਥਕ ਏਜੰਡੇ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਜਾਂ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣ ਦੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਮਾਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਵਿਧਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪੰਥਕ ਮੁਖੋਟਾ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਮੋਨੋ-ਘੋਨੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੋਨਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਦੂਜੀਆਂ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਬਹੁਜਨ ਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ, ਆਦਿ ਵਾਂਗ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਹੋਰਾਫੇਰੀ, ਦੋਗਲੇਪਣ ਅਤੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਹਰ ਜਾਇਜ਼-ਨਜਾਇਜ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਰੂ-ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ 300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ ਗੋਲਕਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਫੰਡ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੇ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਧੜੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਸ ਲੁੱਟ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡਾਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਧੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਆਗੂ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਆਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੰਗਤ ਭੰਬਲਭੁਸੇ ਵਿਚ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਵੇ? ਮੈਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਹਲਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠ ਕਰ ਕੇ ਸਰਬ-ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਖੜੇ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੂ ਇਹ ਮਹਾਨ ਸੰਸਥਾ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਜਾ ਸਕੇ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਚੋਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਚੰਗੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲੇ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਜੋਂ ਭੇਜ ਸਕੇ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਰਬ ਉੱਚ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੇਵਲ ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਹੀ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਹਲਕਾਵਾਰ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨਿਮਨ-ਲਿਖਤ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖ ਕੇ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ-ਪੱਤਰ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜਿਹੜਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਪ ਹੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਨ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਮੰਗਣੀਆਂ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਲੈਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਸੱਜਣ ਇਸ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਵੀ ਉਤਰਦਾ ਹੈ।

1. ਕੋਈ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ

ਕਾਰਕੁਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

2. ਹਰ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਰਹਿਤ ਮਰਿਆਦਾ ਮੁਤਾਬਕ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

3. ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦਸਵੰਧ ਕੱਢਦਾ ਰਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4. ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

5. ਉਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਅਪਰਾਧਿਕ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

6. ਉਸ ਦਾ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਜਾਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

7 ਉਹ ਲਾਲਚ ਤੇ ਦਬਾਅ ਥੱਲੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਗਤ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖੇਗੀ। ਇਹ ਸੰਗਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਕ ਕਰ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਦਰ-ਦਰ ਦੀਆਂ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਪਵੇ। ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਾਂਗ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਚੋਣ ਨੂੰ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਾਲੇ ਧਨ ਦਾ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਿਆ ਖਰਚ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਤ ਦਾ ਕੀ ਸੰਵਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਕੀ ਸੰਵਾਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਿਛਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਗਾੜਾਂ ਲਈ ਕੌਣ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕੀ-ਕੀ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰ ਭਾਗ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਾਏ ਗਏ? ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਇਕ ਉਸਾਰੂ ਲਹਿਰ ਵਜੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੱਚ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਲੀਹੇ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹਲਕਾਵਾਰ/ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਵਾਰ ਵਿਚਾਰ ਗੋਸ਼ਟੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਉਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕੁਝ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ, ਕੰਨੀਂ ਸੁਣੇ ਪੱਖ

-ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਸਰਹਿੰਦ

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਉ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ, ਬੀਬੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤੇ 'ਵਲਾਇਤੀ ਪੰਜਾਬੀਆਂ' ਦਾ ਖਾਸ ਕਰ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਬੜਾ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਆਵਾਜਾਈ ਲੱਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸਾਨੂੰ ਬਰਮਿੰਘਮ (ਇੰਗਲੈਂਡ) ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਅਸੀਂ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂਘਰਾਂ ਵਿਚ, ਇੱਕ-ਦੂੱਕਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਖੁਬੀਆਂ, ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਿਆ ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਕਾਰਪੈਟ, ਲੰਗਰ ਦੇ ਲਿਸ਼-ਲਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਫਰਸ਼, ਨਾ ਦਾਗ, ਨਾ ਧੱਬਾ। ਝੂਠੇ ਬਰਤਨ ਧੋਣ ਤੇ ਫਿਰ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਆਧੁਨਿਕ ਸੁੱਖ-ਸਹੂਲਤਾਂ। ਲੰਗਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮੇਜ਼, ਕੁਰਸੀ ਵਾਲੇ ਵੀ ਲੰਗਰ ਸਨ। ਪੰਗਤ ਲਈ ਸਾਫ-ਸੋਹਣੇ ਤੱਪਤ ਵਿਛੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਪਰ ਬਿਰਧਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਲਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਮੇਜ਼, ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਚਾਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਸਣ ਦੀ ਬਰਫੀ, ਲੱਭੂ ਅਤੇ ਜਲੇਬੀ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੌਕੇ ਮਿਠਾਈ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਮੇਸੇ, ਸਪਰਿੰਗ ਰੋਲ, ਪਕੌੜੇ ਤੇ ਆਲੂ ਦੇ ਚਿਪਸ ਬੀਨਜ਼ ਨਾਲ ਪਰੋਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਗਿਆ

ਹਰ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਲੰਗਰ ਜ਼ਰੂਰ ਛਕ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਉਥੇ ਰਵਾਇਤ ਜਿਹੀ ਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਮੱਕੀ ਤੇ ਕਣਕ ਦੇ ਗਰਮ-ਗਰਮ ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਦਾਲ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਕੜੀ ਵੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਚੌਲ ਨਮਕੀਨ, ਮਿੱਠੇ ਜਾਂ ਫਿੱਕੇ ਲੰਗਰ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਸਮੇਂ ਖੀਰ ਜਾਂ ਸੇਵੀਆਂ ਵੀ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਿਨੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਲੰਗਰ ਪਰੋਸਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਬਰਤਨ ਧੋਣ ਦੀ ਵੀ, ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਰਤਨਾਂ ਲਈ ਤੇ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲਈ ਗਰਮ ਤੇ ਠੰਢੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਲੋਕ ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ 'ਕੋਲਡ ਡਰਿੰਕ' ਜਾਂ 'ਜੂਸ' ਹੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕੋਈ ਚਾਹੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸਲਾਦ ਅਤੇ ਦਹੀਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਗੱਲ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਆਲੂ ਬੈਂਗਣ ਦੀ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਸਬਜ਼ੀ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਈ-ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਸਾਗ ਅਤੇ ਮੱਕੀ ਦੀ ਰੋਟੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਨ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਚਲਦਾ ਤੇ ਸਵੇਰੇ-ਸ਼ਾਮ ਨਿੱਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਿੰਘ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਬਿਠਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸੰਗਤ ਵੀ ਹੈ ਕੇਵਲ ਲੰਗਰ ਛਕਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਵੀ ਹਨ। ਹਫਤੇ 'ਚ ਇਕ ਦਿਨ 'ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ

ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਦੇਖ-ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੀ ਸਾਂ, ਪਰ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਿਰਕਿਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਚਰਚਿਤ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਸਾਹਿਬ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਸ਼ਿਵਚਰਨ ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਫੋਨ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਰਾਣਾ ਜੀ ਘਰ ਆਏ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਟੀ.ਵੀ. ਦੇ 'ਸਿੱਖ ਚੈਨਲ' 'ਤੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋ ਵਾਰ 'ਸਰਹਿੰਦ' ਅਤੇ 'ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ' ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਤੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ 'ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ' ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਦਕਾ ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਹਿਤਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਆਮ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ। ਕੁਝ ਸੱਜਣ ਘਰ ਮਿਲਣ ਆਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 'ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਹੀ ਰਾਜ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਰਾਗੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਆਦਿ।' ਇਕ ਦੋ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਯਕੀਨ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਹੋ ਕੁਝ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਸੁਣ ਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਬੜੀ ਠੋਸ ਲੱਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿੱਤੇ ਜਾ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਤਕੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਸਾਫ-ਸਫਾਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਤਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਲੰਗਰ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰੰਥੀ ਜਾਂ ਰਾਗੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਧਰ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦੀ ਮੇਰੀ ਜਗਿਆਸਾ ਵਧ ਗਈ, ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸੱਜਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੱਲਾਂ ਠੀਕ ਨੇ। ਮੇਰੀ ਤਸੱਲੀ ਅਜੇ ਵੀ ਨਾ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਭਰੇ ਮਨ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਚਿੱਟੇ ਚੋਲੇ ਪਾ ਕੇ ਅਸੀਂ 'ਟੁਆਇਲਟ' ਸਾਫ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਲੋਕ ਸਾਨੂੰ

ਰਾਗੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਨੌਕਰ ਨਾਲੋਂ ਨਿੱਜੀ ਨੌਕਰ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।" ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਝੰਜੋਤੀ ਗਈ। ਜੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਮਾਣ ਮੈਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਦੁੱਖ ਤੇ ਅਫਸੋਸ 'ਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਕ-ਦੋ ਧਾਰਮਿਕ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੱਚ-ਝੂਠ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੜੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ 'ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਅਧੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਭਾਰਤੀ, ਇਕ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਹਰਮੋਨੀਅਮ 'ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਕੱਚੀ-ਪੱਕੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸਿੱਖ ਕੇ ਏਥੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ, ਇਹ ਸਭ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਕਾਬਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀਣ-ਭਾਵਨਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਕਰਾਰ ਤੇ ਟਕਰਾਅ ਦੀ ਨੋਬਤ ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਉਸ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਪਤਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੂੰਡੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਹੁਤੇ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਕੇਸ ਕਟਵਾਈ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦਿਹਾੜੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਨੋ-ਸ਼ੌਕਤ ਨਾਲ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ 'ਚ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਟਾਵਾਂ-ਟਾਵਾਂ ਕੋਈ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀ ਮਨਮੱਤ ਬਾਰੇ ਗਿਲਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਨਾ ਕਰਵਾ ਸਕੇ। ਦਿਲੋਂ ਉਹ ਵੀ ਅੱਖੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਬੇਵਸ ਜਿਹੇ ਜਾਪੇ, ਜੋ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ

ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਉਥੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਵਾਜ਼ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੀਰਤਨੀਆ' ਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਵਜ਼ੀਰ' ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਆਦਰ ਵਜੋਂ ਉਮਰ 'ਚ ਛੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ 'ਬਾਬਾ ਜੀ' ਕਹਿਕੇ ਆਦਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ-ਸੁਣ ਕੇ ਗਹਿਰਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਦਿਆਲੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੋਣ, ਉਹ ਵੀ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ, ਪੈਸੇ ਪਿੱਛੇ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਨਕਾਬ ਪਹਿਨ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਦਰਯੋਗ ਪਦਵੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਲਣ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸੁਧਾਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਬੰਧਤਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਪੂਰੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੇਵਾ ਸੌਂਪਣ ਤੇ ਪੂਰਾ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੇਣ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿੱਗਰ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਥੇਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨੂੰ ਵਾਅ ਨਾ ਲੱਗੇ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਸ਼ੇਅਰ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਕਲਮ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ; ਮਤ ਪੂਛ ਗੁਜਰ ਜਾਤੀ ਹੈ ਕਿਆ ਜਖਮੇ ਜ਼ਿਗਰ ਪਰ, ਜਬ ਅਪਨੇ ਹੀ ਰਖਤੋ ਹੈ ਨਮਕ ਡਾਲ ਕੇ ਮਰਹਮ।

ਵਿਛੜੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ

ਸਫਰਨਾਮਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਵੇਖੋ)

ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ 8 ਕੁ ਵਜੇ ਚਲ ਪਏ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਟੈਕਸੀ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਵਾਲੀ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ 'ਤੇ ਹੀ ਪਾਈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਹਾਈਵੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਲਣਾ ਸੀ। ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਟਕ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਟਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ,

ਮੜੈਲ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ

ਜਿਹੜਾ ਦੂਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ ਪਰ ਉਥੇ ਹਾਲਾਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਾਹਰਲੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਉਥੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਉਦਾਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਵੀਜ਼ੇ ਪੰਜਾਬ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਸਨ, ਉਦੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਹਿੰਸਕ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਬੂ ਖਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਟੈਕਸੀ ਵਿਚ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅੱਜ ਰਾਤੀਂ ਹੀ ਇਥੋਂ 20 ਕੁ ਮੀਲ ਦੂਰ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ।

ਪੇਸ਼ਾਵਰ-ਲਾਹੌਰ ਹਾਈਵੇ 500 ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਜਿਥੋਂ ਅਸੀਂ ਲਾਹੌਰ ਵਲ ਨੂੰ ਉਸ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਸੀ, ਉਥੋਂ ਪਿਸ਼ਾਵਰ 100 ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਹ ਹਾਈਵੇ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਸੱਚ ਪੁੱਛੋ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਫਰੀਵੇਅ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਜੇ ਬਿਹਤਰ ਕਹਿ ਲਈਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਹਾਈਵੇ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦਾ ਡਿਵਾਈਡਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ, ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਲੇਨਾਂ ਹਨ ਤੇ ਦੁਆਲੇ ਇਕ ਲੇਨ ਅਜੇ ਵੀ ਖਾਲੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਾਈਵੇ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ 6 ਫੁੱਟ ਉਚੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਾਰ ਵਾਲੀ ਜਾਲੀਦਾਰ ਫੈਂਸ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਲੰਘਣ ਲਈ ਕਿਤੇ ਫੈਂਸ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਫੈਂਸ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੋਂ 10-15 ਫੁੱਟ ਦੂਰ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਦਾਂ ਤਾਂ ਆਬਾਦੀ ਵੀ ਘੱਟ ਹੀ ਦਿਸੀ ਪਰ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਜਾਂ ਕਸਬੇ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਹਾਈਵੇ ਦੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਜਾਂ ਹੇਠੋਂ ਦੀ ਸੜਕ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਾਰ ਦੀ ਸਪੀਡ ਵੀ 120 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਟਰੇਫਿਕ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੋਈ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਇਸ ਹਾਈਵੇ ਦਾ ਕੰਟਰੋਲ ਹਾਈਵੇ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਪੁਲਿਸ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ। ਸਾਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਪੈਟਰੋਲ ਕਰਦੀ ਗੱਡੀ, ਜੋ ਕਿ ਵਾਧੂ ਲੇਨ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ। ਹਾਈਵੇ ਦੇ ਐਂਟਰੀ ਪੁਆਇੰਟ 'ਤੇ ਐਗਜ਼ਿਟ ਪੁਆਇੰਟ ਬੜੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹਨ।

ਡਰਾਈਵਰ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹਾਈਵੇ ਚਾਲੂ ਹੋਣ ਨੂੰ 20 ਕੁ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਔਲਾ ਤਾਲਾ ਦੀ ਇਨਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਹਾਈਵੇ ਪੁਲਿਸ ਬਾਰੇ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਭਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕੋਲ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਭਿਯੰਕਾਰ ਹਨ। ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਜੋ ਉਸ ਦੱਸੀ, ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਾਈਵੇ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਚਿਸ਼ਤਬੇਰੀ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਲੋਕੀ ਟਰੇਫਿਕ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋੜਨ 'ਤੇ ਫੜੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਰਫਾ-ਦਫਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਭਿਯੰਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦਸ ਗੁਣਾ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਵੀ ਇੰਦਾ, ਹੁਣ ਲੋਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿਸ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵੈਸੇ ਇਹ

ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੰਗ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਗੋਂ ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕੱਚਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਬੱਸਾਂ ਉਥੇ ਰੁਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਕ 'ਤੇ ਸਾਡਾ ਡਰਾਈਵਰ ਵੀ ਰੁਕ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਚਾਹ ਦੀ ਤਲਬ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਉਦਾਂ ਉਹ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਬਰ ਵਾਲਾ ਲੱਗਾ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੁਝ ਖਾ ਵੀ ਲੈ ਪਰ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਚਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਸ਼ਾਦੇ ਛਕ ਲਏ ਸਨ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਪੈਸੇ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਖਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਚੱਲਣਾ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਖੜੇ ਸੋਚਾ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਦੋ ਬੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਬਰ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਇਥੋਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਕਿਹੜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹੋ? ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਕਪੂਰਥਲਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਹੈ।

ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਚਲ ਪਏ। ਜਿੰਦਾਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੁਆਲੇ ਸਾਰੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਹੀ ਫਸਲ ਦਿਸਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਕਾਫੀ ਲੰਬੀ ਬੈਲਟ ਵਿਚ ਕਮਾਦ ਦਿਸਦਾ ਸੀ। ਵਿਚ ਜਿਹੇ ਪਹਾੜੀ ਜਿਹੇ ਵਾਲਾ ਏਰੀਆ ਵੀ ਆਇਆ। ਇਸ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਹੀ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਲੂਣ ਦੇ ਪਹਾੜ ਆਏ। ਸਰਗੋਧਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵੀ ਇਸੇ ਹਾਈਵੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਸਰਗੋਧਾ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਹਾਈਵੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਅੱਜ-ਕਲ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਦਾ ਨਾਂ ਫਾਰੂਖਾਬਾਦ ਹੈ ਪਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਂ 'ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ' ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਛੋਟਾ। ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਵਪਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕੇਂਦਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ 35 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਥੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ 20 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਭੇਜਿਆ ਹੋਣਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ 1-2 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਇੰਦਾਂ ਦਾ ਵਾਗਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਗੇਟ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗੇਟ ਸਾਹਮਣੇ ਰੁਕਣ 'ਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅੰਦਰ ਬਾਗ ਵੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਏਰੀਆ ਡੇਢ ਜਾਂ ਦੋ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਫੀ ਉਚਾ ਹੈ ਤੇ ਕੋਈ 15 ਕੁ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਰੀ ਵਾਂਗ ਲੰਘ ਕੇ ਫਿਰ ਅੰਦਰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਪੱਕੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਅੰਦਰੋਂ, ਗੁਰਪੁਰਬ ਕਰਕੇ, ਸਜਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਦਰ ਵਾਰ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦਰੱਖਤ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਕਰੀਰ ਦੱਸਿਆ ਤੇ ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਚੂਹੜਕਾਣੇ ਤੋਂ ਜੇ 20 ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਸੌਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਰੀਦਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖੇ ਸਾਧੂ-ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗਰ ਬਣਾ ਕੇ ਛਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜਿਹੜਾ 500 ਤੋਂ ਵੀ ਵਧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਗਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਜੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੁਇੰਟਲ ਅੰਨ ਪੱਕ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਰਾ ਸੌਦਾ ਕਿਹਾ ਸੀ।

ਧਾਰਮਿਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਕਿਸੇ ਰਹਿਬਰ ਨੇ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਲਈ ਰੋਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਹੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਜਿਥੇ ਇਹ

ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ, ਦਿਲ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭੁੱਖੇ ਢਿੱਡ ਰੱਬ-ਰੱਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਹੋਣਾ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਅੰਨ-ਜਲ ਛਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਕੁ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਵਿਚਾਰੇ ਕਿਥੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਣਾਉਣਗੇ ਪਰ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦਾਲ ਵੀ ਰੋਗੀ ਤੇ ਪੁਸ਼ਾਦੇ ਵੀ ਰੋਗੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਛਕੋ ਜ਼ਰੂਰ। ਭੁੱਖ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ 1947 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1993 ਤੱਕ ਬੰਦ ਰਿਹਾ, ਜਦੋਂ 1993 ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਐਨੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਦਰੱਖਤ, ਝਾੜੀਆਂ, ਘਾਹ ਸੀ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਸਨ। ਕੋਈ 46 ਸਾਲ ਬੰਦ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਓਰੀ ਤੇ ਗਲ ਦੀ ਛੱਤ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਗੁੰਬਦ ਸਭ ਠੀਕ ਸਨ। ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਂ ਉਹ ਵੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹਦੀ ਪੱਕੀ ਡਿਓਰੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਥੇ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਬੇ ਦੇ ਖਰੇ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ

ਸੌਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਚੱਲ ਪਏ। ਉਥੋਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਬੀਹੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਇਕ ਕੰਧ 'ਤੇ ਕਲੀ ਕਰਕੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਲਾਉੜ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿੰਦਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੁੰਦਾ। ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਮਸੀਤ ਵਿਚੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੁਮੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਮਸੀਤਾਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠ (ਦੀਵਾਨ) ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਵੀ ਆਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸੀ, ਮਤਲਬ ਕੱਚੇ-ਪੱਕੇ ਰਲਵੇ-ਮਿਲਵੇ ਜਿਹੇ ਘਰ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵੇਰ ਵੀ ਲੱਗੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੁੱਕੜ ਵੀ ਦਿਸੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਚੱਲ ਕੇ ਇਕ ਸੜਕ ਜਿਹੜੀ ਲਿੰਕ ਸੜਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਚੌੜੀ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਡਰੇਨ ਜਿਹੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਸ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਕਾਰ ਚੱਲ ਪਈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੇਤ ਸਨ, ਜ਼ਮੀਨ ਪੱਧਰੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਆਵਾਜ਼ਾਈ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਦਾਂ ਆਪਣੇ ਵਲ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਸੜਕ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸਨੇ ਜਦੋਂ ਫੈਸਲਾਬਾਦ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲੀ ਮੇਨ ਸੜਕ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਗੇਟ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, 'ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ'। ਇਥੋਂ ਇਹ ਸੜਕ

ਦੋਹਰੀ ਹੈ ਭਾਵ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਵਿਚ ਲਾਈਨ ਹੈ। ਬਾਬੂ ਖਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦਾ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਣਾਇਆ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸੜਕ ਚੌੜੀ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਸੜਕ 'ਤੇ ਲੰਘਦਿਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਦੋ ਕੁ ਪਿੰਡ ਉਪਰ ਹੀ ਸਨ ਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਿੱਖ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਵਾਲੀ ਲੱਗੀ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਹੋਰ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਕਾਰ ਸਾਡੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਰੁਕੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਦਾ ਮੇਨ ਗੇਟ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ ਪਰ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਉਣ-ਜਾਣ ਲਈ ਨਾਲ ਇਕ ਛੋਟਾ ਗੇਟ ਹੈ। ਬਾਬੂ ਖਾਂ ਸਾਡਾ ਡਰਾਈਵਰ ਹਰ 3-4 ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸੈਲ ਫੋਨ 'ਤੇ ਕਾਦਿਰ ਭਾਈ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਥੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਉਹਦਾ ਹੀ ਫੋਨ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਦਾ ਫੋਨ ਹੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੁਣ ਵੀ ਟਾਈਮ ਕਾਫੀ ਹੈ, ਜੇ ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇਖਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੱਸੋ, ਜੇ ਸਵੇਰੇ ਦੇਖਣੇ ਆ ਤਾਂ ਹੁਣ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਓ। ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਅਜੇ ਲੋੜਾ ਵੇਲਾ ਤਾਂ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ ਦੱਸ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੇੜੇ-ਨੇੜੇ ਹੀ ਹਨ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹਨ। ਦੋ ਕੁ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਉਸਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਕਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਲ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਈ। ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭੀੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ, ਟਾਈ-ਟਾਈ ਕੋਈ

ਦੁਕਾਨ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਵੀ ਸੀ। ਬਾਬੂ ਖਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹਫਤੇ ਦੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਇਸ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਭੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੇਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਗਏ, ਉਸਦਾ ਨਾਂ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਪੰਜਵੀਂ' ਹੈ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਹੈ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਿਨ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਉਥੇ ਇੰਨਾ ਕੁ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੀ ਆ ਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਨਾਲ ਹੀ 'ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਵੀਂ' ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਵਕਤ ਇਥੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ਉਥੇ ਇਕ ਦਰੱਖਤ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਪਣੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦੀ ਨਸਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਏਸ ਦਰੱਖਤ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਉਥੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪਏ ਬੋਰਡਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹੋ ਹੀ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਕੋਈ ਦੂਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੀ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਮਾਲ ਜੀ ਸਾਹਿਬ' ਗਏ। ਇਹ ਉਹੋ ਥਾਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੱਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਨ ਨਾਲ ਛਾ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਬਿਲਡਿੰਗ ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਦਰੱਖਤਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਜਿਹਾ ਵੀ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਜੋਂ ਰੱਖਿਆ ਹੋਣਾ ਕਿ ਉਹ ਸੱਪ ਇਸੇ ਝਾੜ ਝੀਡੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ' ਗਏ। ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਹਾਲ ਵੀ ਵੱਡਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਸਰੋਵਰ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ 1947 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਡੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਹੋਣੇ ਨੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਰੋਵਰ ਸੁੱਕਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਕੁਝ ਬੰਦੇ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਰੰਗ-ਰੋਗਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਸਿਪਾਹੀ ਪੂਰੀ ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਾਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਕੋ ਹੀ ਗੱਲ ਪੁੱਛੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਕਿਹੜੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਤਸ਼ਰੀਫ ਲਿਆਏ ਹੋ? ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਜਲੰਧਰ ਹੀ ਦੱਸਿਆ। ਉਹ ਬੜੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਭੁੱਲ੍ਹੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਉਸਦੀ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਡਿਓਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੋਈ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਹੋ ਨਹੀਂ ਤੇ ਚੁੱਪ ਉਹਨੂੰ ਸਤਾਉਂਦੀ ਲਗਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਹਰ ਗੱਲ ਉਹ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿਚ ਪੇਂਡੂ ਨਿਰਛੱਲਤਾ ਵੀ ਭਾਅ ਮਾਰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਫਰੂਖਾਬਾਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ। ਉਥੇ ਸਾਡੇ ਪੰਜ ਪਿੰਡ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਡੋਗਰ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਆ ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕੀ ਸਾਨੂੰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦੇ ਆ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਪੰਜੇ ਪਿੰਡ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਇਧਰਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੰਜੇ ਈ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਜਾਓ ਤਾਂ ਕਿ ਮਗਰੋਂ ਪੱਕੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਸਕੀਮ ਰਹੀ ਵੀ ਵਧੀਆ। ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਂ ਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਏਕਾ ਵੀ ਬੜਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਆ। ਨਾਲੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸ ਪਿਆ, ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਡੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ 12 ਵਜੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਿੰਦਾਂ ਦੀ ਹੈ? ਮਸਤੀ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਕਹਿੰਦਾ, "ਮੇਜਾਂ ਨੇ, ਸੁਹਣੀ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਖੇਤੀ ਹੈਗੀ ਆ, ਐਥੇ ਮੇਰੀ ਕਿਹੜੀ ਵੇਲਣ 'ਚ ਬਾਂਹ ਦਿੱਤੀਓ ਆ, ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਰਹਿੰਨਾਂ।" ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸੁਆਦ ਜਿਹਾ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਟਾਈਮ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਇਨਸਾਨ ਕੋਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸੱਚਾਈ ਵਾਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਣੀ ਸੀ, ਬਹਿ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਰੇ ਵੀ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜਿਥੇ ਬਾਲਕ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੱਝਾਂ ਚਾਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਤਾਂ ਉਹ ਰੱਬ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਡੰਗਰ ਆਪੇ ਹੀ ਚਰ ਕੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾਨਕ ਘਰ ਮੋੜ ਲਿਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੱਝਾਂ ਚਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਫਸਲ ਵੀ ਖਾ ਲਈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਦਿਸਿਆ ਨਾ। ਉਸਨੇ ਜਾ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਟਵਾਰੀ ਦੇ ਮੂੰਡੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਫਸਲ ਉਜਾੜ ਦਿੱਤੀ, ਡੰਗਰ ਮੇਰੇ ਖੇਤ 'ਚ ਵਾੜ ਕੇ ਆਪ ਕਿਤੇ ਉਥੇ ਦੀਹਦਾ ਈ ਨਹੀਂ। ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਾਲ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕੋੜਕਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ ਕੇ ਮਨੋਂ ਉਹਨੂੰ ਔਲਾ ਰਸੂਲ ਤਸੱਵਰ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਤ ਦੇਖਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ

ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬੜੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਸੀ। ਬੜੀ ਧਾਕ ਲਾਗੇ ਬੰਨੇ ਆਸ ਪਾਸ ਜੀ। ਉਧੋਵਾਲ ਜੰਬ ਭਾਵੇਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵਣੀ ਨਾ। ਮੰਗ ਜੋ ਹੈ ਸਾਡੀ ਛੱਡ ਕੇ ਵੀ ਜਾਵਣੀ ਨਾ। ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਕਿਸੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਨੇ ਜੋੜੀਆਂ ਸਨ। ਪੂਰਾ ਕਿੱਸਾ ਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛਾਪਿਆ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਾਂਭਿਆ ਹੋਣਾ। ਆਹ ਸਤਰਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਲ ਮਨ 'ਚ ਉਦੋਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਆਪ ਵੀ ਤਾਂ ਉਧੋਵਾਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾ ਉਹਨੇ ਵਾਕਿਆ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਬਸ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੂੰਹੋਂ ਮੂੰਹੀ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਕਿੱਸਾ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਹੋਣਾ। ਮੱਕੀਆਂ ਸਿਰ ਕੱਢਵੀਆਂ ਸਨ। ਛੱਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬੂਰ ਪੈ ਹਟਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਨ 1965 ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਕੁ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ਪਾਕਿ ਹਿੰਦ ਦੀ ਦੂਜੀ ਲੜਾਈ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਰੋਜ਼ ਬਲੈਕ ਆਉਟ ਹੋ ਜਾਣੀ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬੱਤੀਆਂ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਨ੍ਹੇਰ ਘੁੱਪ ਹੁੰਦਾ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਪਰਿੰਦਾ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲਦਾ। ਬੀਬੀਆਂ ਨਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਕਰਦੀਆਂ; ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੱਭੋ, ਚੱਕਣੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੋਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਦੁਰਲੱਭ ਹੋਵੇ। ਆਮ ਇਹ ਰੋਲਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜਸੂਸ ਘੜੀਆਂ ਵਗੈਰਾ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੰਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੁੱਕਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਰੋਂ ਉਪਰ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਮੱਕੀਆਂ ਵਿਚ ਡਰਦਾ ਕੋਈ ਵਤਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਆਮ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਛਾਤਾਬਰਦਾਰ ਜਾਸੂਸ ਮੱਕੀਆਂ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਵੇਲਾ ਮਿਲੇ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਬੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਭ ਲੋਕ ਦਹਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ। ਅੱਠਾਂ-ਅੱਠਾਂ ਦਸਾਂ-ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ। ਮਾਈਆਂ ਸਾਨੂੰ ਬੁੱਕਲਾਂ 'ਚ ਲੁਕੋਈ ਰੱਖਦੀਆਂ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲਣ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸਾਂ। ਬਹੁਤੀ ਸੁਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਗਾਂਗ ਤੋਰੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਬੀ ਹੁਣ ਔਹ ਹੋ ਗਿਆ...ਤੇ ਹੁਣ ਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰੇਡੀਓ ਉਦੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਮਸਾਂ ਇਕ ਔਧ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ। ਖੇਲਾ ਭਲਵਾਨ ਰੋਜ਼ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਨ ਲੱਧੇ ਰਾਮ ਦੀ ਹੱਟੀਏ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਪੁਰਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਹੱਟੀਆਂ ਸਨ; ਲੱਧੇ ਰਾਮ ਦੀ ਤੇ ਇਹਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਉਦੋਂ ਸਾਂਝੀ ਹੱਟੀ ਸੀ। ਰਤਾ ਕੁ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੀ ਸੀ। ਖੇਲੇ ਭਲਵਾਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਲਦ ਬੱਗ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਗੋਤ ਤੁਰ। ਖੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਲ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਖੇਲਾ ਜੁਆਨੀ ਵੇਲੇ ਭਲਵਾਨੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦਰਸ਼ਨੀ ਜੁਆਨ ਸੀ। ਬੜੇ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਹੱਡ ਸੀ ਇਹਦੇ। ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਤਕਤਾ ਮੱਲ ਸੀ। ਏਹਨੇ ਕਈ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਲਾਟੀਕੀਨਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਲਾਏ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਬੰਦੇ ਇਹਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੇਲਿਆਂ 'ਚ ਬੜੇ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਭਲਵਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਟਾਂਗਾ ਵੀ ਵਾਹਿਆ। ਕਾਂਗਰਸੀਆਂ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਵੇਟਾਂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰਦਾ। ਮਹਿਤਪੁਰੋਂ ਇਹ ਟਾਂਗਾ ਨਕੋਦਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਲਾਗੇ ਬੰਨੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ। ਇਹਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ ਸਨ, ਇਕ ਧੀ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ। ਲਾਡਲੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਗੀਰ ਪੁਲਿਸ 'ਚ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਜੈਲਾ ਮਿਲਟਰੀ 'ਚ। ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਦੋਵੇਂ ਵਾਹੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ। ਰੂਤਾ ਇਹਦਾ ਛੁੱਤਾ ਭਾਈ ਸੀ, ਭਲਵਾਨ ਤੋਂ ਵੱਡਾ। ਬੜੇ ਜੁਆਨ। ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਈ ਛੇ, ਸਵਾ ਛੇ-ਛੇ ਫੁੱਟ ਦੇ ਗੋਤ 'ਚ। ਸਾਨੂੰ ਨਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਲੰਮੇ ਲਗਦੇ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ-ਦਿਓ ਦੇ ਦਿਓ।

ਉਦੋਂ ਪਿੰਡ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਆਸਰੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਤਫਾਕ ਵੀ ਬੜਾ ਸੀ। ਬਲੈਕ ਆਉਟ ਹੋਈ ਤਾਂ ਵੀ ਲੋਕ ਰਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਪੈ ਲੈਂਦੇ। ਕਈ ਕਈ ਘਰ ਰਲ ਕੇ ਕੱਚਿਆਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜਿਆਂ 'ਚ ਬਾਹਰ ਸੌਂ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ। ਪੰਜਾਂ ਸੱਤਾਂ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ-ਧਿਆਣੀਆਂ, ਨਿਆਣੇ ਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਪਏ ਸਨ। ਮੰਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਮੁੱਕੀਆਂ ਈ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਦਮ ਰੋਲਾ ਪੈ ਗਿਆ; ਓ ਬਘਿਆਤ ਆ ਗਿਆ। ਓ ਬਘਿਆਤ ਆ ਗਿਆ। ਭਲਵਾਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਇਹਨੇ ਕਿਸੇ ਬੁੜੇ ਬਾਬੇ ਕੋਲੋਂ ਮੋੜੀ ਫੜ ਲਈ-ਬਘਿਆਤ ਭਜਾਉਣ ਨੂੰ।

ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਘਿਆਤ ਦੀ ਥਾਂ ਘੋੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਹੋਣਲੀ ਉਤੇ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੀਕ ਚਿਹਾੜਾ। ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ। ਹਾਲ ਪਾਰਿਆ। ਘੋੜੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤ ਖੜਕਣ। ਹਿਣਕਣੀਆਂ ਸੁਣਨ। ਧੀਆਂ-ਧਿਆਣੀਆਂ ਭੱਜ ਕੇ ਲਾਗਲੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਵੜ ਗਈਆਂ। ਤੀਵੀਆਂ ਦਾ

ਅਣਖਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ

ਰੋਣ ਕੁਰਲਾਉਣ; ਵੇ ਬਚਾਓ ਵੇ ਸਾਨੂੰ, ਲੋਕੋ। ਅਸੀਂ ਮਾਰੇ ਗਏ ਵੇ, ਲੋਕੋ। ਅਸੀਂ ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਵੇ, ਲੋਕੋ। ਹੱਟੀਓਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਲੋਕ 'ਕੱਠੇ ਹੋਏ ਹੋਏ। ਸਭ ਡਰੇ ਹੋਏ। ਕੋਈ 'ਗਾਂਗ ਵੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ। ਇਹ ਹੋਰ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ; ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੋੜੀ ਆਂ, ਭਗਵਾਨ ਦੇਈ; ਮੈਂ ਸਿੱਦੇ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਰੋੜੀ ਆਂ, ਮੈਂ ਸਿੱਦੇ ਨਹੀਂ। ਸਿੱਦੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਪਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ-ਉਹਨੂੰ ਸੂਹ ਹੋਣੀ ਆਂ। ਹੋਰ ਕੁੜੀਆਂ ਬੁੜੀਆਂ ਵੀ ਭੱਜ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਘੋੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਸਿੱਦੇ ਭਲਾਵੇ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਦੀ ਨੂੰਹ, ਭਗਵਾਨ ਦੇਵੀ ਚੱਕ ਲਈ। ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਘੋੜੀ 'ਤੇ ਚੜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੋਹਰਿਓਂ ਉਜ਼ਰ ਕਰਦੀ ਸੀ-ਕਰਨਾ ਹੀ ਸੀ। ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਘੋੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਇਹਦੀ ਸੁਣਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਬਈ ਸਭ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ। ਇਹਨੇ ਹੱਥ ਵਾਲੀ ਮੋੜੀ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਘੋੜੀਆਂ ਭਜਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਘੋੜੀਆਂ ਮਤਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਖੇਲੇ ਭਲਵਾਨ ਦੀਆਂ ਭਜਾਈਆਂ ਘੋੜੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਆ ਗਈ। ਭਲਵਾਨ ਆਪ ਘੋੜੀਆਂ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਸੀ। ਟਾਂਗਾ ਵਾਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਖਰਖਰੇ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਪ ਨਿਆਰੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਮੋਹਰਿਓਂ ਫੜ ਲਿਆ। ਕੰਡਿਆਲੇ ਤੋਂ। ਆਵਈ ਵਲੋਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਗਲੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਕਿਰਪਾਨਾਂ, ਬਰਛਿਆਂ, ਫੁਰਿਆਂ, ਟਕੁਇਆਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੈਸ। ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੰਦੂਕ ਵੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਘੋੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਇਆ। ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਨੇ ਮੋਹਰਿਓਂ ਭਲਵਾਨ ਨੂੰ ਧੀ ਦੀ ਗਾਲੂ ਕੱਢੀ। ਜੱਟ ਦਾ ਪੁੱਤ ਤੇ ਧੀ ਦੀ ਗਾਲੂ ਕਦੋਂ ਜਰਦਾ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ 'ਕੱਲਾ ਤੇ ਨਿਹੱਥਾ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਸੀ। ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ। ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ: ਓ ਪਿੰਡਾ ਆ ਜਾਓ, ਓ ਡਾਕੂ ਆ ਗਏ। ਓ ਪਿੰਡਾ ਆ ਜਾਓ, ਓ ਡਾਕੂ ਆ ਗਏ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਦਿਓ। ਭਲਵਾਨ ਦਾ ਰੋਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।

ਇਉਂ ਭਲਵਾਨ ਭਿੜਦਾ ਖਹਿੰਦਾ ਪਰ੍ਹੇ ਜੈਲਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਘੋੜੀਆਂ ਡਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਖੜਕਾ ਵੀ ਕੱਢੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੋਕਾ ਦਬਕਾ ਮਾਰਿਆ; ਉਏ ਬੰਤਿਆ ਚਲਾ ਦੇ ਗੋਲੀ ਹੁਣ। ਜਦੋਂ ਮਰ ਗਏ ਫੇਰ ਹੀ ਚਲਾਉਣੀ ਆ। ਕੋਠਿਆਂ 'ਤੇ ਖੜੇ ਤਮਾਸ਼ਬੀਨ ਗੋਲੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕਦਮ ਛੱਤਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ। ਡਰ ਗਏ ਕਿ ਕਿਤੇ ਖੜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਨਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਉਧਰ ਭਲਵਾਨ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਡਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। 'ਕੱਲਾ ਸੂਰਮਾ'।

ਬੜੇ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਸੀ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਬੰਤਾ ਬਦਮਾਸ਼। ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਨਾਂ ਚਲਦਾ ਸੀ ਉਹਦਾ। ਦਹਿਲ ਵੀ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਆ ਬਈ ਰੋਲਿਆਂ ਵੇਲੇ ਇਹਨੇ ਸਾਹਕੋਟ ਵਾਲੇ ਅਸਲਮ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ਡੱਕ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਪਤਾ ਚੱਲਿਆ ਬਈ ਬੰਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰਿਆ। ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੰਤਾ ਡਾਕੇ ਮਾਰਦਾ ਸੀ। ਫੀਮ-ਡੱਡੇ ਵੇਚਦਾ ਸੀ। ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਵਾਹਰਾਂ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਪੁੱਠੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਧੀ-ਭੈਣ ਵਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਣ ਦਿੰਦਾ। ਸਗੋਂ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਮਦਦ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਕਰਕੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਭੱਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਕਹਿ ਦੇਣਾ; ਚਲੇ ਡਾਕਾ ਮਾਰ ਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਪਰ ਧੀ ਭੈਣ ਦੀ ਪੱਤ ਵਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਮਾਅਜ਼ਰੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ; ਹਮਾਤਤ ਪਰ ਸਾਉ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੁਰੀਕਾਂ ਨੇ ਰੇਤ੍ਰਵੀਂ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਫੀਰੋ, ਸੋਹਣੀ ਤੇ ਮੋਹਣੀ ਤਿੰਨ ਭਾਈਆਂ ਦੀ 'ਕੱਲੀ ਭੈਣ ਸੀ, ਸਿੱਦੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਈ ਸੀ। ਜ਼ਮੀਨ

ਵੀ ਵੱਤੇ ਈ ਸੀ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਏ। ਅੱਕ ਕੇ ਵੱਡਾ ਫੀਰੋ, ਕੁਦੇਸਣ ਬਿਮਲਾ ਨੂੰ ਮੁੱਲ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ। ਛੋਟੇ ਸੋਹਣੀ ਨੇ ਵੀ ਈਦਾਂ ਦਾ ਹੀ ਕੁਛ ਤੁਬ-ਮੁਬ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਸਿਰੇ ਨਾ ਸੀ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਮੋਹਣੀ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤਕੜੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ-ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਬਾਪ ਬੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸ਼ਨੋ ਕਾ ਟੱਬਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਬਿਸ਼ਨੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਈ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ਸਿੱਦੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਲਗਦੇ ਚਾਚੇ-ਤਾਏ ਨੇ ਰੇਤ੍ਰਵੀਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬੰਤੇ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ। ਮਗਰੋਂ ਸੁਰੀਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਤਾਂ ਬਦਮਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੇ ਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ-ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਸਿੱਧੇ-ਸਾਧੇ ਸੀ। ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ। ਸਿਰੇ ਦੇ ਸੁਰੀਕਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤਾ ਤੋੜ ਕੇ ਸੁੱਕਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਵਿਆਹ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬੰਤੇ ਦੇ ਭਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਕਿੜ ਖਾਧੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਆਵਈ ਮੰਗ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਆ। ਬੰਤੇ ਦੇ ਭਤੀਜੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿੱਦੇ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਆ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਿੱਦਾਂ ਛੱਡ ਦਈਏ। ਘੋਸ-ਘੋਸ ਹੁੰਦੀ ਤੋਂ ਗੱਲ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਵਿਚੋਲਾ ਰਾਜੀਬੰਦਾ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ, ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਏਨੀ ਜੋਗਾ ਉਹ ਹੈ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਪੁਰਾਣਾ ਗੋਤ ਪਾਲੀ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਹੋਣੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਬੰਤੇ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਉਧੋਵਾਲ

ਆਏ। ਘੋੜੀਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ। ਬਿਸ਼ਨੋ ਕੇ ਸੁਰੀਕਾਂ ਦੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਬੈਠੇ। ਟਹਿਲ ਸੇਵਾ ਹੋਈ। ਘਰ ਦੀ ਕੱਢੀ ਦਾਰੂ ਪੀਤੀ। ਫੂਕਾਂ ਛਕਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਫੀਰੋ ਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁੱਧਕ ਤਾਂ ਹੋਉਗੀ ਕਿ ਸਭ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ। ਕੁਛ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆ। ਸੁਰੀਕਾਂ ਦੇ ਖੂਹ 'ਤੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਬੰਦੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਸੀ-ਉਤੋਂ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਤੇ ਦੇ ਭਤੀਜੇ। ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਾਂ 'ਆਵਦਾ' ਹੀ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਬੋਤਲਾਂ ਦੇ ਡੱਟ ਪੱਟੇ। ਬੋਤਲਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋਈਆਂ। ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਹੋਏ। ਛਾਤੀਆਂ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੱਲੀਆਂ। ਅਖੇ ਅਸੀਂ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਆਂ ਤੇ ਸਿੱਦੇ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮਜਾਲ ਬਈ ਸਾਡੀ ਮੰਗ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਤੋਰ ਦੇਣ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਹੀ ਵਿਆਹੁਣੀ ਆ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਵਿਆਹੁਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਓਦਾਂ ਹੀ ਚੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣੀ ਆ। ਉਹ ਪਿੰਡੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਗਨ ਵਿਹਾਰ ਕਰਕੇ ਤੁਰੇ ਸੀ। ਤੱਕ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਜੇ ਡੋਲੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਨਾ ਸਹੀ। ਮੰਗ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗੇ।

ਸੁਰੀਕ ਖੂਹ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਲਿਆਇਆ। ਬੁੜ੍ਹ ਕੋਲ ਦੀ ਤੰਗ ਜਿਹੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਦੀ ਵਾੜ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹਈਬੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰ ਤੇ ਆਹ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਸਿੱਦੇ ਪਈ ਆ। ਉਹ ਘੋੜੀਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਦਗੜ-ਦਗੜ ਕਰਦੇ ਆ ਵੜੇ ਤੇ ਇਕ ਦਮ ਤਰਬੱਲੀ ਮਚ ਗਈ। ਭਲਵਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਬਈ ਜੇ ਇਹਨੇ ਘੋੜੀ ਦਾ ਕਡਿਆਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਜਾਨ ਗਈ। ਅਗਲਿਆਂ ਕੋਲ ਹਥਿਆਰ ਸੀ। ਉਹ ਚਲਾਉਂਦੇ ਵੀ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਮੋਹੜੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਵੀ

ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਂ ਘੋੜੀ ਦਾ ਕਡਿਆਲਾ ਇਹਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਸੀ। ਬੰਤੇ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਸ਼ਰਾਬੀ ਵੀ ਸੀ। ਪਰ ਘੋੜੀ ਭਲਵਾਨ ਦੇ ਕਾਬੂ ਸੀ। ਵਾਰ ਤੋਂ ਬਚਦਾ ਬਚਾਉਂਦਾ, ਘੋਲ ਘੱਲੋਈਏ 'ਚ ਭਲਵਾਨ ਘੋੜੀ ਫੜੀ ਜੈਲਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਵੱਲ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਹਮਲਾ ਕਰਦੇ ਵੀ। ਇਹ ਘੋੜੀਆਂ ਭਜਾ ਦਿੰਦਾ। ਆਖਰ ਕਰਤਾਰੇ ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਇਕ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਹੱਥਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਫੇਰ ਲਾਹ ਕੇ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟ ਲਿਆ। ਉਹਦਾ ਰੋਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬੰਤੇ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਭਤੀਜੇ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਇਹਦੇ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਖੇਲੇ ਭਲਵਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਔਖੀ ਘੜੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਬੰਤੇ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਦਾ ਜੱਫਾ ਭਰਕੇ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਸੁੱਟ ਲਿਆ; ਆਪ ਹੇਠਾਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵੀ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲੀਆਂ ਤੇ ਲੱਤਾਂ ਵੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਵੀ ਭਲਵਾਨ ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਲੀ ਪਾਵੇ: ਓ ਮੈਂ ਭਲਵਾਨ ਆ, ਓ ਮੈਂ ਭਲਵਾਨ ਆ। ਕਰਤਾਰੇ ਭਲਵਾਨ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬੋਲਣੋਂ ਵੀ ਹਟਾ ਲਿਆ। ਉਹਦਾ ਹੋਠਲਾ ਬੁੱਲ ਦੰਦਾਂ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਚਿੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਫੇਰ ਉਹ ਓ-ਓ, ਔ-ਔ ਹੀ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਖੇਲਾ ਭਲਵਾਨ ਸਮਝ ਕੇ ਆਵਦੇ ਭਲਵਾਨ ਦੇ ਹੀ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਮਾਰੀ ਗਏ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਾ ਭਲਵਾਨ ਮਧਰਾ ਸੀ। ਖੇਲਾ ਭਲਵਾਨ ਲੰਮਾ ਸੀ-ਸਵਾ ਛੇ ਫੁੱਟੇ ਸਰੀਰ ਦਾ। ਇਹਦਾ ਸੱਜਾ ਗੋਡਾ ਖੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਸੱਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਗੋਡੇ ਦੀ ਚੱਪਣੀ ਮਧਾਣੀ ਰੁਕ ਵੱਢੀ ਗਈ। ਚਾਰ ਡੱਕਰੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਭਲਵਾਨ ਏਉਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੁਰ ਸਕਿਆ। ਇਹਦਾ ਉਹ ਗੋਡਾ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ।

ਦੇਖੋ ਦੇਖੀ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਵੀ ਖੇਲੇ ਭਲਵਾਨ ਦੀ ਮਦਦ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ। ਉਦੋਂ ਤਾਂਈ ਭਲਵਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਰੂਤਾ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤ ਵੀ ਆ ਗਏ। ਬਾਹਰੋਂ ਆ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਸਿਆ ਮਿਸਤਰੀ ਜੀਤ ਸਿਓ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਿਸਤਰੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬੜਾ ਗੱਠਵਾਂ ਸੀ। ਕੱਦ ਮਧਰਾ ਸੀ। ਗੋਲ ਮੋਲ ਈ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਡਾਂਗ ਵਰ੍ਹਾਈ। ਇਹ ਨੇਰ੍ਹੀ ਵਾਂਗੂੰ ਵਗਿਆ। ਇਹਦੇ ਸੱਟਾਂ ਨੇ ਧੂਹ ਹੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਦੇ ਭਜਨਾਂ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਥਾਂ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਕ ਸਹਿਕਦਾ ਮੱਕੀਆਂ 'ਚ ਲੁਕਦਾ ਕਿਤੇ ਦੀ ਕਿਤੇ ਜਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਨਿਕਲ ਕੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਧੋਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਬੰਦੇ ਮਾਰ ਆਏ ਆਂ।

ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭਲਵਾਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਦਾ ਗੁੱਟ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: ਬਾਂਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਢਿਆ ਗੁੱਟ ਕਿਰਪਾਨ ਸਣੇ ਪਰ੍ਹੇ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ: ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਦੇਖਿਓ ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਦਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਨੂੰ... ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਧੀ...। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗੰਦ ਬਕੇ-ਗਾਲੂ ਕੱਢੇ। ਇਹੀ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋੜਾ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਕੱਢਾ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਕੀਹਨੇ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਬਚਨਾ ਖਾਲਸਾ ਡਾਂਗ ਚੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਓ ਸਾਲਿਆ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਤੂੰ। ਉਹਨੇ ਇੱਕੋ ਡਾਂਗ ਇਹਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਛੱਡੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਚੱਲ ਤੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਕੰਜਰ ਕੋਲ। ਖਾਲਸਾ ਤਕਤਾ ਜੁਆਨ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪਾਰ ਬੋਲ ਗਿਆ। ਮੁੜ ਨਾ ਬੋਲਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਨੂੰ ਮੱਕੀਆਂ 'ਚ ਲੁਕਿਆ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦਾ ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਡਰ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਲੁਕੋਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸੁਣਿਆ ਬਈ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ। ਲੋਕ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾਇਆ, ਲੁਕਿਆ ਬੰਦਾ ਵੀ ਮੱਕੀਓ ਮੱਕੀ ਹੁੰਦਾ ਦੂਰ ਪਿੰਡੀ ਚਲੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ: ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਹੀ ਪੁਛਿਆ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਥੋਂ

ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਅਸੀਂ ਉਧੋਵਾਲੀਆਂ ਦੇ ਦੋ ਬੰਦੇ ਮਾਰ ਆਏ ਆਂ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭਲਵਾਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਦਾ ਗੁੱਟ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: ਬਾਂਗ ਨਾਲੋਂ ਵੱਢਿਆ ਗੁੱਟ ਕਿਰਪਾਨ ਸਣੇ ਪਰ੍ਹੇ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਧਮਕੀਆਂ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਿਆ: ਇਕ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਦਿਓ, ਫੇਰ ਦੇਖਿਓ ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਦਾਂ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਨੂੰ... ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਧੀ...। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਗੰਦ ਬਕੇ-ਗਾਲੂ ਕੱਢੇ। ਇਹੀ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕੋੜਾ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਕੱਢਾ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਕੀਹਨੇ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰਬਚਨਾ ਖਾਲਸਾ ਡਾਂਗ ਚੱਕੀ ਫਿਰਦਾ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਓ ਸਾਲਿਆ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਤੂੰ। ਉਹਨੇ ਇੱਕੋ ਡਾਂਗ ਇਹਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਛੱਡੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਚੱਲ ਤੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਕੰਜਰ ਕੋਲ। ਖਾਲਸਾ ਤਕਤਾ ਜੁਆਨ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਇੱਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪਾਰ ਬੋਲ ਗਿਆ। ਮੁੜ ਨਾ ਬੋਲਿਆ। ਇਹਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਨੂੰ ਮੱਕੀਆਂ 'ਚ ਲੁਕਿਆ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਬੰਦਾ ਸੁਣਦਾ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਕੀ ਕਰਦਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਵੀ ਡਰ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਲੁਕੋਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸੁਣਿਆ ਬਈ ਬਾਅਦ 'ਚ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ ਸੀ ਪਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਮੇਰਾ ਸੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਦਾ। ਲੋਕ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪਾਰ ਬੁਲਾਇਆ, ਲੁਕਿਆ ਬੰਦਾ ਵੀ ਮੱਕੀਓ ਮੱਕੀ ਹੁੰਦਾ ਦੂਰ ਪਿੰਡੀ ਚਲੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ: ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਹੀ ਪੁਛਿਆ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਭਰਾ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਥੋਂ

ਉਹਦੇ ਲਈ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ ਹੋਇਆ।

ਪਿੰਡ 'ਚ ਹੋਰ ਵੀ ਦਹਿਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਦੋ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਕੋਈ ਪੁੱਛੇ ਨਾ। ਕੋਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਵੀ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਡਰਦੇ ਵੀ ਸੀ। ਸਾਹਕੋਟ ਦਾ ਠਾਣਾ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਉਦੋਂ ਏਡੀ ਛੋੜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ। ਆਖਰ ਨਕੋਦਰ ਵਲ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਠਾਣੇ ਖਬਰ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਠਾਣੇ ਵਾਲਿਆਂ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿਣ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਹੈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਰਿਆ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਰ ਕੇ ਆਏ ਆਂ। ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁਣ ਬਦਲਾ ਲੈਣਗੇ। ਹੁਣ ਬੰਤਾ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਗਾ। ਜੇ ਮਰਜ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਹੈਗੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਭਤੀਜੇ ਈ ਆ। ਬੰਤੇ ਦਾ ਆਵਦਾ ਖੂਨ। ਭਰਾ ਦੀ ਅਣਸ। ਹੁਣ ਮੌਤ ਨੱਚਗੀ। ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੰਦੇ ਮਾਰੂਗਾ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਭੈਅ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਏਧਰੋਂ ਭਲਵਾਨ ਖੇਲੇ ਦੀ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਰੱਖ ਵਿਖਾਈ। ਧੀ ਭੈਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਮਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਲਾਸ਼ਾਂ ਪਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਮੌਤ ਦਾ ਸਹਿਮ ਸੀ। ਲੋਕ ਡਰਦੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣੇ ਸੁਰੂ ਹੋਏ। ਜਿਹੜੇ ਰਾਤੀਂ ਕੁਸਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਰਜਾਈਆਂ 'ਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੇ ਲੁਕੇ ਰਹੇ ਉਹ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਨੰਦੇ ਦਾ ਕੈਲਾ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹਾਕੀ ਰੱਖੀ ਆਵੇ। ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਇਹਨੂੰ ਟੋਭਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਮਰੇ ਪਏ ਬੰਦੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਹਾਕੀ ਮਾਰ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੈਂ ਰਾਤੀਂ ਬੜੀ ਅਤ ਚੁੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਓਏ, ਹੁਣ ਬੋਲ ਜ਼ਰਾ। ਦੇਖਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵੱਡੇ ਸੁਰਮੇ ਨੂੰ। ਲੋਕ ਹੱਸ ਪਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਬੜਾ ਚਿਰ ਕੈਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਰਹੀ। ਇਹਨੂੰ ਛੋੜਨ ਹਿਤ ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ, ਬਈ ਟੋਭੇ ਨੇ ਵੀ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬੰਤਾ ਫੇਰ ਆਇਆ ਵੀ। ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ। ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮਾੜਾ, ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਬੰਤਾ ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਕਮਲਿਆਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਜਾਨਾਂ ਗੁਆ ਲਈਆਂ। ਭੰਗ ਦੇ ਭਾਤੇ। ਇਹ ਕਿਤੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣੋਂ ਰਹਿ ਚੱਲੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਵੀ ਵਿਆਹੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸਿਆਂ ਹੀ ਆ ਗਏ।

ਅਸੀਂ ਨਕੋਦਰ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇਖਣ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਭਲਵਾਨ, ਉਹਦਾ ਪੁਤ ਗਿੰਦਾ ਤੇ ਜੀਤ ਸਿਓ ਮਿਸਤਰੀ ਵੀ। ਸਭ ਵਰਾਂਡੇ 'ਚ ਪਏ ਸੀ। ਭਲਵਾਨ ਦੇ ਗੋਡੇ ਨੂੰ ਪਲੱਸਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗਿੰਦੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜੀਤ ਸਿਓ ਦੀ ਬਾਂਗ ਬੰਨੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਤਾ ਕੁ ਪਰ੍ਹੇ ਕਰਕੇ ਓਸੇ ਵਰਾਂਡੇ 'ਚ ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀ ਪਏ ਸੀ। ਪੱਟੀਆਂ ਪਲੱਸਤਰਾਂ 'ਚ ਲਪੇਟੇ ਹੋਏ। ਜਿਹੜੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਟਿਕਟਿਕਾ ਤੋਂ ਬੜੇ 'ਰਾਮ ਨਾਲ ਮੰਜਿਆਂ 'ਤੇ ਪਏ ਸਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਲਾਗੇ ਲਾਗੇ। ਚੋਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਇਹ ਦੂਜੇ ਵਲ ਵੀ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਪਤਾ ਲੈਣ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਵੀ।

ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਡਾਕੇ ਦਾ ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕੇਸ ਪੈ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਮਾਰਨ ਦਾ। ਅਰੋੜੇ ਡਰਦੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਓਥੋਂ ਤਰੀਕਾਂ ਭੁਗਤਣ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਮਿਸਤਰੀ ਜੀਤ ਸਿਓ ਵੀ ਪਿੰਡੋਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਨਾ ਕੋਈ ਏਧਰੋਂ ਬੱਝਾ, ਨਾ ਓਧਰੋਂ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਜਾਨਾਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ-ਨਾ ਕਿਸੇ ਖੂਹ ਨਾ ਖਾਤੇ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਬੰਤੇ ਦਾ ਇਕ ਭਤੀਜਾ, ਜਾਗਰ, ਆਜ਼ਾਦ ਬੱਸ 'ਚ ਡਰੈਵਰ ਸੀ। ਰੂਟ ਨਕੋਦਰੋਂ ਸਾਹਕੋਟ ਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਜਦੋਂ ਬੱਸ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣੀ ਤੇ ਉਧੋਵਾਲ ਵਲ ਦੇਖਣਾ। ਫੇਰ ਮੂੰਹ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਫੇਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਵਾਰਦਾਤ 'ਚ ਵੀ ਨਾਲ ਈ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਉਧੋਵਾਲ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਨੂੰ ਭਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਯਾਦ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜਾਂ ਬਈ ਉਧੋਵਾਲ ਦਾ ਖੇਲਾ ਭਲਵਾਨ ਏਹਨਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਇਹ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਹਨੇ ਕਹਿਣਾ, ਉਦਣ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਮਾੜੀ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਮਾਰ ਗਈ।

ਖੇਲੇ ਭਲਵਾਨ ਦੀ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਹੋ ਗਈ। ਪਿੰਡ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰੀਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਕਹਿਣਾ, ਆਹ ਹੋਇਆ ਨਾ ਮਰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ। ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ। ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ। ਸਿੱਦੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਕੇਸ ਚੱਲਿਆ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਕੀ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਭਲਵਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਲਾਕਾ ਵੀ। ਰੇਤ੍ਰਵਾਂ ਵਾਲੇ ਧਾੜ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਮਾਰੇ ਗਏ। ਭਲਵਾਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਾਹਰ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਹਨੂੰ ਪੈਸ

ਗਜ਼ਲ

ਉਪਰੋਂ ਹਰ ਇਕ ਸ਼ਖਸ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਏ।
ਅੰਦਰੋਂ ਸਬ ਕੁਝ ਸਾਹੁਕਾਰਾ ਲੱਗਦਾ ਏ।
ਨਵੀਂ ਆਸ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਉਠਦੇ ਹਾਂ,

-ਰਾਜਿੰਦਰ ਜਿੰਦ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਫੋਨ:917-776-9956

ਕਲਮਾਂ

ਸਲਾਮਤ ਰਹਿਣ ਕਲਮਾਂ,
ਸੱਚਾਈ ਕਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ,
ਨਿਆਂ ਭਗਤਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ,

ਕਾਵਿ-ਮੰਚ

ਆਤੰਕ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ,
ਅੰਬਰ ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੀਆਂ,
ਵਿਤਕਰੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ

ਮਾਨਵਤਾ

ਇਹ ਮਾਨਵਤਾ
ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ,
ਐਟਮ ਦੀ ਚਿੰਗਿਆੜੀ ਫੜ ਕੇ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਰਤੇ-ਧਰਤੇ ਨੂੰ,
ਆਤਮਾ ਦੇ ਪਰਮ ਪਿਤਾ,
ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੀ, ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ,

-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ

ਗਜ਼ਲ

ਭੱਬੇ 'ਚ ਤੀਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨਾ' ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ।
ਇਹ ਕੌਣ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਮਰਨੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰ ਰਹੇ।

-ਇੰਦਰਜੀਤ ਪੁਰੇਵਾਲ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਫੋਨ:845-702-1886

ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ...

ਪਤਾ ਏ ਮੇਰੇ ਖਾਲੀ ਦਿਲ ਵਿਚ
ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਬਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।
ਫਿਰ ਵੀ ਗੂੰਗੇ ਬੋਲੇ ਦਿਲ ਤੋਂ

ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਖਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ।
ਪਤਾ ਏ ਤੇਰਾ ਹੋਣ ਦੇ ਲਈ
ਤੇਰੇ ਦਰ 'ਤੇ ਢਹਿਣਾ ਪੈਦਾ,

-ਰਾਜਿੰਦਰ ਜਿੰਦ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ

ਇੱਕੋ

ਇੱਕੋ ਰੱਬ ਨੇ ਇੱਕੋ ਸੰਸਾਰ ਬੱਧਾ
ਇੱਕੋ ਕਦਰਤ 'ਚ ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਏ।

-ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਸਾਲ
ਫੋਨ:408-209-7072

ਨਾਰੀ ਦੀ ਉਸਤਤ

ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਜਿਸ ਨੇ ਗਰਭ 'ਚ ਰੱਖਿਆ
ਭੁੱਲ'ਗੇ ਉਸ ਅਹਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ।

-ਪੰਪੂ ਹਨੂਰ, ਮਾਡੈਸਟੋ

ਵਿਛੜੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰੇ

(ਸਫਾ 25 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਜਦੋਂ
ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਇਕ ਇਕੱਤਾ ਬਾਂ 'ਤੇ
ਆਪਣੇ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਈ ਬੈਠਾ

ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ 1500 ਮੁਰੱਬੇ ਜਮੀਨ ਦਾ
ਮਾਲਕ ਸੀ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਸਾਰਾ
ਇਲਾਕਾ ਉਹਦਾ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸਾਨ ਦੇ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਅੰਕ 'ਚ)

ਔਰਤ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਚੁੰਨੀ ਏ ਚੁੰਨੀ ਨਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲਾਹਿਆ ਕਰ
ਇਸ ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ਕਰ।

ਉਹ ਔਰਤ ਕਾਹਦੀ ਔਰਤ ਹੈ ਜੋ ਕੱਪੜੇ ਪੂਰੇ ਪਾਵੇ ਨਾ
ਉਹ ਬੋਟੀ ਕਾਹਦੀ ਬੋਟੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਵੇ ਨਾ

ਤੂੰ ਪੜ੍ਹ ਗਈ ਏਂ ਤੂੰ ਲਿਖ ਗਈ ਏਂ ਤੈਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਮਿਲ ਗਈ ਸ਼ੋਹਰਤ ਹੈ
ਉਡ ਰਹੀ ਏਂ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਤੂੰ ਇਕ ਔਰਤ ਹੈਂ

ਤੂੰ ਜਿਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਜੀਣਾ ਏ ਉਹ ਸਭ ਸਮਾਜ ਹੈ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ
ਕੋਈ ਬਾਪ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਵੀਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਯੁੱਗ ਹੈ ਕਾਲਿਆਂ ਧੰਦਿਆਂ ਦਾ,

ਤੂੰ ਅੱਖੀਆਂ ਖੋਲਕੇ ਤਕ ਤਾਂ ਸਹੀ ਤੈਨੂੰ ਬੰਦੇ ਵੇਚੀ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ
ਤੇਰੇ ਤਨ ਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਘੱਟ ਗਏ ਨੇ ਸਭ ਬੰਦੇ ਜ਼ਸ਼ਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਨੇ

ਜਿਸ ਐਸ਼ ਪਿੱਛੇ ਤੂੰ ਮਰ ਰਹੀ ਏਂ ਇਹ ਧੋਖਿਆਂ ਦੀ ਹੈ ਐਸ਼ ਕੁਝ
ਤੇਰੇ ਬਦਨ ਤੇ ਐਡਾਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਤੇਰੇ ਜਿਸ ਦਾ ਵੱਟ ਰਹੇ ਕੈਸ਼ ਕੁਝੇ।

ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਜੋ ਰੱਬ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਏ ਉਹੀਓ ਤੇ ਤੇਰਾ ਗਹਿਣਾ ਏ,
ਜਦ ਸ਼ਰਮਾਂ ਹੀ ਤੂੰ ਲਾਹ ਸੁੱਟੀਆਂ ਫਿਰ ਕੋਲ ਤੇਰੇ ਕੀ ਰਹਿਣਾ ਏ,

ਕਟਰੀਨ ਅਤੇ ਕਰੀਨਾ ਦੀ ਨਾਂ ਰੀਸ ਕਦੀ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰ
ਰੱਖ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਤੂੰ ਨਾ ਰੀਸਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮਰਿਆ ਕਰ

ਕਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਤੱਕਿਆ ਏ ਬੰਦੇ ਵੀ ਕਪੜੇ ਲਾਹੁੰਦੇ ਨੇ
ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਇਕ ਮੰਚ ਉਤੇ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਪਈ ਨਚਾਉਂਦੇ ਨੇ

ਔਰਤ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਚੁੰਨੀ ਏ...

ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਆ ਗਿਆ

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ:916-687-3536

ਪਿੱਪਲਾਂ ਉਤੇ ਪੀਘਾਂ ਪਈਆਂ ਸਾਉਣ ਮਹੀਨਾ ਆ ਗਿਆ
ਕਾਲੀਆਂ ਘੋਰ ਘੱਟਾਵਾਂ ਚੱਲੀਆਂ, ਹਰ ਇਕ ਮਨ ਹਰਸਾ ਗਿਆ

ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੀ ਥਾਂ

ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਪਟਾਰੀ

-ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
 ਮੇਰੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ। ਇਕ ਸਨ ਪੰਥ ਦੇ ਬੇਤਾਜ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਵਾਰਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ। ਸਪਤਾਹਿਕ ‘ਫਤਹਿ’ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਪ ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਂ, ਵਿਚ ਹਰ ਦੂਜੇ ਹਫਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਾ ਖੇਤਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਾਹਿਤ।

ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਰੱਖ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕਣ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ, ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੀ-ਟਿੱਚਰ ਮਖੌਲ ਵਾਲੀ। ਇਸ ਰਾਜਨੀਤਕ ਰਸੂਖ ਦਾ ਸਦਕਾ ਬਾਵਾ ਬਚਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਧਨੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ ਉਠਣਾ ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖਣਾ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਂਗ ਹੈ।

ਉੱਚ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਗੁਜ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਜਿਸ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਵਾਰਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਸਮੇਂ ਪਾਠਕ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਘੋਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚੋਂ। ਇਕ ਯੋਧੇ ਵਾਂਗ।

ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਉਂ ਲਗਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਇੱਝ ਹੈ, ‘ਗੀਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਸੋਹਣਾ ਮਾਹੌਲ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁਹੱਬਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਤੇ ਚੰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਪਰ ਵਾਰ ਲਿਖਣਾ ਰਣ-ਭੂਮੀ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਦੇ ਵਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਟੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਯੋਧੇ ਵਲੋਂ ਜੰਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਾਸਤੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ‘ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਅਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇਣ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਅਮਲ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੇ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ। ਮੇਰੇ ਬਹੁਤੇ ਯੋਧੇ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਾਲੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਲਿਖਣ ਸਮੇਂ ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾਰ ਕੋਈ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਗੱਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਜੋੜਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ।’ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੂੰ ਤਾਅਨਾ ਮਾਰ ਕੇ ਉਚੀ ਉਚੀ ਹਸਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਬੱਤੀ-ਤੇਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ

ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ। ਘਰ ਬੜਾ ਦੁਰ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਗਾਰਡਨ ਵਿਚ। ਰਾਜੌਰੀ ਗਾਰਡਨ ਤੇ ਟੈਗੋਰ ਗਾਰਡਨ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰ ਦੀ ਬਸਤੀ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਪਤਾ ਤੇ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਸੇਧਾਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਲਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੜਕ ਟੁੱਟੀ ਪੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੱਡੀ ਦੇ ਫਰਲਾਂਗ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੱਸ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਮੇਰੀ ਨਿਗਾਹ ਬੰਦ ਗਲੇ ਵਾਲੇ ਕੋਟ ਤੇ ਬਦਾਮੀ ਰੰਗ ਦੀ ਪੱਗ ਵਾਲੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲ ਪਈ ਜਿਹੜਾ ਗਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਦੁਕਾਨ ਉੱਤੇ ਬੈਠਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਪੂਰੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਉਠਿਆ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਉਠਣ ਵਿਚ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਾਲੀ ਚੁਸਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ‘ਹੁਣ ਤਾਂ ਬਸ ਆਹ ਹਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ’ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਹੱਸਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉਚਾ ਹਾਸ।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਾਲੇ ਘਰ ਆ ਗਏ।

‘ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?’ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਦਾ ਤਵਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ‘ਬੜੀ ਆਬਰੂ ਤੇ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ। ਘਾਟਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਅੰਤ ਨਹੀਂ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀ ਵਾਲੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਦਿੱਲੀ ਅਕੈਡਮੀ ਵਾਲੀ ਵੀ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੀ। ਮੋਤੀਆ ਖਾਨ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਵਿਚ ਕਨਾਟ ਪਲੇਸ ਤੋਂ ਦੂਰ ਆ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਦੋਸਤਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੋਂ ਦੂਰ। ਭੱਜ ਦੌੜ ਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਲੋਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹੋ। ਮਿਲ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜਾਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਪੈਰ ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਡਾਕਟਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਸੁਰਾਬ ਨਾ ਪੀ। ਜੇ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਹੀ ਮਨ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਹੀ ਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸਿਹਤ ਦੀ ਲੋੜ, ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਆਬਰੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਹਤ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਵੀ ਕਮੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਰੋਜ਼ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਿਫਲ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਰਚਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤੈਨੂੰ ਕਿਤਾਬ ਦਿਆਂਗਾ, ਨਵੀਂ ਛਪੀ ‘ਚਿਤ-ਕਬਰੀਆਂ ਇੱਟਾਂ’ ਬੁਢਾਪਾ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਹੀਓ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ 34-35 ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਹੀ ਦਮ, ਉਹ ਹੀ ਖਮ। ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੀਂ।’ ਉਹ ਫੇਰ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਹੱਸਿਆ।

‘ਤੇਰੇ ਸਾਥੀ ਦਾ ਵੀ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਹਾਲ ਹੈ।’

ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ‘ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਦਾ।’

ਉਹ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸੋਚ ਕੇ ਫੇਰ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਹਸਦਾ ਹੈ। ‘ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ਕਮਲਾ ਆਪਣੇ

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੀ ਇਕ ਕਵਿਤਾ
ਖਜਿਆਰ ਦਾ ਰਾਹ
 ਡਲਹੌਜ਼ੀ ਤੋਂ ਰਾਹ, ਜਾਏ ਖਜਿਆਰ ਨੂੰ॥
 ਪਰਬਤ ਹਰੇ ਕਚਾਰ, ਪੀਂਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ॥
 ਕਾਲਾ ਟੋਪ ਸਿਆਹ, ਦਿਸਦਾ ਸਾਹਮਣੇ॥
 ਛੇਲੂ ਬੇਪਰਵਾਹ, ਚੁਗਦੇ ਢੱਕੀਆਂ॥
 ਖਿਲਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਪਾਹ, ਬਰਫਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ॥
 ਲੱਕੜ ਮੰਡੀ ਚਾਹ, ਪੀਣ ਪਹਾੜੀਏ॥
 ਚਸਮੇ ਬੇਬਹਾ, ਠੰਢੇ ਜਲ ਦੇ॥
 ਚੀਲਾਂ ਨਾਲ ਉਮਾਹ, ਲੰਮੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ॥
 ਪੌਣਾ ਖਾਹ ਮੁਖਾਹ, ਛੇੜਨ ਪਾਠੀਆਂ॥
 ਫੁਲਾਂ ਘਰ ਵਿਆਹ, ਪੱਗਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ॥
 ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਨਿਗਾਹ, ਕੁਦਰਤ ਖਿਲਰੀ॥
 ਸੱਚਾ ਰੱਬ ਗਵਾਹ, ਹਕੀਕਤ ਏਸ ਦਾ॥
 ਮੋਇਆਂ ਪੈ ਜਾਏ ਸਾਹ, ਏਥੇ ਆਣ ਕੇ॥
 ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਥੇ ਵੱਸਦਾ॥
 ਝੱਟ ਕੁ ਲੈ ਲਾ ਲਾਹ, ਏਸ ਸਵਰਗ ਦਾ॥
 ਦੱਮ ਦਾ ਕੀ ਵਸਾਹ, ਮੇਰਿਆ ਦੋਸਤਾ॥

ਆਪ ਹੀ ਕੈਦ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਕੌਮ ਨੇ। ਬੰਦਾ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਬਾਗ ਵਿਚ ਸੈਰ ਕਰਦਾ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਜਦ ਬੰਦਾ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਜੀਉਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਖਤਮ ਹੋਈ ਸਮਝਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਹੀਓ ਹਾਲ ਹੈ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਹੱਸ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ। ਬੰਬਈ, ਕਲਕੱਤੇ ਦੇ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ, ਕਾਨਪੁਰ ਦੇ ਮੈਖਾਨੇ, ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ। ਸਭ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਇਸ਼ਕ, ਕੋਈ ਮੁਆਸ਼ਕਾ।’

‘ਤੇਰੀ ਉਸ ਮਾਸੂਕ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ 10 ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਸੀ?’

‘ਆਖਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਬੀਵੀ ਦਾ ਸਾਥ ਖੁਸ਼ਾ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਮਾਸੂਕ ਮਿਲ ਗਈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਤੁਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ਼ਕ ਵੀ ਫਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ਼ਕ ਵਰਗੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕ ਸਾਂਝ।’

‘ਇਸ਼ਕ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਕੀ ਫਰਕ ਹੈ ਭਲਾ।’

‘ਰਿਸ਼ਤਾ ਕੇਵਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਜਾਣ ਪਛਾਣ। ਇਸ਼ਕ ਉਸ ਵੇਗ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਉਡਾਈ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਹਵਾ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਪਰਬਤਾਂ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ਼ਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਰ।’

ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨਾਲ ਬਿਤਾਈ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਚੇਤੇ ਆ ਗਈ। ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਜੰਗ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਹਿਰ ਵਿਚ ਬਲੈਕ-ਆਊਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਮੋਤੀਆ ਖਾਨ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਛੋਟੇ ਪੈਗ ਲਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਇਕ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਗੂੰਜ ਆਈ

ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸਵਰਨ ਕੌਰ ਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, ‘ਉਹ ਜੀ! ਬੱਲੇ ਆ ਜਾਓ।’ ‘ਕਿਉਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਬੱਲੇ ਕਿਉਂ ਆ ਜਾਈਏ, ਬੱਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਵਾ ਚਲਦੀ ਹੈ।’ ‘ਉਪਰ ਜਹਾਜ਼ ਗੇੜੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ।’ ‘ਤੂੰ ਵੀ ਕਮਲੀ ਏ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੀ ਉਡ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਲੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਏ।’ ਏਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਹਥਲਾ ਗਲਾਸ ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਲਿਆ ਤੇ ਉਚੀ ਉਚੀ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਬੋਲਿਆ, ‘ਸਵਰਨ ਕੌਰ ਬਹੁਤੀ ਹੀ ਭੋਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਲੀ ਤਕ ਮਦਰਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਵੀ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।’

ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਇਕ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨੇ ਬਲਵੰਤ ਗਾਰਗੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ‘ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?’ ‘ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਲਈਏ ਭਾਵੇਂ ਚੰਦ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਈਏ।’ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗਾਰਗੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਿਆ ਤੇ ਉਹ ਮਹਿਫਲ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ। ‘ਚੰਦ ‘ਤੇ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਇਹ! ਸਿੱਧੀ ਕੰਧ ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਉਥੇ ਵੀ ਕਿਰਲੀ ਪਹਿਲਾਂ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਵੱਡਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਗੋਰਕੀ।’

ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵੀ। ਇਕ ਕਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ‘ਇਹਦੀ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਓ। 30-40 ਰੁਪਏ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਦਾ ਵੀ ਰਿਜ਼ਕ ਚਲ ਪਊ।’

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੋਲਿਆ, ‘ਇਸ ਦੇ ਰਿਜ਼ਕ ਦਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਠੇਕਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਰੱਬ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ਕ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਦਿਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਲੋੜ ਪਈ ਹੈ ਏਨੀ ਕੁ ਗੱਲ ਪਿੱਛੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਆਵਾ ਲੈਣ ਦੀ।’ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ।

1954 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਕ ਅਟਕਲ ਪੱਚੁ ਢਾਬੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ‘ਕਿੱਥੇ ਚਲਿਆ?’ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ? ‘ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ।’ ਮੈਂ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ। ‘ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਾਂ।’ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਢਾਬੇ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਗ ਪਏ। ਅੱਧੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਚੇਤੇ ਆਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀ ਰੋਟੀ ਜੋਗੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਸਨ। ‘ਕੁਝ ਪੈਸੇ ਹਨ?’ ‘ਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।’

‘ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਨ।’ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ, ਦੋਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਪੈਸੇ ਬਣਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਗਿਣੇ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਏਨੇ ਜਿੰਨੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਅਸੀਂ ਖਾ ਚੁੱਕੇ ਸਾਂ। ‘ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੱਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।’

‘ਬਸ ਕਿਉਂ ਕਰੀਏ?’ ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਬੈਹਰੇ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੱਤੀ, ‘ਉਹ ਮੁੰਡਾ!’ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਵੇਖੇ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ। ‘ਤੇਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੱਸ ਕਿੰਨੇ

ਬਣਦੇ ਹਨ।’
 ‘ਕੱਚਾ ਬਿੱਲ (ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਬਿੱਲ) ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ ‘ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਦੋ ਤੰਦੂਰੀ ਰੋਟੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਖਾਧੀਆਂ ਵੀ। ਉਸ ਦੀ ਪੈਸੇ ਵਲੋਂ ਸੌਖੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਸ-ਹੱਸ ਕੇ ਦੂਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਗੁਣ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਹੱਸ ਸਕਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਹੈ। ਤਰਖਾਣ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਸਨ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਸੀ। ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸੂਰੂ ਦੇ ਬੋਲ ਸਨ, ‘ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦਾ ਘਰ ਸੀ ਤੇਲੀਆਂ ਦਾ’ ਆਪਣੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜਮਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਜਦੋਂ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਤੁਕ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨੇ ਟੋਕਿਆ, ‘ਅੱਗੇ ਵੀ ਚਲ। ਨਾਲ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਤੁਰ। ਹੋਰ ਤਰਖਾਣਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਾ ਘਰ ਸੌਢੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਸੀ?’ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਹਾਸਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਤਰਾਂ ਛਪਣ ਲਈ ਭੇਜਣ ਵਾਲਾ ਸਾਂ ਕਿ 18 ਮਈ ਦੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ। ਸੰਖੇਪ ਤੇ ਭਾਵਪੂਰਤ: ‘ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। 300 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਖਰਚ ਸੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜ਼ੀ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦਵਾਈ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖਰਚ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਇਕ ਹਾਲਤ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ‘ਆਰਸੀ’ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੋਝ ਹੌਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਦੋ ਗੀਤ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਖਰੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ।’ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਖੁਲਾਸੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਕਵੀ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕ ਸੰਸਥਾ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਵਾਏ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੈਲੀ ਭੇਟ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਕੈਡਮੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਵੀ, ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਵੀ ਤੇ ਕਾਨਪੁਰ ਆਦਿ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਵਿ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਵੀ। ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਤੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਥਾਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਿਆ। ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਦਾ ਸਥਾਨ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇਗਾ।

-ਗੁਰਜੰਟ ਕਲਸੀ ਲੰਡੇ
 ਜਦੋਂ ਆਬਣ ਵੇਲੇ ਧੁੱਪ ਬਨੇਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਦਾ ਮੰਜਾ ਵਿਹੜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਡਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਗਰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਸਰਦੀ, ਸਮਾਂ ਧੁੱਪਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਲਦਾਂ, ਮੱਝਾਂ, ਕੱਟੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਪਾਏ ਪੱਠੇ ਖਾਧੇ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਗਾਜ਼ਰੀ ‘ਚ ਅਸੀਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਨਲਕੇ ‘ਤੇ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਂਦੇ। ਕਦੀ ਮੈਂ ਨਲਕਾ ਗੋੜਦਾ, ਕਦੀ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਤੇ ਕਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਰੰਗੀਂ ਵਸਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਪੂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਨ ‘ਚ ਬੋਲਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਬਾਪੂ ਦੀਆਂ ਝਿੜਕਾਂ ਨਾ ਸਹਿਣੀਆਂ ਪੈਣ।
 ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਬੋਬੇ ਤੇ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਪਾਲੇ ਦੁੱਧ ਚੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮੱਝਾਂ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕੋਈ ਮੱਝ ਭਾਤੇ ‘ਤੇ ਮਿਲਦੀ, ਕੋਈ ਸੱਜਰ ਸੂਈ ਕੱਟਰੂ ਛੱਡਣ ਸਾਰ ਹੀ ਦੁੱਧ ਲਾਹ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਮੱਝਾਂ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਟੀ ਟੁੱਕ ਪੱਕਦਾ। ਦੁੱਧ ਤੱਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਰੋਟੀਓ ਬਾਅਦ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਲਈ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਅੱਧਾ ਦੁੱਧ ਚਾਟੀ ‘ਚ ਰਿੜਕਣ ਲਈ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਸਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਤਾਂ ਪਸੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਚੇ ਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਸਾਰ ਹੀ

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਆਚ ਗਏ ਨੇ ਉਹ ਦਿਨ

ਬਾਪੂ ਦਾ ਮੰਜਾ ਵੀ ਪਸੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਦਰ ਡਹਿ ਜਾਂਦਾ।
 ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਜਗਦੀ ਲੋਅ ‘ਚ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਰਾਤ ਤਕ ਪਸੂ ਸਿੰਗਾਂ ਨਾਲ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੀ ਖੁਰਕ ਲਾਹੁੰਦੇ, ਮਸਤੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਡੂੰਘੀ ਰਾਤ ਤਕ ਬਾਪੂ ਜਾਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਦ ਤਕ ਪਸੂ ਸੌ ਨਾ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਭਿੜ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਕਰਨ। ਬਾਪੂ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਖਿੜਕ ਰੱਖਦਾ। ਬਲਦਾਂ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਖਾਣੇ-ਦਾਣੇ ਤੇ ਖੁਰਲੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਲਦਾਂ ਦੇ ਗਲਾਂ ‘ਚ ਪਾਈਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਸੰਗੀਤ ਛੇੜੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ। ਬਲਦ ਹੀ ਪੂਰੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਨ ਪਾਣੀ ਤੇ ਅਰਬਚਾਰੇ ਦੇ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਸਮੇਂ ਬੋਬੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਦੱਬ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਜਦ ਕੁੱਕੜ ਬਾਂਗ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਤੇ ਬੋਬੇ ਵਾਖਰੂ-ਵਾਖਰੂ ਕਰਦੇ ਉਠ ਖਲੋਂਦੇ।
 ਬੋਬੇ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ‘ਚ ਦੱਬੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਮਘਾਉਂਦੀ। ਬਾਪੂ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਗੁਤਾਵਾ ਰਲਾਉਂਦਾ। ਚਾਰ ਕੁ ਵਜੇ

ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨਾੜੀਂ ਕਰ, ਕਦੀ ਗੋਡਾ ਜੋੜ, ਕਦੀ ਪੰਜਾਲੀ ਪਾ ਕੇ ਖੇੜੀਂ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰਦਿਆਂ ਹੀ ਬੋਬੇ ਚਾਟੀ ‘ਚ ਮਘਾਣੀ ਪਾ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਰਿੜਕਣੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਚਾਰ-ਚੁਢੇਰੇ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਰਿੜਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਬੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰਗਾਣੇ ਗੁੜ ਦੀ ਬਣੀ ਚਾਹ ਬਾਟੀ, ਗਲਾਸ ਜਾਂ ਗੜਵੀ ‘ਚ ਰੱਖ ਦੇਂਦੀ। ਉਠਣ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦੀ। ‘ਉਠੋ ਪੁੱਤ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਪਾਠੀ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਵੋ ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੁੱਕੋ।’
 ...ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੁੱਕਦਿਆਂ, ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਨਲਕੇ ਗੋੜਦਿਆਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਮਾਨਾ ਸਾਡੇ ਹੱਥੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਗਿਆ, ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ। ਅਤੀਤ ‘ਚ ਵੱਸਿਆ ਉਹ ਬਚਪਨ ਤੇ ਅੱਜ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਸਥਿਤੀ। ਜਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਉੜ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੇ, ‘ਉਹ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ?’ ਮਘਾਣੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਰਿੜਕਣਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੁੱਕੜ ਬਾਂਗ ਕਿਵੇਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ? ਹਰਨਾੜੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ? ਪੰਜਾਲੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ? ਗੋਡਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ?

ਬਲਦਾਂ ਦੀਆਂ ਟੱਲੀਆਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਨਾ ਬਾਪੂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਜੋਗ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਪਾਠੀ ਤੁਰ ਗਏ। ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ। ਹੁਣ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਘਰ ‘ਚ ਹੈ।
 ਦੁੱਧ ਹੈ, ਦਹੀਂ ਹੈ, ਗੈਸ ਹੈ ਆਦਿ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਅੱਜ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਦੁੱਧ ‘ਚ ਜਿਵੇਂ ਜਹਿਰ ਘੁਲਿਆ ਹੋਵੇ। ਜਹਿਰੀਲੇ ਚਾਰੇ, ਟੀਕਿਆਂ ਤੇ ਨਵੀਂ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਹੀਂ, ਮਖਣੀ, ਪਨੀਰ ਆਦਿ ਚੰਗਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹੋਣਗੇ ਸਾਡੀ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ। ਅੱਜ ਘਰ ‘ਚ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮੁੱਲ ਦੀ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਮੁੱਲ ਦਾ, ਦਹੀਂ ਮੁੱਲ ਦੀ, ਲੱਸੀ ਮੁੱਲ ਦੀ। ਚਾਟੀ ਵਰਗੀ ਲੱਸੀ ਤੇ ਬੋਬੇ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ‘ਚ ਮਹਿਕਦੀ ਮਖਣੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਹੁਣ। ਅੱਜ ਦੁੱਧ ਡੋਅਰੀਆਂ ‘ਤੇ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਸਾਂ ਚਾਹ ਆਦਿ ਲਈ ਹੀ ਘਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਪਾਉਣਾ ਇਕ ਧੰਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਹੇਵੰਦ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਅੱਜ ਦੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਪੁਰਾਣੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਨੂੰ ਸਮਝਣ, ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ। ਕੋਈ ਮਾਪੇ ਅਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਾੜਾ ਸੋਚਣ। ਠੀਕ ਹੈ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ, ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ, ਸਾਇੰਸ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰੀ ਛਾਪ ਛੱਡੀ ਹੈ। ਪਰ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਰ ਸਮਾਜ ਦਾ, ਹਰ ਖੇਤਰ ਦਾ, ਹਰ ਮੁਲਕ ਦਾ ਆਪਣਾ-ਆਪਣਾ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 ਅੱਜ ਦੀ ਨਵੀਂ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਬਾਪੂ, ਵੱਡਾ ਬਾਪੂ, ਵੱਡਾ ਚਾਚਾ, ਤਾਇਆ, ਤਾਈ ਆਦਿ ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸਿਰਫ ਆਂਟੀ-ਅੰਕਲ ਤਕ ਸਿਮਟ ਗਈ ਹੈ ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ।
 ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀ, ਨਾਨੀ-ਨਾਨਾ ਤਕ ਦੇ ਨਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਕਿੱਥੋਂ ਪਤਾ ਕਰਨਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ, ਚਾਚਿਆਂ, ਤਾਇਆਂ, ਦਾਦਿਆਂ, ਪੜਦਾਦਿਆਂ, ਨਾਨੀ-ਨਾਨਿਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਘਰ ‘ਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ। ਲੋੜ ਹੈ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦੀ।

ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਆਕਟੋਪਸ ਨੂੰ ਰੋਨਾਲਡੋ ਜਿੰਨਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤੇ

ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਟਹਿਣਾ*

ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਟਹਿਣਾ

ਫੁੱਟਬਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਸਪੇਨ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪੈਣ ਤੋਂ ਇਕਦਮ ਬਾਅਦ ਹਰ ਪਾਸੇ ਮਾਤਮ ਭਰੀ ਖ਼ਬਰ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰੀ 'ਪਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ' ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਰ ਗਏ ਨੇ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਜਿਹੜਾ 'ਪਾਲ ਬਾਬਾ' ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਝੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਬੰਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲੱਭਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ 'ਬਾਬਾ ਜੀ' ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਫੁੱਟਬਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ 'ਚ ਕਦੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰੇਗਾ।

ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਅਚੰਭੇ ਭਰੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਾ ਅੱਠ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਸਦਮੇ ਨਾਲ ਪੁੱਲੋਕ ਸਿਧਾਰ ਗਿਆ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੀ ਏ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਲੋਂ ਫੁੱਟਬਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਖੇਡਣ ਬਾਰੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। 'ਮਹਾਨਤਾ' ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਏ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਫੁੱਟਬਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਖੇਡਣ ਦਾ ਪਰਚਾ ਹੀ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਝੱਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਹਨਤ ਕਰੀ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਿੱਥੇ? ਵੈਸੇ ਵੀ ਖੇਡ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਸਿਵਾਏ ਕ੍ਰਿਕਟ ਤੋਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਖੇਡ ਸੋਨੇ ਦਾ ਅੰਡਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੁਰਗੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਏਥੇ ਜਦੋਂ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੜਤਾਲਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਾਉਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਫੁੱਟਬਾਲ 'ਤੇ ਦਾਅ ਲਾਉਣਾ ਭਲਾ ਕੌਣ ਸਿਆਣਪ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝੇਗਾ?

ਇਸ ਵਾਰ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਮੇਲ ਕੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਪਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਸੂਝਵਾਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ 'ਤੇ ਹੋਈ। ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਇਹ ਪੰਡ ਏਨੀ ਭਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਇਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਭਾਰਤ ਮੌਕਾ ਖੁੰਝਣ ਦੇਵੇ ਵੀ ਕਿਉਂ?

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਆਕਟੋਪਸ 'ਪਾਲ' ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮਕਬੂਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਬੋਲੀ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਏ। ਸਪੇਨ ਦੇ ਲੋਕ 'ਪਾਲ ਬਾਬੇ' ਨੂੰ ਪੰਚੀ ਲੱਖ 'ਚ ਖਰੀਦਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 'ਬਾਬੇ' ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਫਾਈਨਲ ਜਿੱਤਣਾ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ। ਸਪੇਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਜਿੱਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਈ ਏ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਨਾਮਾ ਅੱਠ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੀਡੀਏ ਨੇ 'ਪਾਲ' ਬਾਬੇ (ਆਕਟੋਪਸ) ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ ਲੱਭਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਕੋਲ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਸਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਏਲੀਅਨਾਂ ਬਾਰੇ ਪੌਣੇ ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਦੀਆਂ ਬੇਤੁਕੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਫਾਈਨਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਪੇਨ ਤੇ ਹਾਲੈਂਡ ਦੀ ਟੀਮ ਦਰਮਿਆਨ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਿੰਘਪੁਰ ਦੇ ਤੋਤੇ ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਆਕਟੋਪਸ ਦਰਮਿਆਨ। ਹਾਲੈਂਡ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਭੁਗਤਣ ਵਾਲਾ ਤੋਤਾ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਕਟੋਪਸ ਦਾ 'ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਪੇਨ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਜਰਮਨੀ ਨੂੰ ਅੱਠ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਇਹ ਜੀਵ ਗੱਦਾਰ ਜਾਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਰਮਨੀ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਥੋਂ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਹਾਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਹਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਸੋਚਿਆ ਕਿ 'ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਖਾਈਏ ਉਸਦਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗੀਦਾ', ਸੋ ਜਰਮਨੀ ਵਾਲਿਆਂ ਆਖਿਆ, 'ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਬੀਅਰ ਨਾਲ ਚੱਬ ਜਾਵਾਂਗੇ...'

ਇੱਕ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਆਕਟੋਪਸ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੇ ਕੱਢਿਆ, ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਖੁਦ ਰੱਖਿਆ 'ਪਾਲ', ਉਹਨੂੰ ਸੀਸੇ ਦੇ ਡੱਬੇ 'ਚ ਵੀ ਖੁਦ ਬੰਦ ਕੀਤਾ, ਡੱਬੇ 'ਚ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਵੀ ਖੁਦ ਪਾਏ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਲੋਂ ਝੰਡੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਖੁਦ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਇਹਨੇ ਕਿਹੜੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਏ। ਫੇਰ 'ਪਾਲ' ਬਾਬੇ ਦਾ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਾਲ ਕੀ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਹੋਇਆ? ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ? ਸੱਟੇਬਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਣਿਤ ਕਿਵੇਂ ਗਲਤ ਹੋ ਗਿਆ? ਅਸੀਂ ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਪਿਛੱਲੇ ਕਿਉਂ ਬਣ ਗਏ?

ਚਲੋ ਸਾਡਾ ਭਾਰਤ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਮੂਰਤੀਆਂ 'ਚੋਂ ਰੱਬ ਲੱਭਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 'ਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼, ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ

ਸਪੇਨ ਦੇ ਝੰਡੇ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਆਕਟੋਪਸ

ਦੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਪਾਲ' ਦੇ 'ਕਮਾਲ' 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਗਟਾ ਦਿੱਤਾ? ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਤੋਤਿਆਂ ਤੋਂ ਪਰਚੀਆਂ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਭਵਿੱਖੀ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਤੋਰਿਆ ਜਾਂਦੇ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਥਾ ਏਸ ਕਰਕੇ ਟੇਕਿਆ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦੇਣ, ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਭਾਂ ਅੱਗੇ ਦੁੱਧ ਡੱਲਦਿਆਂ 'ਨਾਗ ਦੇਵਤਾ' ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਫੁੱਕਾਰਾ ਮਾਰਦੇ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਵਾਲਾ ਡੱਲ ਛੱਡ ਭੱਜ ਲਿਆ ਜਾਂਦੇ, ਉਥੇ 'ਪਾਲ ਬਾਬੇ' ਦੇ ਪਿਛੱਲੇ ਬਣਨਾ ਬਹੁਤਾ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਪਰ ਜਿਹੜੇ ਮੁਲਕ ਹੁਣ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੱਪਾਂ, ਸਪੇਰਿਆਂ ਤੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਕੀਹਨੇ ਕੀਲ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਥਾਂ ਅਗਾਊਂ ਅੰਦਾਜ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਏ।

ਇੰਜ ਜਾਪਦੇ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸਿਰ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਸੋਲੂਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਵਪਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ ਬਿਜਲਈ ਮੀਡੀਆ ਤਾਂ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੁਫ਼ਰ ਵੇਚਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਪਹੁ ਫੁਟਾਲੇ ਤੋਂ ਸਵੇਰ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਡਰਾਉਣੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤ ਰਾਜੀਆਂ ਤੇ ਚਮਤਕਾਰੀ ਨਗਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਵਿਗਿਆਨਕ ਖ਼ਬਰਾਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੋਟੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਲੈ ਕੇ 'ਨਜ਼ਰਾਂ' ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਯੰਤਰਾਂ ਦੇ ਅੱਧੇ-ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਇਸਤਿਹਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੇ, 'ਸਚ ਕਾ ਸਾਥ ਆਖਰੀ ਦਮ ਤਕ...'

ਹੁਣ ਵੀ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਹੀ ਆਕਟੋਪਸ ਤੇ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਸਟਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਹਵਾ ਫੜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਦੀ ਥਾਂ ਚੈਨਲਾਂ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਸਾਲਾ ਲਾ-ਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਲੱਗਦੇ ਤਾਂ ਜੇ 'ਟੀ.ਆਰ.ਪੀ' 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੰਡਾ ਉਚਾ ਰਹੇ। ਇੱਕ-ਦੋ ਚੈਨਲਾਂ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਚੰਗਾ ਨਤੀਜਾ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ, ਆਕਟੋਪਸ ਦੇ ਝੰਡਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਚੈਨਲਾਂ ਨੇ 'ਅਸਿੱਧੇ' ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ-ਦੋ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦੋ-ਦੋ ਤਰਕ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਬਹਿਸ ਏਦਾਂ ਕਰਾਈ ਕਿ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸਿਰਫ਼ 'ਪਾਲ ਬਾਬੇ' ਵੱਲ ਰਹੇ।

ਇਸ ਸਾਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੀਡੀਆ ਸੁਆਹ ਦੀ ਚੂੜੀ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ 'ਚ ਵੇਚਣੀ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਅੱਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਪੈਨਲਟੀ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਗਣਿਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਦੀ

ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਗੋਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ 'ਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸਭ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ।

ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਮੀਡੀਏ ਨੇ ਸੁਚੇਤ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਰੋਟੀਆਂ ਸੇਕੀਆਂ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਆਕਟੋਪਸ ਸਪੇਨ ਦੇ ਝੰਡੇ 'ਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਸੇ ਨੇ ਜਿੱਤਣਾ ਸੀ ਤੇ ਜੇ ਉਹ ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉਰੁਗਵੇ ਦੇ ਝੰਡੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਜਰਮਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਸੀ। 'ਪਾਲ ਬਾਬਾ' ਭਾਵੇਂ ਪਾਣੀ 'ਚ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਝੰਡਿਆਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਇਆ ਜਿਧਰ ਮੂੰਹ ਹੋਇਆ, ਉਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਗੱਲ ਫੈਲਾਅ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਫਲਾਣੇ ਝੰਡੇ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਟੀਮ ਦੀ ਜਿੱਤ ਪੱਕੀ ਏ।

ਕਮਾਲ ਦੇਖੋ, ਜਿਹੜੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਜਵਾਨ ਤਬਕੇ ਦੇ ਰਾਹ ਦਸੇਰੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਵੀ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਉਚਾਣਾਂ ਫੂਹਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਪੁਰਤਗਾਲ ਦਾ ਰੋਨਾਲਡੋ ਹਰ ਮੈਚ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕਟਵਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਟੀਮ ਦੀ ਜਿੱਤ ਪੱਕੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਏ। ਇਸ ਵਾਰ ਪੁਰਤਗਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਜਿੰਨੀ ਮਾੜੀ ਹੋਈ, ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਜਗ ਜਾਣਦੇ। ਸੋ, ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਰੋਨਾਲਡੋ ਵਾਲ ਕਟਵਾਉਣੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਪੈਡ ਬੰਨ੍ਹਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੀ ਟੀਮ ਜਿੱਤਦੀ ਏ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਹਾਰਦੇ, ਕੀ ਉਦੋਂ ਉਸਨੇ ਸੱਜੇ ਦੀ ਥਾਂ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਪੈਡ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਏ? ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਵਿਲੀਅਮ ਭੈਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮੈਚ 'ਚ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿਚ ਜੁਰਾਬਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਬਦਲਣੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਬਰਾਬਰ ਏ।

'ਆਪੇ ਮੈਂ ਬੁੱਢ ਸੁਹਾਗਣ, ਆਪੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਜੀਣੇ' ਕਹਾਵਤ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ 'ਪਾਲ ਬਾਬੇ' ਨੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈ ਲਿਆ, ਸੋ ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ 'ਚ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਕਿ ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਟੀਮ ਦਾ ਕੋਚ ਡੀਏਗੋ ਮਾਰਾਡੋਨਾ ਟੀਮ ਦੀ ਹਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਤੇ 'ਪਾਲ ਬਾਬਾ' ਕੁਝ ਬੋਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਸਦਾ 'ਸੰਨਿਆਸ' ਐਲਾਨ ਛੱਡਿਆ।

*ਫੋਨ: 91-98141-78883

ਐਸ਼ੀ ਬਿੱਕਰ ਕੰਮੇਆਣਾ*

ਅੱਜ ਕਈ ਕਲਮਕਾਰ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰ, ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਚੋਰੀ ਖਿਲਾਫ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੰਜੀਦਾ ਕਲਮਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕਲਮ ਚੋਰਾਂ ਵਿਰੁਧ ਮੋਰਚੇ ਮੱਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਾਹਿਤਕ-ਏਡਜ਼ ਦੇ ਵਾਇਰਸਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਤੀਹ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੇ ਤੇ ਸਤਾਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਤਾਰ ਰਮਲੇ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਸੁੱਖੀ ਵਲੋਂ ਐਚ ਐਮ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਏ ਗੀਤ 'ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਬੋਤਲ ਦਾ, ਮੂੰਹ ਨਾ ਡਾਟ ਪੱਟੀ ਮੁਟਿਆਰੇ' ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਚੋਰੀ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾ ਲਵਾਂ। ਗੀਤ ਦਾ ਇਹ ਮੁਖਤਾ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਮੇਰੇ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਜਾਂ ਸੁਬਦ-ਸੁਬਦ ਹੁ-ਬ-ਹੁ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਬਰਾਤ ਨਾਂ ਦੇ ਗੀਤਕਾਰ ਵਲੋਂ ਭੰਨ ਤੋੜ ਹੋ ਕੇ, ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਕੂ ਦੀ ਸੱਜਰੀ ਆਈ ਕੈਸਿਟ 'ਖਾਲਸ' ਵਿਚ ਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਕੀ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਤੇ ਵਕੀਲ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਚਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਲੇਖ ਨੂੰ ਜਾਤੀ ਵਿਰੋਧ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਮੂਹ ਲਈ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਏਡਜ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਸਲ ਵਾਂਗ ਅਜਿਹੇ ਸਾਹਿਤਕ ਬਾਂਦਰ ਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣ ਜੋ ਸਰਪੀ ਦੀ ਸਵੇਰ ਵਰਗੇ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦੇ

ਸਾਹਿਤਕ ਗੰਢ-ਕਟੀਏ, ਸੰਨੁਮਾਰ ਤੇ ਡਕੈਤ

ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਉਮਰਾਂ ਦਾ ਰੋਗੀ ਬਣਾ ਦੇਣ। ਅਣਵੰਡੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤੇ ਵੰਡ ਤੋਂ ਕੋਈ ਦਹਾਕਾ ਕੁ ਬਾਅਦ ਤੱਕ ਵੀ, ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਟਾਵੇਂ-ਟੋਲੇ ਗੰਢ-ਕਟੀਏ ਜਾਂ ਸੰਨੁਮਾਰ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਹਿਤਕ ਡਕੈਤ ਨਹੀਂ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਜਾਂ ਅਲੰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ, ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਣੇ ਬਿਲਕੁਲ ਗੰਢ-ਕਟੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਸਾਫ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤਕ ਗੰਢ-ਕਟੀਏ ਐਲਾਨਦਾ ਹਾਂ। ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ, ਕਾਂਟ-ਛਾਂਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ ਸਾਹਿਤਕ ਸੰਨੁ ਮਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਾਗ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੰਨੁਮਾਰ ਗਰਦਾਨਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਸਾਹਿਤਕ ਡਕੈਤਾਂ ਦੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲੋਕ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਘੁੰਮਦੇ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਰ-ਦਿਮਾਗ, ਕਲਮਾਂ ਤੇ ਕਾਪੀਆਂ ਚੰਗੀ ਭਲੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਦਾ ਗਲ ਵੱਢਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਹੀ ਤਾਂ ਹਨ। ਗੀਤਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਹਿਤਕ-ਚੰਬਲ ਵਿਚ ਹੀ ਬਦਲ

ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਜਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚੋਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਅੰਗ ਗੀਤਕਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਾਈਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਸੁਰੂਆਮ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤ ਡਕੈਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੌਤੀ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੇ ਗੀਤਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਏਨਾ ਬਦਨਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਆਪਣਾ ਤੇ ਵਧੀਆ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਣਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ। ਹਾਂ, ਪੋਟਿਆਂ ਤੇ ਗਿਣੇ ਜਾਣ ਜੋਗੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ। ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੰਦ ਲਾਲ ਨੂਰਪੁਰੀ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਗੀਤਕਾਰ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸ਼ਾਇਰ, ਗੀਤਕਾਰ ਸਿਰਫ ਗੀਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਵਿਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈ ਗਜ਼ਲ ਤੱਕ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਗੀਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਬਣਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਛੁੱਟ-ਪੁੱਟ, ਨਾਮਾਤਰ ਸਾਹਿਤ ਚੋਰੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਵੱਗਾਂ ਦੇ ਵੱਗ ਕਲਮ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੇ। ਬਦਲੇ ਜਮਾਨੇ ਵਿਚ ਕਲਮਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਲਮ-

ਚੋਰ ਵਧ ਸਰਗਰਮ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਾਹਿਤਕ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਲਾ ਕਲਾ ਲਈ ਜਾਂ ਕਲਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਥਾਂ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਲਾ ਕਮਾਈ ਲਈ ਧੰਦੇ ਦਾ ਰੁਪ ਧਾਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਵੀ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਕੇ ਸਿਰਫ ਲਾਭ ਲੈਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਗੀਤ ਚੋਰੀ ਦੀ ਅਸਲ ਜੜ੍ਹ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਅਸਲ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਵਰਤ ਕੇ ਇਕ ਨਾਮਵਰ ਗੀਤਕਾਰ ਨੇ ਐਚ ਐਮ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਕਲੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਤੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਕਲਾ ਤੋਂ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। ਕਿਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੇ ਬੇਗੋ ਨਾਰ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਇਸ ਗੀਤਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰ ਲਏ। ਗੀਤਕਾਰ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਰਟੈਂਡੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਹ ਅੱਸੀ ਕਲੀਆਂ ਵਿਖਾਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਉਹ ਹਜ਼ੂਰਾ ਸਿੰਘ ਬੁਟਾਹਰੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਦਸ-ਦਸ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਵ ਬਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਐਚ ਐਮ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼

ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੋਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਲੀ 'ਚੱਕ ਕੇ ਝੰਮਣ ਹੀਰ ਡੱਲੀ ਬਹਿ ਗਈ ਖੇੜਿਆਂ ਦੀ, ਰਾਂਝੇ ਚਾਕ ਨੇ ਦੁਹੱਬਤ ਪੱਟੀ ਮਾਰੀ' ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਸਲ ਲੇਖਕ ਹਜ਼ੂਰਾ ਸਿੰਘ ਬੁਟਾਹਰੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ। ਸੰਧੂ ਵਲੋਂ ਦੇਵ ਵਲ ਉਠਾਈ ਗਈ ਉਂਗਲ ਦਾ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟਕਾ, ਦੁਲਾ ਭੱਟੀ, ਡਾਕੂ ਸ਼ਾਮ ਤੇ ਲਾਲ, ਸ਼ਾਹਣੀ ਕੋਲਾਂ, ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾਂ, ਜਿਉਣਾ ਮੌਤ, ਯੂਸਫ ਜੁਲੈਖਾਂ, ਸ਼ੀਰੀ ਫਰਿਹਾਦ ਆਦਿ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤਾਂ ਵੀ ਪੂਰੀਆਂ ਜਾਂ ਭੰਨ ਤੋੜ ਕਰਕੇ ਅਸਲ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਈਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੰਨ-ਤੋੜਵਾਲੀ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗੀਤਕਾਰ ਦੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਗਲਤ ਪਿਰਤ ਅੱਜ ਗੀਤਕਾਰੀ ਦੇ ਸੁੱਚੇ, ਰੇਸ਼ਮੀ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਖੁਰਕ ਬਣ ਕੇ ਫੈਲ ਚੱਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਾਗ ਨੇ ਕਈ ਵੱਡੇ-ਛੋਟੇ ਗੀਤਕਾਰ ਤੇ ਗਾਇਕ ਆਪਣੇ ਨਾਗਵਲ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਲਏ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਸਿਰ ਨਾਲ ਘੁੰਗਰੂ ਜਾਂ ਸਰਪੇਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪੱਚਵੀਂ ਪੰਗ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਭੁਚੰਡੇ ਖਲਾਰ ਕੇ ਚੋਰੀ ਕਰੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਥਾਨ ਜਿੰਨਾ ਕੱਪੜਾ ਪਾ ਕੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਰਤੂਤ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਗਾ ਕੇ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ, ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਰੁਧ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਜਾਵੇ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੈ।

*ਫੋਨ: 805-727-0516

ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਫਿਲਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਈਸ਼ਾ

ਫਿਲਮ ਸਟਾਰ ਦੇ ਬੇਟੇ ਜਾਂ ਬੇਟੀ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਹੀ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਝਟਪਟ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਸਫਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮਿੰਦਰ ਅਤੇ ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਵਰਗੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇਟੀ ਈਸ਼ਾ ਦਿਓਲ ਵੀ ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਈਸ਼ਾ ਅਭਿਨੈ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਲੁੱਕ ਵੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਾਫੀ ਮੋਟੀ ਸੀ। ਈਸ਼ਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੁੱਕ ਗਲੈਮਰਸ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਭਿਨੈ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਂਦਾ। 'ਧੂਮ' ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲੈਮਰਸ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲਿਆ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਘੱਟ ਕੰਪੇਟਿਟਿਵ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਰੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਈਸ਼ਾ ਨੇ 'ਧੂਮ' ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਵੀ ਤੋੜਿਆ।

ਇਸ ਨੂੰ ਈਸ਼ਾ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੀ ਆਖੀ ਕਿ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਕਿਰਦਾਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। 'ਧੂਮ', 'ਯੁਵਾ', 'ਕਾਲ', 'ਦਸ', 'ਨੋ ਐਂਟਰੀ', 'ਕੈਸ਼', 'ਦਸ ਕਹਾਨੀਆਂ' ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਈਸ਼ਾ ਅੱਜ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਪੇਸ਼ ਹਨ ਈਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅੰਸ਼:

'ਧੂਮ' ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਅਤੇ ਜਾਨ ਅਬੂਹਾਮਿ ਨੇ ਤਾਂ ਉਠਾਇਆ ਪਰ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਇਆ?

-ਹਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਰੰਜ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਮੈਂ ਜਿਸ ਦਿਓਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹਾਂ, ਉਸ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੀ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਮੀਡੀਆ ਤੋਂ ਵੀ ਘਬਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸਾਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਮੰਨਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੀਰੋਇਨ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ 'ਧੂਮ' ਦੀ ਸੁਪਰਹਿਟ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦੀ। ਇਹੀ ਹਾਲ ਵਿਕਰਮ ਭੱਟ ਦੀ 'ਅਨਕਹੀ' ਦਾ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਹਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਿਰਦਾਰ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਅਭਿਨੈ ਨੂੰ ਵੀ ਬੇਹੱਦ ਸਰਾਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਫਿਲਮ ਦੇ ਫਲਾਪ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ।

ਆਪਣੀ ਹੋਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਟੈਲ ਮੀ ਓ ਖੁਦਾ' ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਦੱਸੋ?

-ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ 'ਓਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਓਮ' ਦੇ ਡਾਇਲਾਗ ਲੇਖਕ ਅਤੇ 'ਧੂਮ' ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮਿਊਰ ਪੁਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮੇਰੀ ਮੰਮੀ ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਕ ਹੀਰੋਇਨ ਓਰੀਐਂਟਿਡ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਰਜੁਨ ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ

ਚੰਦਨ ਮੇਰੇ ਆਪੋਜਿੱਤ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਲੜਕੀ ਬਾਰੇ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਪਤਲੀ ਲੁਕ 'ਟੈਲ ਮੀ ਓ ਖੁਦਾ' ਲਈ ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ?

-ਬਿਲਕੁਲ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਪਤਲਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਲੁਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਸੋਲੀਊਟੀ ਟ੍ਰੇਨਰ ਸਤਿਆਜੀਤ ਚੌਰਸੀਆ ਦੀ ਗਾਈਡੈਂਸ ਵਿਚ ਵਰਕ ਆਊਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਸੱਤਿਆਜੀਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਆਮਿਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਮੁਖਰਜੀ ਵਰਗੇ ਸਿਤਾਰੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਇਕ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਫਿਲਮ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਕਿਉਂ?

-ਮੈਂ ਪੈਸਿਆਂ ਲਈ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਘੱਟ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉੱਜ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਹੀ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜਚਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਿਵ ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੁਰਾਈ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ?

-ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲਿਵ ਇਨ ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਧੁਨਿਕ ਸੋਚ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਜੋ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਸਾਲ ਰਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਸੋਚਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਪਿਛੋਂ ਤਲਾਕ ਲੈਣ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਭਾਵ ਤੁਸੀਂ ਲਵ ਮੈਰਿਜ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੇ ਹੋ?

-ਬੇਸ਼ੱਕ, ਮੈਂ ਲਵ ਮੈਰਿਜ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ। ਉੱਜ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਇਹੀ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ। ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਵੀ ਇਹੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਇਕ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਮੇਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਕਿਫ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਹਮਸਫਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋਵੇ।

ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਗਾਇਕੀ ਤੋਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਸੁਪਰਹਿੱਟ ਕੈਸੇਟਾਂ ਦਾ ਛੱਕਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਗਾਇਕ ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਮੁੰਡੇ ਯੂ. ਕੇ. ਦੇ' ਰਾਹੀਂ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਸਹਿ ਨਾਇਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸਿਨੇਮਾਘਰਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ 'ਇਕ ਕੁੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਵਿਚ ਗਿੱਲ ਨੂੰ ਬੜੇ ਨਾਇਕ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ 'ਚ 'ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਕੇ', 'ਚੰਨ ਦਾ ਟੁਕੜਾ', 'ਪੈਗਾਮ', 'ਦਿਲਦਾਰੀਆਂ', 'ਇਸ਼ਕ' ਤੇ 'ਦੁਰੀਆਂ' ਟੋਪਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਬਣਾ ਚੁੱਕੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਨੇ ਬੜੇ ਨਾਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ੀ 'ਚ ਵੀ ਵੱਡੀ ਪੁਲਾਘ ਪੁੱਟੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੂੜ ਚੰਦ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਦੇ ਮਿਆਰੀ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮੁੰਡੇ ਯੂ. ਕੇ. ਦੇ' ਫਿਲਮ ਰਾਹੀਂ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ। ਫਿਲਮੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਗਿੱਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਤਮੰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਧੀਆ ਪਰਿਵਾਰਕ ਫਿਲਮ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ 'ਯਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹਾਰ' ਫਿਲਮ 'ਚ ਉਸ ਨੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਵੀ ਹਿੱਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ। ਫਿਲਮ 'ਮੁੰਡੇ ਯੂ. ਕੇ. ਦੇ' ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਇਕ ਕੁੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਫਿਲਮ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਕਾਰੀ ਤੇ ਨਾਚ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਅਮਰਿੰਦਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਖੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਨਮਿਤ ਕਪੂਰ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਨਾਚ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ। ਸੰਗੀਤਕ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਲਜ ਟਾਈਮ 'ਚ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤਕ ਅਦਾਕਾਰੀ ਤੇ ਨੱਚਣ ਦਾ ਵਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

'ਇਕ ਕੁੜੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ' ਬਾਰੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਅਜੋਕੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਕਾਲਜ ਲਾਈਫ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਧਰਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਹ ਫਿਲਮ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਤੱਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਮਨ ਜੀ (ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਹਰੇਕ ਪੱਖੋਂ ਮਿਆਰੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਸੰਭਵ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਵੇਗੀ 'ਮੇਲ ਕਰਾਏ ਰੱਬਾ' : ਜ਼ਿੰਮੀ ਸ਼ੇਰਗਿਲ

"ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਬਜਟ ਹੁਣ ਅੱਗੇ ਨਾਲੋਂ ਕਾਫੀ ਵਧ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਡੇ ਬਜਟ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਉਚੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।" ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਅਭਿਨੇਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਖਾਨ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਦਾਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੀ ਸ਼ੇਰਗਿਲ ਨੇ ਕਹੇ। ਜ਼ਿੰਮੀ ਸ਼ੇਰਗਿਲ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛੇ ਜਿਹੀ ਆਈ ਇਕ ਸਫਲ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਤੇਰਾ ਮੇਰਾ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ' 'ਚ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਅਦਾਕਾਰੀ ਵਿਖਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਨੇ ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਅਗਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਮੇਲ ਕਰਾਏ ਰੱਬਾ' ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਆਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ 'ਚ ਮੇਰਾ ਕਿਰਦਾਰ ਕਾਫੀ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਗਰਮ ਹੈ ਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਕਾਫੀ ਨਰਮ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਵਨੀਤ ਸਿੰਘ ਹਨ ਤੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਰਾਜਨ ਬਤਰਾ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਜੌਨੀ ਮਸਤਾਨਾ, ਗੋਮ, ਫਲੈਟ ਅਤੇ ਤਨੂ ਵੈਡਸ ਮਨੂ ਹੈ ਜੋ ਛੇਤੀ ਹੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜੌਨੀ ਮਸਤਾਨਾ ਯੂ.ਟੀ.ਵੀ. ਮੂਵੀਜ਼ ਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਤੇ ਇਸ 'ਚ ਅਮਿਤਾਭ ਬੱਚਨ ਵੀ ਹਨ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੁਰਜੀਤ ਸਰਕਾਰ ਹਨ। 'ਗੋਮ' 'ਚ ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਬੱਚਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਹ ਇਕ ਸੁਪਰ ਨੈਚਰਲ ਥ੍ਰਿਲਰ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਤਨੂ ਵੈਡਸ ਮਨੂ' 'ਚ ਕੰਗਨਾ ਰਾਣਾਵਤ ਅਤੇ ਆਰ. ਮਾਧਵਨ ਦੇ ਖਾਸ ਕਿਰਦਾਰ ਹਨ ਤੇ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਸੰਦ ਆਉਣਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਿੰਮੀ ਸ਼ੇਰਗਿਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸਾਲ 'ਚ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਹੁਣ

ਮਾਇਆ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਵਸੇਗੀ ਬਾਰਬਰਾ

ਬਾਰਬਰਾ ਮੇਰੀ ਨੇ ਰਾਕੇਸ਼ ਰੋਸ਼ਨ ਦੀ ਅਨੁਰਾਗ ਬਸੂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਫਿਲਮ 'ਕਾਈਟਸ' ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਿਆ ਹੈ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਲਈ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਨਿਊਕਮਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਹੋਰ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਧੂਮ ਮਚਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬਾਰਬਰਾ ਦੀ ਸੈਕਸ ਅਪੀਲ ਨੇ ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਕਾਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਬਾਰਬਰਾ ਨੂੰ ਵੀ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁੰਬਈ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਰਾਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅੰਦਰੋਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਖੁਬਰਾਂ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਰਬਰਾ ਨੇ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਵਸਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉੱਜ ਬਾਰਬਰਾ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇਕ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਫਿਲਮ ਮੈਕਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਹ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਵੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬਾਰਬਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਜੁਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਇਕ ਮੈਕਸੀਕਨ ਹੋਟਲ ਵੀ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕਈ ਚੋਟੀ ਦੇ ਮੈਕਰਸ ਵੀ ਬਾਰਬਰਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਫਿਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਰਬਰਾ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਕੰਨਿਆ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਜਿਹੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਸੋਹਾ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਰਾਵ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਰੈਪ ਸ਼ੋਅ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ।

ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਚੰਗਾ ਵਪਾਰ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਮੁਕਾਮ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਬਣੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਉੱਚੇ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਹਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਇਕ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਜ਼ਰੂਰ ਬਣਾਵੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਇਹ ਵੀ ਸੁਫਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ 'ਚ ਨਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰੇ ਤੇ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਾਂਗ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਡੇ ਸਿਨੇਮਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕ ਮਿਲ ਸਕਣ। ਇਹ ਫਿਲਮਾਂ ਹੋਰ ਵਧ ਵਪਾਰ ਕਰ ਸਕਣ।

the 4th Annual Event

Khed Mela - 2010

Brought to you by

Guru Nanak Society

Saturday, August 7
Cincinnati, Ohio

INDO-PAK VOLLEYBALL TOURNAMENT

Sponsors:

- 1st Prize: \$3,100**
Klittar S. Takhar
- 2nd Prize: \$2,100**
PAP Oil
- ** Entry Fee: \$200 ****

WOMEN'S VOLLEYBALL

Sponsors:

- 1st Prize: \$700**
Mrs. Manjeet K. Sahota
- 2nd prize: \$500**
Mrs. Harvinder K. Chehil
Mrs. Ladpreet K. Sohal

KABADDI

Sponsors:

- 1st Prize: \$3,100**
Amandeep S. Dharni
- 2nd Prize: \$2,100**
Punjab Sports Club

UNDER 18 BOYS VOLLEYBALL

Sponsors:

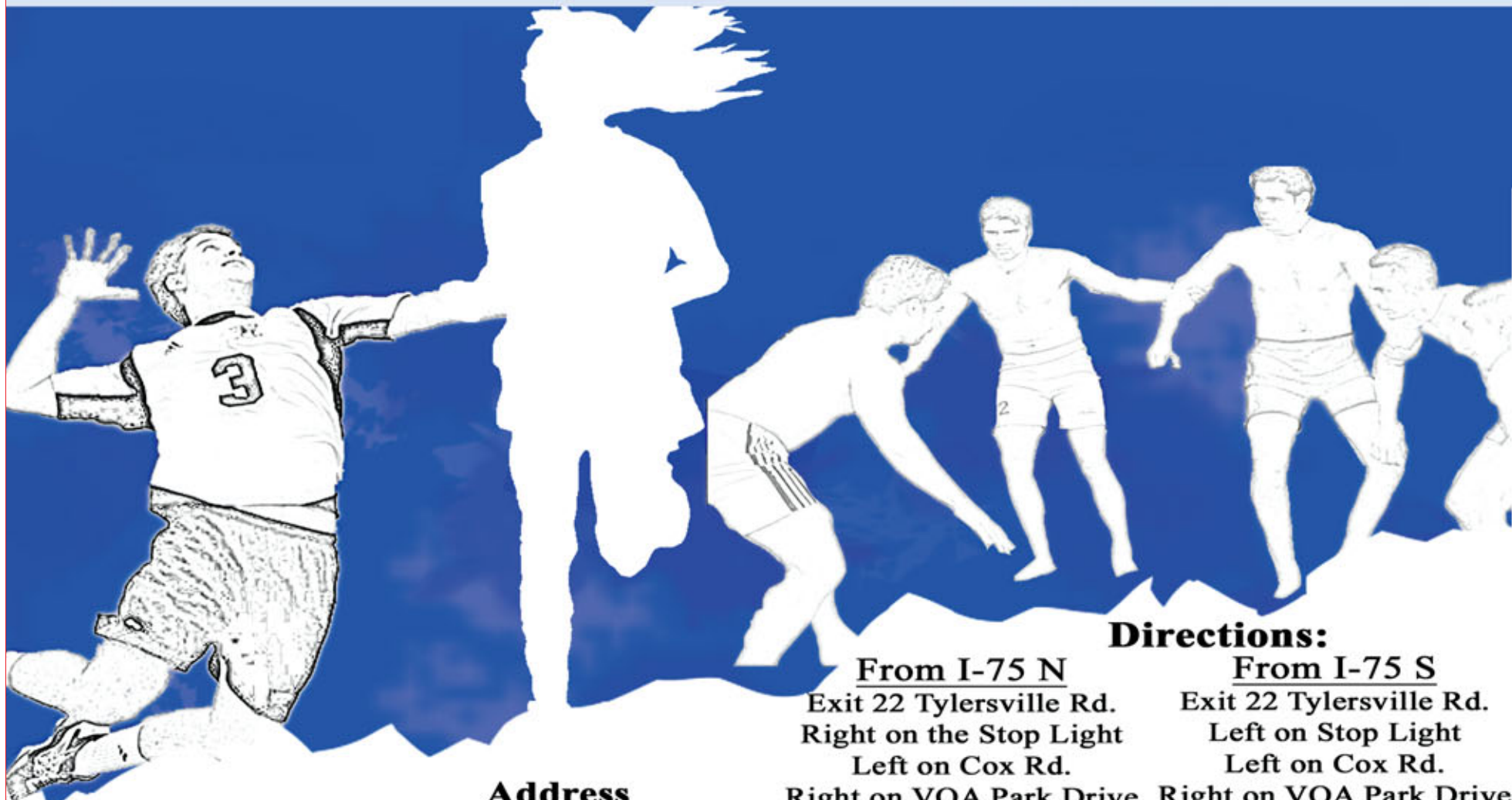
- 1st Prize: \$700**
Jasdev S. Gill
- 2nd Prize: \$500**
Amrik S. Tiwana

All Proceeds from this event will go to the Gurdwara Building Fund

KIDS' GAMES

Sprints, 3-Legged Race, Spoon Race, thread & Needle And Much More

Register at the Gurdwara

Directions:

<p>From I-75 N Exit 22 Tylersville Rd. Right on the Stop Light Left on Cox Rd. Right on VOA Park Drive</p>	<p>From I-75 S Exit 22 Tylersville Rd. Left on Stop Light Left on Cox Rd. Right on VOA Park Drive</p>
---	--

Address

7850 VOA Park Drive
West Chester, Ohio 45069

For Information Call or Email

Mela Starts 9:30
Food
Parking
Available!!

Volleyball
Parminder : 513-284-8413
513-284-6978

Kabaddi
Tiwana:513-410-4101
770-301-6383

From I-71
Take I-275 toward Dayton
Take I-75 North and follow directions above

Email
Khedmela2010@gmail.com

WWW.NEXTAGEENTERTAINMENT.COM

CALL : 847.230.7977

National Sponsor

WWW.SAIPRODUCTIONS.CA

presents

Supported by:

wwwShows2u.com

Legal Advisor:
Harjot Ginny Walla,
Attorney at law
www.wallalawfirm.com
Tel: (510) 887-5910

BUY @
WWW.DESITICKETZ.COM

Gurdas Maan

INTERNATIONAL PROMOTER
NIRMAL DHALIWAL
778-892-4706
206-915-0740
AJIT KAUSHAL
510-455-6278

LIVE IN CONCERT

Sunday AUGUST 29, 2010 @ 6:00pm

The 1st American-Punjabi TV Channel

Supported By

- Gulzar Multani - 708.774.2999
- Paul Dandona - 815.505.5767
- Jesse Singh - 847.606.3664
- Suga Builders - Jasbir Suga
708.715.1734

www.inocusa.org
VIKRANT SINGH
312.869.1139

Keyur Parikh
773-306-9662

ODEUM EXPO CENTER

1033 N. VILLA AVENUE, VILLA PARK, IL 60181

Tickets: VVIP • VIP • \$75 • \$55 • \$35

Singh Grocery & Video
(Palatine)
847-241-5189

Singh Grocery Inc
(Grayslake)
847-548-0074

Kwick Pantry
(Lombard)
630-268-9574

Kwick Pantry
(Woodridge)
630-960-4266

Spice & Rice
Naperville
630-717-9103

Punjab Sweats
(Chicago)
773-381-3333

Punjabi Dhaba
(Chicago)
773-262-2080

Milwaukee: Namaste Plaza 262-797-6554